

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Tarptautinio verslo administravimo studijų programa
Kodas 62403S113

FORTUNATAS DIRGINČIUS

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

SOCIALINIO KAPITALO RAIŠKA LIETUVOS KREDITO UNIJOSE

Kaunas 2009

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

FORTUNATAS DIRGINČIUS

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

SOCIALINIO KAPITALO RAIŠKA LIETUVOS KREDITO UNIJOSE

Darbo vadovas _____
(parašas)

doc. dr. Rūta Urbanskienė
(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2009

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	3
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	5
ĮVADAS.....	6
1. SOCIALINIO KAPITALO (SK) SĄVOKA IR SK DEKOMPOZICIJA	10
1.1. Socialinio kapitalo esmė ir apibrėžimų kritinė analizė.....	10
1.2. Socialinio kapitalo dedamosios ir jų charakteristikos	15
1.3. Socialinio kapitalo naudojimo ir taikymo perspektyvos	18
1.4. Socialinio kapitalo įtaka verslui ir visuomenei.....	22
1.5. Socialinio kapitalo ypatumai kredito unijų veikloje.....	25
2. SOCIALINIO KAPITALO MATAVIMO TYRIMO METODAI.....	31
2.1. Kitų šalių patirtis taikant socialinio kapitalo elementus, analizė.....	32
2.2. Socialinio kapitalo tyrimo metodų apžvalga	35
2.3. Socialinio kapitalo tyrimo metodo parinkimas kredito unijų atveju	37
3. LIETUVOS KREDITŲ UNIJŲ SOCIALINIO KAPITALO RAIŠKA IR JO TAIKYMO GALIMYBĖS LKU VEIKLOS VYSTYMOUI	39
3.1. Lietuvos kredito unijų veiklos raida ir dinamika.....	39
3.2. Lietuvos kredito unijų socialinio kapitalo elementų identifikavimas.....	44
3.3. Tyrimo pagrindimas ir rezultatų apibendrinimas	46
3.4. Socialinio kapitalo įtaka Lietuvos kredito unijų darniam vystymuisi	68
IŠVADOS.....	73
PASIŪLYMAI	75
SUMMARY	76
LITERATŪRA.....	77
1 PRIEDAS Anketos / interviu klausimai.....	85
2 PRIEDAS Survey/interview questionnaire	87
3 PRIEDAS Apklauso duomenų apibendrinimas.....	89
4 PRIEDAS Lietuvos, Airijos ir Lenkijos kredito unijų socialinio kapitalo elementų vidutinių įverčių palyginimas	92
5 PRIEDAS Kredito unijų narių skaičius pagal apskritis (2009 m. sausio 1 d.).....	93

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Kapitalo formos	12
2 lentelė Trys socialinio kapitalo dedamosios.....	17
3 lentelė Decentralizuoto tinklo struktūra	19
4 lentelė Paskirstyto tinklo struktūra.....	20
5 lentelė Centralizuoto tinklo struktūra.....	21
6 lentelė Kredito įtaka suteikiant mikrokreditus moterų verslui	26
7 lentelė Socialinio kapitalo elementai kredito unijose.....	27
8 lentelė Kriterijai, pagal kuriuos vienijasi kredito unijų nariai.....	27
9 lentelė Kredito unijų vystymosi stadijos	29
10 lentelė Airijos kredito unijų vystymosi rodikliai.....	32
11 lentelė Lenkijos kredito unijų SKOK veiklos rodikliai.....	34
12 lentelė SK elemento "pasitikėjimas" vetrinimai.....	35
13 lentelė SK matavimo požiūrių skirtumai.....	35
14 lentelė Požiūriai į socialinio kapitalo matavimo indikatorius	36
15 lentelė R. Putnamo naudoti SK indikatoriai.....	37
16 lentelė Kredito unijų narių procentinis pasiskirstymas pagal apskritis ir lyginamasis metų pokytis	43
17 lentelė Kredito unijų vadovų apklausos anketos klausimų sugrupavimas pagal tyrimo uždavinius	44
18 lentelė LCKU kredito unijų pasiskirstymas pagal narių skaičių 2009 m. sausio 1 d.....	47
19 lentelė Kredito unijų, kaip organizacijų, bendradarbiavimo su kitomis organizacijomis aktyvumo matrica.....	54
20 lentelė Atsakymai į klausimus dėl kredito unijų aktyvumo su kitomis organizacijomis.....	55
21 lentelė Kredito unijų vadovybės vertinimas.....	58
22 lentelė Kredito unijos ir kredito unijos vadovybės santykis su bendruomene	63
23 lentelė Procedūrų ir tvarkų žinojimas bei vykdymas kredito unijoje.....	64

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Kapitalo formų sąveika.....	13
2 pav. Trys tinklų tipai pagal Baran (1964)	18
4 pav. Lietuvos kredito unijų judėjime veikiančys tinklai.....	28

5 pav. Airijos kredito unijų (ICLU) narių ir kredito unijų augimo dinamika	33
6 pav. ICLU kredito unijų organizacinė struktūra.....	33
7 pav. Lietuvos kredito unijų judėjimo struktūra	39
8 pav. Kredito unijų skaičiaus Lietuvoje dinamika (1997-2008).....	40
9 pav. Kredito unijų (LCKU narių) tinklas pagal apskritis 2009 m. pradžia	41
10 pav. Lietuvos centrinei kredito unijai priklausančių kredito unijų narystė	42
11 pav. Narystės augimo dinamika LCKU kredito unijose	42
12 pav. Narystės pasiskirstymas pagal apskritis ir 2007-2008 m. palyginimas	43
13 pav. Lietuvos kredito unijose suvokiamų vadovų skaičius kredito unijoje.....	49
14 pav. Kredito unijų vadovų atsakymas į klausimą "Kas paskatino susikurti jūsų kredito unijai?"	50
15 pav. Pagrindinės priežastys, kodėl tampama kredito unijos nariu	51
16 pav. Pagrindinės priežastys, dėl kurių dalis gyventojų netampa kredito unijos nariais	52
17 pav. Kredito unijų narių dalyvavimas kitų organizacijų veikloje	53
18 pav. Skaičius kredito unijų, su kuriomis dažniausiai bendrauja kita kredito unija	55
19 pav. LCKU kredito unijų bendravimas su LCKU	56
20 pav. Kredito unijų narių tarpusavio pasitikėjimas	57
21 pav. Tarpusavio narių pasitikėjimas, priklausomai nuo kredito unijos dydžio	57
22 pav. Kredito unijos narių pasitikėjimas kredito unija	59
23 pav. Kredito unijos narių požiūris į potencialios narystės įvairovę.	60
24 pav. Kredito unijų narių dalyvavimas susirinkimuose	61
25 pav. Pasiturinčių ir neturtingų šeimų dalyvavimas kredito unijų veikloje	62
26 pav. Kredito unijos narių požiūris į kredito unijos narių atstovavimą	63
27 pav. Neformalizuotų taisyklių taikymo kredito unijoje įvertinimas	65
28 pav. Konfliktų sprendimo mechanizmo veikimas kredito unijoje	65
29 pav. Kredito unijų vidinio saugumo tinkle įvertinimas	66
30 pav. Tarpusavio pasitikėjimo kredito unijose pokytis 5 metų laikotarpyje.....	67
31 pav. Įstojančių ir išstojančių kredito unijos narių dinamika.....	69
32 pav. Įstojančių ir išstojančių narių dinamikos palyginimas per pirmuosius 4 mėnesius (2007- 2009 m.)	70

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ALKU - Asociacija Lietuvos kredito unijos

BCC – Banche di Credito Cooperativo (Italijos kooperatinių bankų tinklas)

CIDA – Canadian International Development Agency

ILCU – Irish League of Credit Unions (Airijos kredito unijų judėjimas)

KU – kredito unija

LCKU – Lietuvos centrinė kredito unija

LKU - Lietuvos kredito unijos

SK – Socialinis kapitalas

SKOK - Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe (Lenkijos kredito unijų judėjimas)

USAID – United States Agency of International Development

ĮVADAS

Temos aktualumas. Socialinio kapitalo nagrinėjimas tampa aktualių klausimų diegiant verslo plėtros strategijas, kuriant vartotojų tinklus, o taip pat sprendžiant net organizacijų įvaizdžio klausimus. Kadangi standartinių metodų taikymas ne visuomet duoda laukiamų rezultatų, yra būtina ieškoti naujų veiklos efektyvinimo būdų. Socialinis kapitalas ir jo raiškos formos Lietuvoje ir užsienyje tampa populiariu tyrimo objektu. Nors kasdieninėje veikloje tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys naudoja įvairias kapitalo formas verslui ir visuomeniniam aktyvumui vystyti, tačiau praktikoje dar ne visuomet yra pastebima sąlyginai nauja kapitalo forma – socialinis kapitalas. Pasitikėjimu grįsti procesai yra aktyviai nagrinėjami visuomenių organizacijų lygmenyje, tačiau Lietuvos masteliu – tai gali būti prilyginama siauram specialistų ir aktyvių pilietinės visuomenės narių tarpui.

Pasitikėjimo faktorius yra ypač aktualus bankininkystės sferoje, nors santykiai šioje srityje nuo seno yra paremti griežtu procesų reglamentavimu, santūrumu santykiuose su klientais, aiškia orientacija į pelną, tačiau formaliam kliento įvertinimui ne visuomet pakanka reglamentuotų taisyklių ar įmonėje galiojančių vidinių tvarkų. Lietuvoje stiprėjant alternatyvioms bankininkystės formoms – kredito unijoms, šiose kredito įstaigose stebima tam tikro lygio socialinio kapitalo raiška. Kredito unijos, veikdamos bankiniame sektoriuje, savo veikloje ypač išskiria pasitikėjimo elementą, kuris dažnai laikomas net svarbesniu nei formalūs reikalavimai ar veiklos reglamentavimas. Taip pat pabrėžiamas bendrumo faktorius, kuris apibūdinamas bendruoju kriterijumi, vienijančiu narius kredito unijoje. Visų kredito unijų veikla yra grindžiama kooperacijos, bendradarbiavimo, savitarpio pagalbos principais – tai reiškia, jog egzistuoja susiformavę ryšiai tarp sąveikaujančių organizacijos narių.

Problemų ištyrimo lygis. Lietuvoje kredito unijos veikia daugiau nei dvylika metų, tačiau socialinio kapitalo reikšmė dažnu atveju jose nėra pilnai suvokiama, o jei ir suvokiama, ji išnaudojama fragmentiškai arba pasireiškia atsitiktinai. Be to socialumas nėra vienodai pasiskirstęs geografiškai, motyvuojant tuo, kad įvairūs Lietuvos regionai skirtingai priima ir suvokia pasitikėjimo faktorių, ypač teikiant kreditavimo paslaugas. Skirtingi tikslai, nevienodas vertybių prioritetizavimas suponuoja situaciją, kuomet socialinio kapitalo raiška kredito unijose įgyja nevienodas formas ar pasireiškimo aktyvumo (stiprumo) laipsnį. Taip pat galima stebėti požymius, kuomet išaugus organizacijai, ryšiai tarp kredito unijos narių pradeda silpnėti ir įgyja labiau formalizuotas bendravimo formas.

Šiame darbe siekiama išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių skiriasi atskirų kredito unijų vystymasis ir ar jis priklauso nuo socialinio kapitalo kiekybės ir kokybės; ar atskirų šalies geografinių regionų kredito unijų nariai skirtingai suvokia pasitikėjimo, normų ir tinklų svarbą

(kliento ir savininko požiūris); kaip kredito unijos yra pasiruošusios puoselėti socialinį kapitalą pasikeitus aptarnaujamos bendruomenės demografinėi sudėčiai ir kultūrinei aplinkai (įvertinant galimus pokyčius, kuriuos sukeltų darbo jėgos importas); kokios socialinio kapitalo eksporto bei importo galimybės ir prielaidos, įvertinant skirtingų šalių kredito unijų tarpusavio patirties mainų programas; kaip sprendžiamos socialinio kapitalo didinimo ir eksploatavimo problemos užsienio šalių kredito unijų judėjimuose.

Darbo objektas – Socialinis kapitalas (SK) kredito unijose.

Darbo tikslas – nustatyti SK, kaip darnaus vystymosi prielaidos, naudojimo ir plėtros galimybes Lietuvos kredito unijose.

Darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėti SK sampratą ir formas bei dekompoziciją;
2. Atskleisti SK ir jo naudojimo patirtį Europos Sąjungos šalyse (Airijoje, Italijoje, Lenkijoje);
3. Identifikuoti SK bei jo formas Lietuvos kredito unijų veikloje;
4. Įvertinus SK raišką tarptautiniame kredito unijų kontekste, numatyti prielaidas SK įtakai Lietuvos kredito unijų darniam vystymuisi.

Suformuluotos hipotezė

Hipotezė – Lietuvos kredito unijose socialinis kapitalo raiška yra silpnesnė nei Vakarų Europos šalių kredito unijose.

Darbo struktūra

Šį darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje apibūdinama socialinio kapitalo (SK) sąvoka bei atliekama jo dekompozicija, pateikiama SK esmė bei apibrėžimų kritinė analizė. Identifikuojama SK įtaka verslui ir visuomenei bei kokios yra jo naudojimo bei taikymo perspektyvos. Antroje dalyje pateikiama kitų šalių patirties, taikant SK elementus, analizė bei kredito unijose naudojamų SK tyrimo metodai bei modeliai. Trečioje dalyje aprašomas atliktas SK kredito unijose tyrimas bei pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

Tyrimo metodai

Darbe naudojamas empirinis tyrimo metodas. Empirinis tyrimas – Lietuvos kredito unijų ir Lietuvos centrinės kredito unijos vadovų anketinė apklausa, Airijos, Italijos ir Lenkijos kredito unijas vienijančių organizacijų apklausa ir interviu.

Apklauso anketų ir interviu klausimynų pagalba bus renkami eksperimentiniai tyrimo duomenys. Anketos ir jų surinkimas iš Airijos, Italijos ir Lenkijos kredito unijų organizacijų bus atliekamas elektroniniu paštu ir dalinai telefonu. Kredito unijų vadovų ir LCKU valdymo organų narių apklausa bus atliekama interviu forma pagal paruoštą klausimyną.

Tyrimo rezultatai turėtų parodyti socialinio kapitalo raiškos formas bei socialinio kapitalo įtaką Lietuvos, Airijos, Italijos ir Lenkijos kredito unijų judėjimams. Atlikus lyginamąją analizę, atsiskleistų Lietuvos kredito unijose esančio socialinio kapitalo būklė. Darbe bus siekiama identifikuoti socialinio kapitalo naudą organizacijos ir bendruomenės plėtrai, o taip pat įvardinti priemones, kaip skatinti socialinio kapitalo augimą Lietuvos kredito unijų judėjime ir pavienėse kredito unijose.

Darbe naudoti literatūros šaltiniai

1. Mokslinės literatūros analizė;
2. Antrinių duomenų lyginamoji analizė;
3. Dokumentų analizė
4. Apklausa

Praktinė ir teorinė darbo reikšmė

Pastaruosius keletą dešimtmečių diskutuojama, koks yra socialinio kapitalo poveikis įvairioms socialinio, ekonominio ir politinio gyvenimo sritims. Aktyviai šioje srityje dirba socialinį kapitalą nuodugniai nagrinėti XX a. aštuntame dešimtmetyje pradėję mokslininkai Coleman, Bourdieu, Wacquant, Fukuyama, Burt. Populiarumo socialiniam kapitalui suteikė R.Putnam moksliniai darbai. Instituciniame lygmenyje nuodugnius tyrimus atlieka Pasaulio bankas, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, Australijos statistikos biuras. Darbuose apie socialinį kapitalą ir jo poveikį paliečiamos įvairios sritys, liečiančios bendruomenių darnų vystymąsi ir tarpinstitucinius santykius, tačiau socialinio kapitalo pasireiškimas kredito unijose ir jo įtaka jų veiklai nėra nuodugniai ištirta. Vienok, nagrinėjant socialinio kapitalo problemas, mokslinės literatūros šaltiniuose yra labiau akcentuojami su mikrofinansavimu susijusių organizacijų, tokių kaip Grameen bank, klausimai. Kredito unijų veiklos spektras yra kur kas platesnis nei tik su mikrofinansavimu susijusi veikla, todėl šioje srityje turi būti atliekami išsamesni tyrimai.

Spartėjant globalizacijos procesams bei integruojantis į bendrą Europos Sąjungos politinę bei ekonominę erdvę, įvairių šalių kredito unijos tampa tarptautinio verslo dalimi. Todėl šiame darbe bus nagrinėjamas svarbus faktorius, priverčiantis modifikuoti ar restruktūrizuoti nusistovėjusias tvarkas, o kartais ir iš naujo suprioretizuoti vertybes – darbo jėgos, o taip pat ir visuomenės narių, migravimo problema, sukuriant naujos demografinės sandaros bendruomenes.

Nagrinėjant kredito unijų tarptautinę veiklą, kuri gali būti laikoma aktyviuoju veiklos pasikeitimų aspektu, dera paminėti, kad Lietuvos kredito unijos netiesiogiai gali dalyvauti tarptautinėje veikloje, t.y. socialinio kapitalo pagalba išplėsti savo veiklos teritoriją bendradarbiaujant su giminingomis organizacijomis bendrų įmonių steigime Europos Sąjungos

teritorijoje arba dalyvaujant jungtiniuose įvairių šalių kredito unijų judėjimų projektuose, įgyvendinant verslo sprendimus.

Darbo apribojimai ir sunkumai

Mokslinės literatūros šaltiniuose, nagrinėjančiuose socialinių organizacijų kapitalą, galima daryti išvadą, kad socialinio kapitalo raiškos moksliniai tyrimai Lietuvos kredito unijose praktiškai nebuvo atliekami. Socialinės ekonomikos institutas yra atlikęs tyrimą „Vietos bendruomenės poreikiai ir galimybės“, kuriame kredito unijos dalyvauja tyrime, kaip pasirenkamas objektas iš pateiktų organizacijų sąrašo, kurios galėtų prisidėti prie bendruomenių vystymosi. Kituose moksliniuose straipsniuose kredito unijos yra minimos, kaip bendruomenių partneriai, dalyviai, tačiau ne kaip tyrimo objektai. Kredito unijos moksliniuose veikaluose dažniausiai pasirenkamos nagrinėjant finansinius, ekonominius, bankinio sektoriaus plėtros klausimus (K.Levišauskaitė, D.Kaupelytė, D.McKillop, Ch.Ferguson, T.O’Sullivan, P.A.Jones, kt.).

Suprantama, kad mokslininkų dėmesio Lietuvos kredito unijos nesulaukia dėl palyginti mažos veiklos skalės stiprėjančių ir augančių komercinių bankų sektoriaus fone. Tačiau kredito unijas verta tirti, kaip vienas iš organizacijų, kuriose stebimos socialinio kapitalo raiškos formos. Užsienio šalių kredito unijų judėjimai sulaukia didesnio mokslininkų tyrimo dėmesio, kadangi jų veiklos mastas ir įtaka visuomeniniam gyvenimui tose šalyse užima reikšmingą vietą.

Magistro baigiamoji darbo apimtis - 84 puslapiai, darbe pateikiama 23 lentelės, 32 paveikslai, 5 priedai. Naudota literatūra: mokslinės literatūros šaltiniai, mokslinės publikacijos ir darbai socialinio kapitalo tematika, Lietuvos teisės aktai, Lietuvos centrinės kredito unijos statistinė informacija ir vidiniai dokumentai, užsienio šalių kredito unijų internete paskelbti duomenys bei stažuočių metu sukaupta dalykinė medžiaga ir kita informacija.

1. SOCIALINIO KAPITALO (SK) SĄVOKA IR SK DEKOMPOZICIJA

Socialinio kapitalo apibrėžimas yra plačiai nagrinėjama tema mokslinėje literatūroje. Pastaruosius keletą dešimtmečių diskutuojama, koks yra socialinio kapitalo poveikis įvairioms socialinio, ekonominio ir politinio gyvenimo sritims. Siekiant išsiaiškinti įvairių mokslininkų požiūrius į socialinio kapitalo sąvoką bei jo sudedamąsias dalis, apžvelgsime mokslinę literatūrą.

Socialinis kapitalas – tai kapitalas kurį, plačiaja prasme sudaro žmogaus socialinės raidos ir institucinių ryšių, nevyriausybinų organizacijų, atskirų asmenybių sukurtas turtas. (G. Kvieskienė. Socializacijos pedagogika. 2000). Socialinis kapitalas yra nagrinėjamas trimis aspektais – 1) įsipareigojimai ir lūkesčiai, 2) informacijos kanalai ir 3) socialinės normos.

Socialinio kapitalo komponentai – tarpasmeniniai ryšiai, su iš jų kylančiais įsipareigojimais ir lūkesčiais, informacijos sklaida ir socialinėmis normomis. Socialinis kapitalas siejamas su požiūriais ir įpročiais, kurie svarbūs piliečių įsitraukimui į visuomenines veiklas (Pilietiniai ištekliai ir politinė atskirtis Lietuvoje: nelygybė tarp miesto ir kaimo gyventojų, Jūratė Imbrasaitė // Socialiniai mokslai Nr. 3 (53), 2006).

Socialinis kapitalas gali būti operacionalizuojamas kaip narystė organizacijose, tarpasmeninis ir institucinis pasitikėjimas, politinės diskusijos dažnumas ir žmonių, su kuriais diskutuojamos politinės problemos, skaičius. Šiuo atveju, kalbant apie politines diskusijas, verta pabrėžti, kad jos gali apimti ir platesnes sritis – kaip ekonomika, gerbūvis, bendruomenės ir jos narių savitarpio santykių raida ir kt.

Taigi, socialinio kapitalo sąvoka apima tarpusavio pasitikėjimą, bendradarbiavimą, solidarumą, dalijimąsi bendromis vertybėmis, abipusiškumą. Šiandien daug visuomenės klausimus studijuojančių mokslininkų sutaria, kad socialinis kapitalas yra vienas iš svarbiausių bendruomenės resursų. Tačiau socialinio kapitalo apibrėžimas ir esmė atsiskleidžia detaliau išnagrinėjus skirtingus mokslininkų požiūrius.

1.1. Socialinio kapitalo esmė ir apibrėžimų kritinė analizė

Siekiant apibrėžti socialinio kapitalo esmę, derėtų paminėti Bourdieu ir Wacquant (1992) socialinio kapitalo apibrėžimą, kuriame sakoma, jog “socialinis kapitalas – tai išteklius, kuris atsiranda iš socialinės struktūros“. Pasak Coleman (1990, p.302) socialinis kapitalas – tai socialinės struktūros funkcija, kuri sukuria pranašumą. Putnamo (1993, p.167) nuomone, dera kreipti dėmesį į veiksmą, kuris yra atliekamas socialinės struktūros pagalba: “socialinis kapitalas yra tokios organizacijos savybės kaip: pasitikėjimas, normos ir socialiniai tinklai, kurie gali patobulinti visuomenės efektyvumą, skatinant koordinuotus veiksmus”. Burt (1992, 8-42) sutinka su Putnamo

apibrėžimu, atkreipdamas dėmesį į socialinį kapitalą, kaip struktūrinių korių (angl. - holes) sukeltą konkurencinį pranašumą.

Kiti dažnai sutinkami apibrėžimai nurodo, kad socialinis kapitalas – tai institucijos, santykiai ir normos, kurios suformuoja visuomenės tarpusavio santykių kokybę ir kiekybę (Pasaulio bankas)¹. Pagal Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (Organisation for Economic Co-operation and Development, toliau OECD) pateiktą apibrėžimą (2001) socialinis kapitalas – tai tinklai, kuriuose veikia bendros normos, vertybės ir supratimas, kurie skatina bendradarbiavimą tarp grupių ar jų viduje. MacGillvray (2002) teigia, kad socialinis kapitalas – tai tinklai, normos ir santykiai, kurie bendruomenėms ir organizacijoms suteikia galimybę efektyviau dirbti.

Siekiant suvokti socialinio kapitalo, kaip vienos iš kapitalo formos, esmę, yra išskiriami socialinio kapitalo bruožai kitų kapitalo formų fone. Tradiciškai, kapitalo koncepcija buvo suvokiama, kaip sudėtinė gamtinių (žemė, gamtiniai išteklių, žaliavos), fizinių (galutinės produkcijos rezultatas) ir žmogiškojo kapitalo (darbo jėga) visuma, kuri užtikrina ekonominį vystymąsi ir augimą, tačiau šiandien suprantama, kad šie trys ekonominiai gamybos veiksniai apima tik dalį ekonominio augimo proceso, nes jame dalyvaujantys veikėjai kuria ir plėtoja tarpusavio sąveikos ryšius, kurie skatina ir įtakoja patį ekonominį augimą – socialinį kapitalą (BASTELAER Thierry (2000) Imperfect Information, Social Capital And The Poor's Access To Credit. Prieiga per internetą <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=260058>, p. 5)

Pasaulio banko literatūroje išskiriamos tokios skirtingos kapitalo rūšys (Sobel (2002), p. 1):

- Natūralusis kapitalas – tai gamtiniai išteklių, kurie priklauso valstybei;
- Sukurtas kapitalas – tai žmonių sukurtas kapitalas, kaip infrastruktūra, įranga, technologinis kapitalas, finansinis kapitalas, komercinis kapitalas ir pan.
- Žmogiškasis kapitalas – tai mityba, sveikata ir gyventojų žinių lygis
- Socialinis kapitalas – tai nauja šiuolaikinės ekonomikos daugiaveiksmių santykių išvestinės koncepcija.

Radaev (2002) pateikia klasifikuotą informaciją apie kapitalo formų įvairovę (1 lentelė).

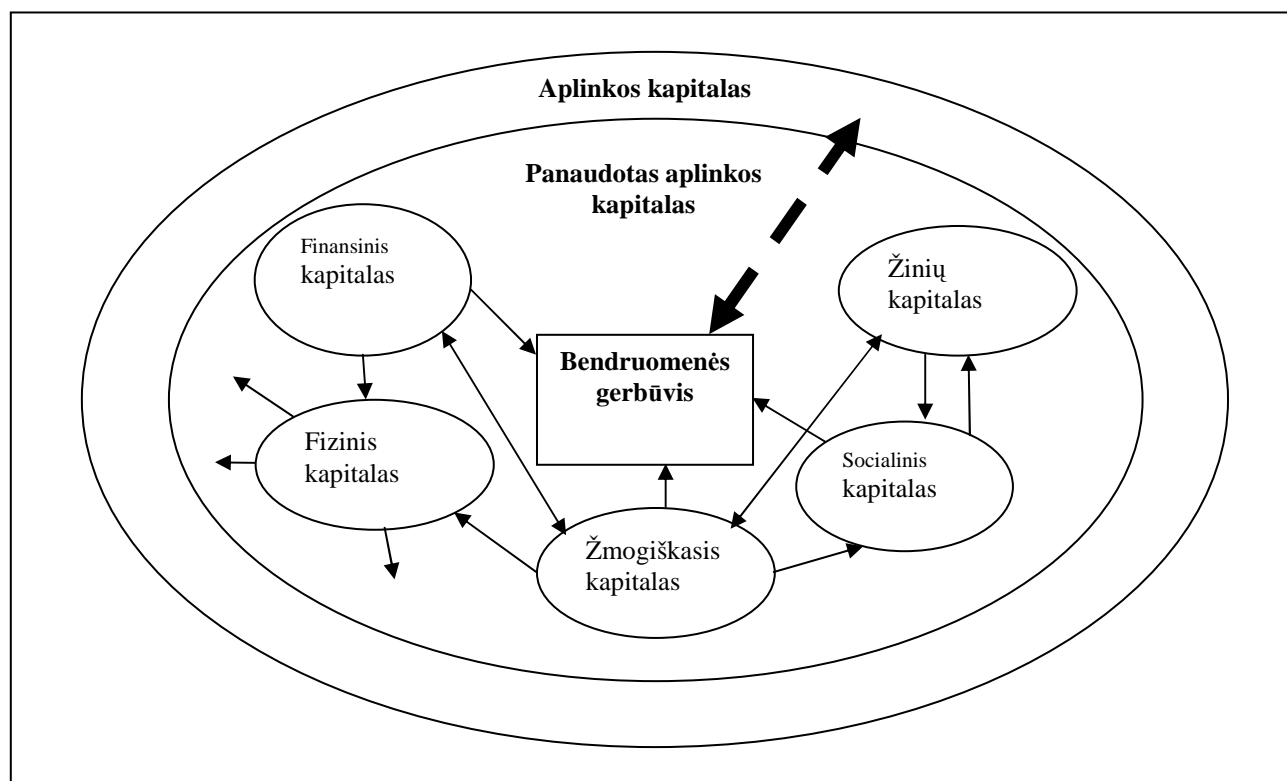
¹ Pasaulio bankas. Prieiga per internetą [<http://www.worldbank.org/poverty/scapital>]

Kapitalo formos

	Kapitalo formos							
	Ekonominis	Kultūrinis	Žmogiškasis	Socialinis	Administracinis	Politinis	Simbolinis	Fizinis
Inkorporuota būsena (dispozicijos, gebėjimai)	Pelno generavimas. Maksimalus likvidumas	Praktinės žinios. Socializacijos įgūdžiai	Profesinės žinios, gebėjimai, įgūdžiai	Įsipareigojimų laikymasis be sankcijų, pasitikėjimas	Resursų ir veiklos reguliavimas	Kolektyvinio veiksmo mobilizacija, interesų atstovavimas	Nuomonių generavimas; įteisinta kompetencija	Galimybė dirbti
Objektai	Gamybos veiksniai, prekės, pinigai	Atpažįstami ženklai, simboliai	Mokomieji tekstai ir praktikos	Tinkliniai ryšiai	Korporatyvinės organizacijos	Partijos, visuomeniniai judėjimai	Programiniai, ideologiniai tekstai	Fizinės ir psichinės savybės
Institutai	Nuosavybės teisė	Statuso grupės	Diplomai, patentai, licencijos	Socialinės grupės, kontaktų sąrašai	Valdžios struktūros	Lyderystė	Autoritetai	Medicininės išvados
Stratų sistemos	Klasinė	Kultūrinė- normatyvinė	Socialinė- profesinė	Tinklinė	Korporatyvinė	Politinė	Kultūrinė- simbolinė	Fizio-genetinė
Perdavimo būdai	Mainai, paveldėjimas	Auklėjimas	Išsilavinimas	Pažintys	Paskyrimas	Iškėlimas	Išaiškinimas	Genetika
Išmatavimo būdai	Piniginė išraiška, fiziniai vienetai	Prestižo lygis, socializacijos laikas ir terpė	Laikas, sugaištas išsilavinimui	Įsitraukimas į tinklus, jų charakteristikos	Pareigybinis lygmuo, įmonės dydis	Įsitraukimas į kolektyvinę veiklą, aktyvumas	Reputacija, visuomenės nuomonė	Sveikatos ir darbingumo lygis

Šaltinis: РАДАЕВ В. В. Понятие капитала, формы капиталов и их конвертация. Экономическая социология. Том 3, № 4, сентябрь 2002, p. 32

Beeton (2006) struktūriškai pavaizduoja socialinio kapitalo vietą ir sąveiką su kitomis kapitalo formomis bei kitų kapitalo formų poveikį bendruomenės gerbūviui (1 pav.).

Šaltinis: BEETON RJS. Society's forms of capital: a framework for renewing our thinking, 2006, p.3

1 pav. Kapitalo formų sąveika

Kaip matyti iš 1 pav.paveikslo, socialinis kapitalas tiesiogiai sąveikauja su kitomis kapitalo formomis, kaip žinių ir žmogiškasis kapitalas ir turi poveikį tiek finansiniam, tiek ir fiziniam kapitalui. Vadinasi, socialinis kapitalas netiesiogiai gali veikti organizacijos veiklos rezultatus.

Socialinis kapitalas bet kuriai visuomenei yra ne mažiau svarbus negu fizinis ir žmogiškasis kapitalas. Tačiau, priešingai nei materialusis kapitalas, socialinis kapitalas negali būti sukurtas jokio pavienio žmogaus. Socialinis kapitalas yra konkrečios bendruomenės savybė, atsirandanti ten, kur žmonės jungia bendras tikslas ir socialiniai tarpusavio ryšiai. Socialinis kapitalas gali būti sukurtas ir išlaikytas tik bendromis pastangomis ir ne per trumpą laiką². Taigi, socialinis kapitalas yra kuriamas kaip vertybė, kuri egzistuoja šalia kitų kapitalo formų.

Adler ir Kwon (2002) toliau nagrinėja socialinį kapitalą kitų kapitalo formų plane ir pateikia naudingas kapitalo ir socialinio kapitalo sąvokas. Pasak autorių, socialinis kapitalas yra panašus į kitas kapitalo formas, tačiau išsiskiria tuo, kad:

1. Socialiniame kapitale yra užprogramuoti naudos lūkesčiai ateityje;
2. Socialinis kapitalas gali būti transformuotas į kitas kapitalo formas

² Pilietiškumo lietuviai mokosi iš naujo. Galina Vaščenkaitė, Ainė Ramonaitė. Veidas (2003, Nr. 31) prieiga per internetą: <http://www.veidas.lt/lt/leidinys.full/3f2920c456630.2>

3. Socialinis kapitalas gali pakeisti ar papildyti kitus išteklius

Skirtingai nuo finansinio kapitalo, socialinis kapitalas turi būti nuolat prižiūrimas ir eksploatuojamas ir, skirtingai nuo fizinio kapitalo, socialinis kapitalas neturi tikėtino nusidėvėjimo koeficiento. Socialinis kapitalas – tai kolektyvinis gėris, tačiau kaupiamas ne veikėjuose, bet santykiuose tarp veikėjų. Taigi, norint socialinį kapitalą vadinti kapitalu, jis turi žaliavą paversti galutiniu produktu. Tik esant tokiai sąlygai, socialinis kapitalas kuria ekonominę vertę, o taip pat save reprodukuoja ir atneša naudą tiek tinklo vidiniams veikėjams, tiek ir išorei. Teigiamas rezultatas laikomas pozityviu socialinio kapitalo poveikiu.

Kita vertus, socialinis kapitalas gali turėti ir atvirkštinį poveikį – tai yra sukelti neigiamas pasekmes (rezultata). Taip vadinamo „negatyvaus socialinio kapitalo“ poveikį, kaip pavyzdį galima nurodyti mafijos struktūras. Mafija turi labai stiprų vidinį socialinį kapitalą, tačiau sukelia neigiamus padarinius supančioje bendruomenėje. Panašiai socialinis kapitalas gali turėti neigiamą efektą vidiniams veikėjams, kaip pavyzdžiui, prekybos narkotikais atveju. Perdėm artimi ryšiai gali tapti korupcijos, žalingo visuomenei protekcionizmo židiniu. Taigi, socialinio kapitalo rezultatas visuomet sukelia tiek vidinius, tiek ir išorinius padarinius.

Kaip mini Thierry van Bastelaer, visuomenės socialinį kapitalą sudaro institucijos, santykiai, požiūriai ir vertybės, kurios valdo žmonių tarpusavio santykius ir prisideda prie ekonominės plėtros ir socialinio vystymosi (Bastelaer, p 5.). Tačiau jis socialinį kapitalą sugrupuoja, paminėdamas, kad socialinis kapitalas nėra tik institucijų visuma, kuri sudaro visuomenės pagrindą („struktūrinį socialinį kapitalą“), o tai taip pat ir ryšiai, kurie išlaiko šias institucijas kartu. Bendros vertybės ir taisyklės, kuriomis vadovaujantis sukuriama visuomenės elgesys asmeniniuose santykiuose, pasitikėjimas ir pilietinė atsakomybė - tai sukuria visuomenę, kuri nėra tik atskirų individų rinkinys („pažintinis socialinis kapitalas“).

Kaip matome mokslinėje literatūroje socialinio kapitalo koncepcija pakankamai ženkliai varijuoja. Siauriausią apibrėžimą pateikia Putnam (Putnam, 2000), kuris mato socialinį kapitalą, kaip horizontalių ryšių rinkinį tarp žmonių: socialinis kapitalas susideda iš *socialinių tinklų* (pilietinio išsipareigojimo tinklų) ir *susietų normų*, kurios įtakoja bendruomenės produktyvumą. Ši socialinio kapitalo koncepcija buvo apribota, įtraukiant tik pozityvų efektą sukeliančius ryšius, tačiau pastaruoju metu į šią koncepciją įtraukiamos ir nepageidaujama efektą sukeliančios ryšiai, kurių elgesys yra nukreiptas į tinko suardymą. Tai gali būti tiesiog konkurencijos tarp skirtingų tinklų pasekmė. Pagal Putnam, socialinio kapitalo pagrindinė funkcija – palengvinti koordinaciją ir kooperaciją tarp abipusės naudos siekiančių junginio narių.

Socialinis kapitalas gali būti nagrinėjamas ne tik tarpasmeninių santykių plotmėje, tačiau ir iš korporatyvinio taško, kur socialinis vienetas yra organizacija. Šiuo požiūriu socialinis kapitalas gali būti suprantamas, kaip „išteklių suma, kurią organizacijoje sukaupia tarporganizaciniai

stabilaus tinklo ryšiai“ (Bourdieu ir Wacquant (1992). Coleman (1990) socialinio kapitalo sąvoką apibrėžia, kaip „socialinės struktūros tinkamumą, kuri organizacijoje yra strategiškai įteisinta“. Nahapiet ir Ghoshal (1996) išskiria tris organizacijos dimensijas:

1. *Struktūrinė dimensija*: žmonės suvokia save, kaip tinklo dalį;
2. *Sąryšinė dimensija*: pasitikėjimo ir abipusiai įsipareigojimai gali būti išplėtoti per savitarpio santykių tinklus;
3. *Pažinimo dimensija*: tinklo nariai turi bendrus interesus. Vedami pasitikėjimo principo, tinklo nariai yra linkę dalintis žiniomis.

Šių socialinio kapitalo dimensijų veiksmas, literatūroje apibrėžiamas, kaip žinios, įgytos veiksmo (Kenmore, 2001; Kliksberg, 2000; Knack ir Keefer, 1997) sukuria tiesioginius ir netiesioginius ryšius su aplinkos agentais (veikėjais) ir visuomenės vienetu. Šie santykiai sukuria naują socialinę struktūrą, naują bendradarbiaujančių ryšių tinklą ir naują žinių tarp tinklo agentų (veikėjų) kūrimo procesą, ko pasekoje susiformuoja nematomas ryšys. Pasak Kenmore (2001) šie ryšiai yra:

- Akademinų ir profesinių institucijų grupės;
- Draugai ir giminaičiai;
- Keli demografiniai segmentai;
- Bendra patirtis;
- Bendro intereso rezultatas, kaip pavyzdžiui bendri pomėgiai

Apibendrinant, socialinio kapitalo esmė – tai gera valia ir jos pagrindinis efektas socialiniams agentams (tinklo nariams) yra išreiškiamas informacijos tėkme, įtaka ir solidarumo pasireiškimu, kuris neša naudą dalyvaujančioms šalims (Adler ir Kwon, 2002). Jokubaitis (25, 21 p.) teigia, kad mikro lygmenyje socialiniu kapitalu galima vadinti tarpasmeninius ryšius (šeimos, giminystės, draugystės, kaimynystės ryšiai), viduriniame lygmenyje socialinio kapitalo sancaupomis galima laikyti įvairias asociacijas ir organizacijas (firmos, klubai, politinės organizacijos ir pan.). Taigi, socialinis kapitalas gali būti nagrinėjamas tarpasmeniniame ir korporatyviniame lygmenyje. Socialinio kapitalo esmė – jungti ir išlaikyti bendruomenės narius ir veikiančias organizacijas. Toliau detaliau išnagrinėsime socialinio kapitalo sudedamąsias dalis ir jų charakteristikas.

1.2. Socialinio kapitalo dedamosios ir jų charakteristikos

Socialinio kapitalo apibrėžimų įvairovė sukelia nemažiau diskusijų kalbant ir apie socialinio kapitalo dedamąsias. Sisteminis ir savarankiškas socialinio kapitalo pobūdis reiškia, kad pavyzdžiui, „pasitikėjimas“ yra tiek šaltinis (Putnam, 1993), tiek ir socialinio kapitalo rezultatas (Coleman, 1988). Fukuyama (1995) teigia, kad pats pasitikėjimas ir yra socialinis kapitalas.

Ruuskanen (2001) išskaido socialinio kapitalo pobūdį į šaltinius, mechanizmus ir rezultata. Portes (1998), Adleris ir Kwon (2000) panašiai skirsto socialinį kapitalą į priežastines sekas. Portes (1998) pateikia sąvoką suskirstydamas socialinį kapitalą į šaltinius, apibrėžimus ir pasekmes. Nahapiet ir Ghoshal (1998) teigia, kad socialinis kapitalas sukuria naują intelektualinį kapitalą, panaudodamas žinių apsikeitimo ir apjungimo mechanizmus.

Remdamiesi šiuolaikine socialinio kapitalo sampratos apžvalga, Adleris ir Kwon (2000) tinklus, normas ir įsitikinimus įvardija, kaip socialinio kapitalo šaltinius. Socialiniai tinklai yra pats svarbiausias socialinio kapitalo šaltinis, kadangi suvokiama, jog socialinis kapitalas yra aptinkamas ne individuose, bet ryšiuose tarp individualių žmonių. Šiuo atveju galime daryti prielaidą, kad ši nuostata galioja nagrinėjant ir korporatyvinį socialinį kapitalą. Normos sudaro terpę, kurioje tinklo dalyviai geba atlikti savo funkcijas. Putnam (1998) ir Portes (1998) normas ir, ypač tarpusavio normas, laiko labai svarbiomis.

Bendrosiose tarpusavio normose, duodantysis veikėjas (donoras) suteikia leidimą prieiti (pasinaudoti) prie savo išteklių tikėdamasis, kad už tai bus atsilyginta ateityje (Portes 1998). Įsitikinimai apima vieningos strategijos vizijas, bendras interpretacijas ir reikšmes. Įsitikinimai taip pat svarbūs socialinio kapitalo formavimuisi, kadangi socialinis kapitalas vargu ar egzistuotų tarp žmonių, kurie nesupranta vienas kito motyvų. Jei nėra bendrų tikslų ir stimulų, žmonės noriai nesikooperuoja. Šiuo atveju – tai vienas svarbesnių elementų įgyvendinant įmonės strategijas – bendro tikslo siekimas. Vieningų įsitikinimų buvimas užtikrina, kad veikėjai siekia to paties tikslo, kuris gali būti laikomas dalyvių vieninga vizija.

Taigi, galime išskirti pagrindinės socialinio kapitalo dedamąsias (komponentus) – tai:

- Tinklai,
- Normos
- Tarpusavio sąveika arba sankcijos.

Sugrupavus socialinio kapitalo dedamąsias dalis, Woolcock (2001) išskiria tris socialinio kapitalo dedamosios – tinklo – rūšis

(1) Susaistantis (angl. bonding) socialinis kapitalas, kurio svarbus požymis - stiprūs ryšiai, kuriems išreikšti pateikiama „socialinių klijų“ metafora, pavyzdžiui, pasireiškia tarp šeimos ar etninės grupės narių;

(2) Sujungiantis arba tiltinis (angl. bridging) socialinis kapitalas pasireiškia silpnesniais, mažesnio tankumo, tačiau tiesioginiais ryšiais („socialinė alyvos“ metafora), pavyzdžiui, verslo santykiai, pažintys, draugai iš skirtingų etninių grupių, draugų draugai ir pan.

(3) Susiejantis (angl. linking) socialinis kapitalas charakterizuojamas, kaip ryšiai tarp skirtingų valdžios ir socialinio statuso lygmenų, kaip pavyzdžiui, ryšiai tarp politinio elito ir eilinių visuomenės narių ar tarp individų iš skirtingų socialinių klasių.

Susaistančio, sujungiančio ir susiejančio socialinio kapitalo atskyrimas leidžia atskirti stiprius saitus nuo silpnų. Priklausomai nuo socialinio kapitalo tipo, skirtingai veikia ir pats socialinio kapitalo pasireiškimo laukas, t.y. veikėjų tinklas bei jų tarpusavio santykiai, elgesys ir normos, apsisikeitimas informacija ir sandoriai.

Išskiriami trys pagrindiniai socialinio kapitalo komponentai (2 lentelė)

1. Socialiniai tinklai – kas ką pažįsta;
2. Socialinės normos – neformalios ir formalios taisyklės, pagal kurias tinklo nariai nutaria, kaip jie vienas su kitu elgsis;
3. Sankcijos – procesai, kurie užtikrina, kad tinklo nariai laikosi sutartų taisyklių.

2 lentelė

Trys socialinio kapitalo dedamosios

	Tinklai	Normos	Sankcijos
Funkcija	Tinklo nariai (informacijos prieinamumas, nauda ir palaikymas)	Taisyklės ir supratimas (savitarpiškumas, bendradarbiavimo tikimybė, pasitikėjimas, kodifikuotas elgesys)	Apdovanojimas ir bausmė už sutartų taisyklių laikymąsi / nesilaikymą
Pavyzdžiai: Tradicinės bendruomenės	Kaimynai (skolinimasis, globa ir apsauga)	Savitarpiškumas rūpinantis turtu, pritraukiantis atvykėlių dėmesį	Pripažinimas ir pagarba, priešingai paskalos, socialinė atskirtis
Niujorko deimantų rinka	Deimantų prekeiviai	Pasitikėjimu grįsta neapdirbtų deimantų ekspertizė	Patvirtinimas, nepritarimas ir atskyrimas
Kelių kodeksas	Kiti keliu važiuojantys asmenys	Ženklių kalba ir bendradarbiavimas; kada važiuoti, kada sustoti	Pašaliečių pyktis, neformalios padėkos, policijos veiksmai.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal Stephen Aldridge (2002) et al. SOCIAL CAPITAL A DISCUSSION PAPER Performance and Innovation Unit APRIL 2002.

Uždaras tinklas, kuriame kiekvienas narys susietas su kitu taip, kad nei vienas negali likti nepastebėtas pagal Burt (2000) apibrėžiamas, kaip tinklo tankumas ir atlieka dvi funkcijas:

- Tinklas turi poveikį narių priėjimui prie informacijos;
- Dėka sukurtų sankcijų uždarame tinkle jos nariai mažiau rizikuoja pasitikėdami vieni kitais

Šalia 2 lentelė lentelėje pateiktų pavyzdžių, galima nurodyti ir savišalpos kasų veikimo modelį, kuriame pakankamai tiksliai išreiškiamas socialinio kapitalo elementų veikimo schema. Savišalpos kasa yra uždaras žmonių tinklas, kuris negalėtų egzistuoti, jei tarp jos narių nebūtų pasitikėjimo, tačiau pasitikėjimas tampa mažiau rizikingas, jei tinklo nariai žino, kokios sankcijos gali būti taikomos nesilaikant sutartų normų. Kaip pastebi Aldridge (2002) perteikdamas Coleman požiūrį, uždaras tinklas turi savybę, kuri nelabai įmanoma atviraime tinkle: „reputacija negali atsirasti atviroje struktūroje, o kolektyvinės bausmės, kurios užtikrintų patikimumą, negali būti pritaikytos“. Coleman daro išvadą, kad uždaras tinklas sukuria socialinį kapitalą.

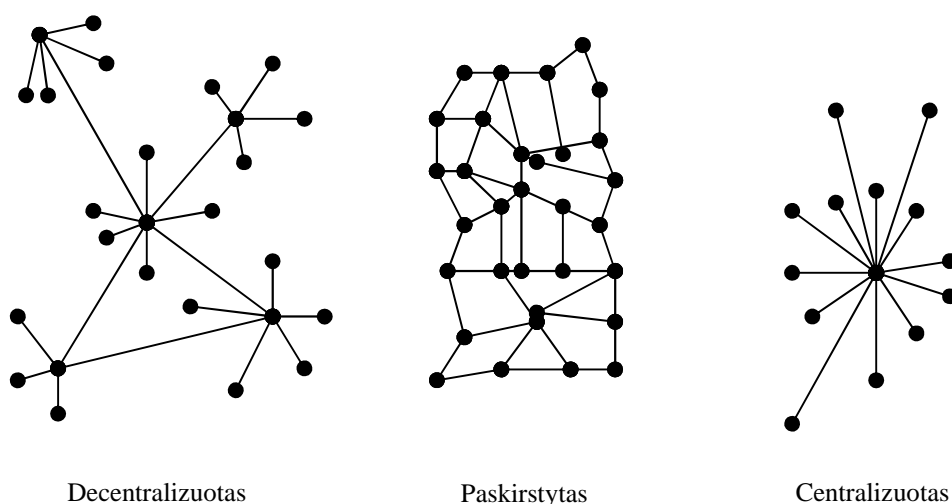
1.3. Socialinio kapitalo naudojimo ir taikymo perspektyvos

Socialinio kapitalo pritaikomumas visuomeniniame, politiniame ir verslo pasaulyje yra akivaizdžiai universalus pobūdžio, kadangi atskleista socialinio kapitalo, kaip kapitalo formos sąveika su kitomis kapitalo rūšimis ir jo, socialinio kapitalo, įtaka kuriant visuomenės gerbūvį bei užtikrinant ekonominio augimo perspektyvą bei pasireiškia tiek individų, tiek organizacijų lygmenyje.

Įvairiose verslo srityse išvelgiamas poreikis giliau pažvelgti į organizacijos išteklius ir sandarą bei supančią aplinką, todėl pasireiškia socialinio kapitalo pritaikomumo klausimas strateginio valdymo, konkurentabilumo disciplinoje, ypatingai didelį dėmesį skiriant žinių ekonomikai. Koncentruojant dėmesį į verslo vystymosi perspektyvas, dera pabrėžti, kad socialinis kapitalas gali tarnauti įgyvendinant svarbius uždavinius įmonei, kuriuos išskiria Fitzroy ir Hubert (2005):

1. Efektyvus savo verslo valdymas;
2. Verslo augimo užtikrinimas;
3. Naujų verslų vystymas.

Literatūroje pateikiami trijų tipų socialiniai tinklai (2 pav.). Nagrinėjant kiekvieną iš jų galima aptarti, kaip sąveikauja kiekvieno socialinio kapitalo elementai – tinklo struktūra, įsitikinimai, normos, pasitikėjimas ir sankcijos.

Šaltinis: Anssi Smedlund. The knowledge system of a firm: social capital for explicit, tacit and potential knowledge. JOURNAL OF KNOWLEDGE MANAGEMENT, VOL. 12 NO. 1 2008, pp.

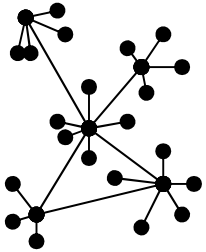
2 pav. Trys tinklų tipai pagal Baran (1964)

Decentralizuotas tinklas. Decentralizuota tinklo struktūra (3 lentelė) yra toks tinklas, kuriame daug neužpildytų ermių (korių) ir silpnų sąsajų. Jis dažniausiai sutinkamas, kuomet gaunama daug informacijos ir daug silpnų signalų iš įvairių grandžių, tokiu būdu jis priskiriamas prie decentralizuoto valdymo tinklų.

Santykiai inovacijų (decentralizuotame) tinkle (3 lentelė) reikalauja „greito pasitikėjimo“, galimybių dalyvaujantiems veikėjams įsitraukti į trumpalaikį bendradarbiavimą. Panaši tinklo struktūra taikoma Silikonio slėnyje (JAV) – ji pasireiškia tuo, kad nėra bendros istorijos, tinklo gyvybingumą lemia veikėjų reputacija. Tinklas sukuriamas pagal veiklos rezultatus, bet ne pagal asmenybes, o tai leidžia į tinklą prisijungti naujiems veikėjams.

3 lentelė

Decentralizuoto tinklo struktūra

Socialinio tinklo struktūra		Decentralizuota tinklo struktūra
Įsitikinimai	Įsitikinimas, kad reikalingos inovacijos. Įsitikinimas, kad novatoriškumas yra atlyginamas.	
Normos	Jokių bausmių dėl nepasisekimo. Klaidų toleravimas. Laisvė bandyti ir klysti. Užmiršti praeitį ir koncentruotis į ateitį.	
Pasitikėjimas	Greitas pasitikėjimas. Plonas ir trapus. Inicijuojami santykiai. Sukuria susidomėjimą. Trumpalaikiai ryšiai.	

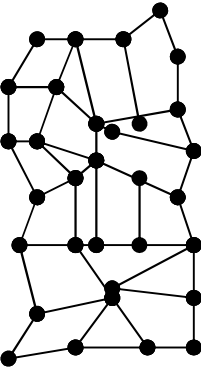
Šaltinis: Anssi Smedlund. The Knowledge System of a Firm, Journal of Knowledge Management 2008, vol. 12 No. 1 2008, 69 p.

Paskirstytas tinklas

Paskirstyto tinklo (4 lentelė) požymis, jog jis neturi neužpildytų ertmių (korių) ar silpnų sąsajų. Kiekvienas veikėjas susijęs su dviem ir daugiau tinklo veikėjų, turinčių stiprius ryšius. Paskirstyta tinklo struktūra labiausiai tinka patirties pagrindu suformuotai žinių aplinkai, kurioje vyrauja pasitikėjimo ir stabilumo atmosfera.

Tinklo struktūra verčia veikėjus sukurti ilgalaikius ir tamprius santykius, kuriuose vyrauja stiprus vidinis ryšys, o išoriniai santykiai yra riboti. Tai uždaros bendruomenės pavyzdys, kuri laikui bėgant susikuria bendras vertybes ir reikšmes, kurios vienija bendruomenę. Tokio tinklo pavyzdys žydų prekybos deimantais rinka Niujorke.

Paskirstyto tinklo struktūra

Socialinio tinklo struktūra		Paskirstyta tinklo struktūra
Įsitikinimai	Įsitikinimas nuolatiniam mokymuisi ir asmeniniam tobulėjimui. Įsitikinimas dėl sėkmingų paslaugų ir pagalbos kitiems.	
Normos	Abipusiškumas; kiekvienas privalo bendradarbiauti. Nerašytos taisyklės. Socialinės sankcijos tiems, kurie laužo taisykles.	
Pasitikėjimas	Laipsniškas ir tankus pasitikėjimas padaro santykius ilgiau trunkančius. Įgalina riziką ir prisitaikymą. Priverstinis pasitikėjimas.	

Šaltinis: Anssi Smedlund. The Knowledge System of a Firm, Journal of Knowledge Management 2008, vol. 12 No. 1 2008, 70 p.

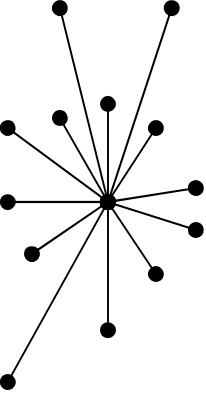
Centralizuotas tinklas

Centralizuoto tinklo struktūra (5 lentelė) formuojama apie vieną pagrindinį veikėją. Šis turi stiprius dvipusius ryšius su kitais tinklo veikėjais. Tinklo struktūra ypatinga tuo, kad kiti veikėjai neturi tarpusavyje jokių ryšių. Centralizuoto tinklo veikimo schema labiausiai tinka atvejams, kuomet reikia įgyvendinti tikslas ir operatyvines užduotis. Pagrindinis veikėjas tiksliai žino, ką kuris veikėjas veikia tinkle.

Tokie tinklai sukuriama tikintis, kad aukšta kokybė ir disciplina – tai raktas į sėkmę. Tarptautiniame lygmenyje centralizuotos sistemos sėkmingai įgyvendinamos Japonijoje, kurios įmonėse tiksliai nustatomos normos ir taisyklės bei vadovaujama vieno vadovo nuomone. Vyrauja aiški hierarchinė struktūra, ne pagrindiniai veikėjai yra laikomi mechanizmo dalimi.

Minėti trys socialinio kapitalo tinklų tipai nėra sutinkami grynąja savo forma, todėl įmonėse dažniausiai veikia keletas tinklų tipų. Kiekvienas šis tinklas turi savų privalumų ir trūkumų, todėl pageidautina, kad įmonėje atskirais atvejais būtų naudojami visi trys tinklų tipai, esant prielaidai, kad kiekvienas atskiro tinklo dalyvis gali priklausyti kiekvienam socialiniam tinklui. Šiuose tinkluose taip pat dalyvauja ir išoriniai veikėjai – tai reiškia, kad tinklo nariai turi tuo pat metu dalyvauti santykiuose tiek tinklo viduje, tiek ir tinklo išorėje idant efektyviai būtų išnaudojami visi jo privalumai.

Centralizuoto tinklo struktūra

Socialinio tinklo struktūra		Centralizuota tinklo struktūra
Įsitikinimai	Įsitikinimas aukšta kokybe ir disciplina. Požiūris į ateities projekcijas.	
Normos	Aiškios, apibrėžtos taisyklės. Sankcijos yra griežtos ir taikomos nedelsiant.	
Pasitikėjimas	Pasitikėjimas hierarchija. Tiksliai vykdomi susitarimai.	

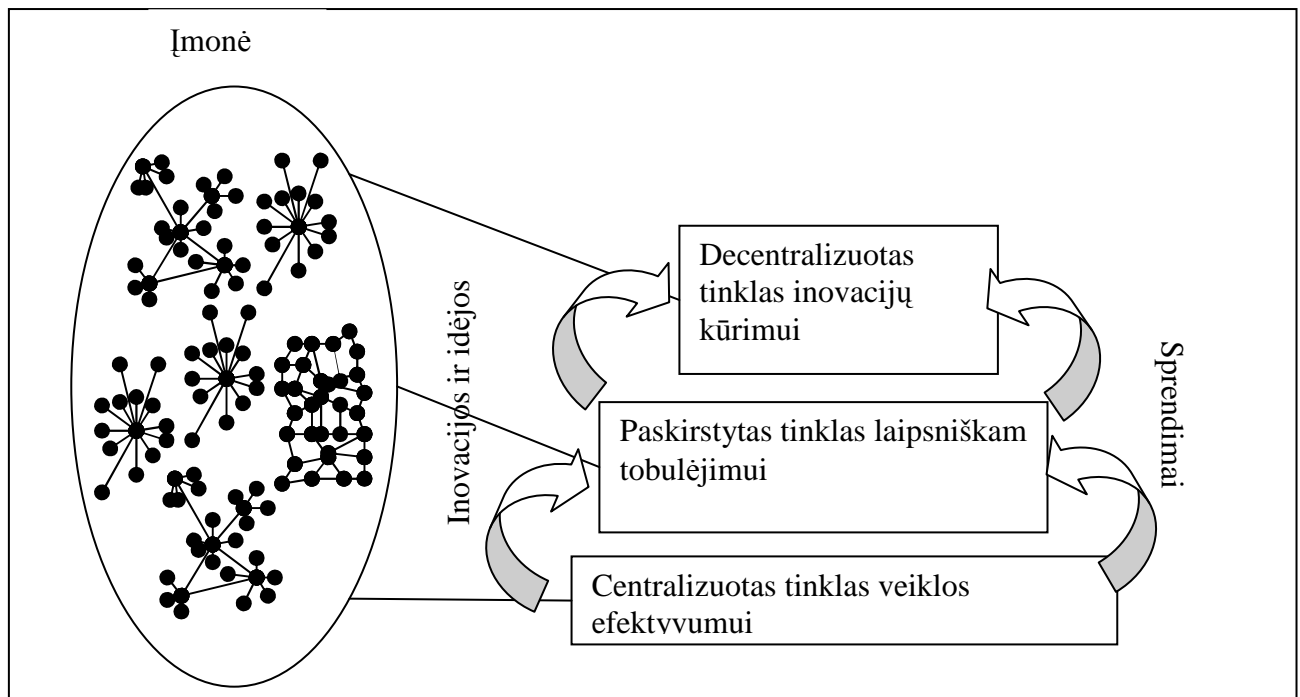
Šaltinis: Anssi Smedlund. The Knowledge System of a Firm, Journal of Knowledge Management 2008, vol. 12 No. 1 2008, 72 p.

Skirtingų tinklų egzistavimas vienoje organizacijoje (įmonėje ar bendruomenėje) leidžia sukurti subalansuotą ir tuo pačiu į perspektyvą nukreiptą organizaciją.

Centralizuotame tinkle veikla yra dokumentuota, naudojamos išreikštos žinios, kurios susijusios su efektyvia esamų produktų ar paslaugų gamyba. Paskirstytame socialiniame tinkle, žinios nėra aiškiai išreikštos, remiamasi patirtimi ir laipsniškai siekiama pagerinti prekių ir paslaugų kokybę. Decentralizuotame socialiniame tinkle žinios pasirodo netikėtai, kurios potencialiai gali būti panaudotos naujų produktų ar paslaugų kūrimui.

Naujos idėjos yra generuojamos kiekviename tinko tipe, tačiau decentralizuotame tinkle tai pasireiškia labiausiai, nes informacija renkama iš įvairių šaltinių. Svarbūs inovacijų šaltiniai aptinkami ir centralizuotame bei paskirstytame tinkluose, kurie atsiranda iš sąryšio su kitais tinklo dalyviais.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, jog siekiant sukurti konkurencinį pranašumą yra reikalingi visi trys socialinių tinklų modeliai. Decentralizuotame tinkle iš gausybės surenkamos informacijos yra generuojamos naujos idėjos – tai gali būti naujos paslaugos, naujos prekės, išradimai, nauji produkcijos metodai, patobulintas aptarnavimo procesas. Paskirstyto tinklo pagrindinis vaidmuo būti tarpininku tarp įmonės inovacijų ir galutinės produkcijos. Pasitelkiant mokymosi ir tobulinimo funkciją, kuri priskiriama paskirstytam tinklui, naujos idėjos yra apdorojamos, tobulinamos ir pateikiamos tiems įmonės dalyviams, kurie atsakingi už šių idėjų įgyvendinimą. Visuose tinkluose svarbi bendra žinių vadybos funkcija – grįžtamasis ryšys, už kurį atsakingas paskirstomasis tinklas (3 pav.).

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal Anssi Smedlund. The Knowledge System of a Firm, Journal of Knowledge Management 2008, vol. 12 No. 1 2008

3 pav. Įmonės trijų tinklų integracijos sistema

1.4. Socialinio kapitalo įtaka verslui ir visuomenei

Kaip teigia Fischer (2007, 9 p.) socialinį kapitalą atrado ekonomistai – plačiai studijuojamą visuose socialiniuose moksluose ir tampa svarbia ekonominio gyvenimo dalimi bei svarbiu veiksniumi, analizuojant net ir makroekonomiką.

Pavyzdžiui, Knack and Keefer (1997), tarpsektorinėje analizėje atrado stiprų ir ženklų teigiamą ryšį tarp socialinio kapitalo kintamųjų (pilietinės pareigos) ir ekonomikos augimo. Schaltegger ir Torgler (2007), atlikdami sintetinius panelio tyrimus Šveicarijos kantonuose (1981-2001 metais), įrodė, kad pasitikėjimas gerina biudžeto pajamų vykdymą. Kalbėdamas apie viešuosius finansus, Slemrod (1998) teigia, kad socialinis kapitalas gali būti matuojamas, kaip noras savanoriškai mokėti mokesčius, sumažina vyriausybės valdymo aparato išlaidas, jas paskirstant piliečiams.

Tarpasmeninis pasitikėjimas sukuria palankią aplinką, kurioje paprasčiau ir efektyviau vyksta apsikeitimas informacija, operatyviau vykdomi sandoriai bei kiti susitarimai. Sukuriami horizontalūs ryšiai tarp piliečių, kurie sudaro tiek socialinę, tiek ir verslo aplinką.

Pasitikėjimas valdžios ir kitomis įstaigomis yra svarbus faktorius, leidžiantis išmatuoti santykio tarp piliečių ir šių įstaigų kokybę. Esant palankiai nuomonei ir pasitikėjimui šiame lygmenyje susikuria tarpusavio pasitikėjimas tarp įstatymų leidybos, teismų, verslo ir pramonės bei

visuomeninių organizacijų, kas formuoja teigiamą ryšį tarp dviejų lygmenų – individualaus ir institucinio.

Socialinių normų laikymasis, atsiskleidžia per mokesčių moralę, t.y. per norą (laisvanorišką sutikimą) mokėti mokesčius, neapeidinėti įstatymų siekiant asmeninės naudos (pareigūnų papirkinėjimas), tyčiniu būdu nedaryti turtinės ar neturtinės žalos kitų visuomenės narių ir jų turto atžvilgiu (kriminaliniai nusikaltimai). Tai taip pat stipriai veikia investicinę aplinką, gerbūvio, saugumo supratimą.

Tinklas privalo būti eksploatuojamas ir pasireikšti per tinklo narių dalyvavimą savanoriškame darbe, kaip pavyzdžiui, labdaringa veikla, visuomenei naudingas neatlygintinas darbas (pavyzdžiui, valdymo organų narių darbas kredito unijoje), aktyvus dalyvavimas politinėje veikloje. Pasak Putnam (2000) tokia veikla sukuria dar didesnę bendravimą tarp tinklo narių. Be to, teigiamas tinklo narių veiklos išorinis rezultatas gali padėti tinklui plėstis, pritraukiant naujus narius arba leistų neformaliai jame dalyvauti ir taip skatinti (palaikyti) tinklo narių iniciatyvas.

Verslo aplinkoje socialinio kapitalo nauda gali būti matuojama keliais aspektais – teigiamu (nauda) ir neigiamu (kaštais). Išskiriami **trys kriterijai**, kuriais remiantis pateikiama pozityvi socialinio kapitalo įtaka (Mačerinskienė, Vasiliauskaitė, 2004; Rajangu, Mačerinskienė, Vasiliauskaitė, 2004):

1. Sumažėję sandorių kaštai. Socialinis kapitalas sukuria stabilumą ir pasitikėjimą per ilgalaikius ryšius tuo būdu sumažindamas, tačiau neeliminodamas oportunistinę dalyvaujančių šalių elgesį. Tokiu būdu sumažinami sandorių kaštai kalbant apie sutarčių specifیکavimą ir darbų monitoringą. Ši korporatyvinio socialinio kapitalo nauda gali būti vertinama pagal:

- Sumažintus laiko kaštus derinant ir pasirašant sutartis;
- Sumažintus sutarties vykdymo priežiūros kaštus;
- Sumažintą poreikį organizuoti brangius teisinius susitarimus, juos pakeičiant žodiniais susitarimais;
- Mažėjančia neįvykdytų arba iš dalies įvykdytų sutarčių dalimi.

2. Palengvinama informacijos, inovacijų ir žinių pasidalijimo sklaida. Problemos sprendžiamos kartu, atliekamas pasikeitimas patikima informacija ir gausiu jos kiekiu, tamprūs santykiai skatina interaktyvų mokymąsi ir inovacijas. Tai ne tik sumažina informacijos paieškos ir gavimo kaštus, tačiau padeda plisti ir neišreikštomis žinioms. Įvertinant socialinio kapitalo naudą, galima tiksliau apibrėžti naudos kriterijus:

- savalaikis tikslios informacijos pateikimas;
- mažesnės informacijos patikimumo įrodymo išlaidos;
- efektyvesnis pasidalinimas neišreikštomis žiniomis ir patirtimi.

3. Skatinamas bendradarbiaujantis ir/ar socialiai atsakingas elgesys. Kooperacija (bendradarbiavimas) yra būtina, siekiant išlikti konkurencinėje aplinkoje, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms, kurios neturi pakankamai išteklių sėkmingai eksportuoti prekes ar paslaugas į tarptautines rinkas, atlikti savarankiškus rinkos tyrimus, derėtis su stambiais prekių ar paslaugų tiekėjais, klientais. Pasitikėjimu grysti ryšiai ir bendros vertybės, įsitikinimai, normos bei sankcijos palengvina bendradarbiavimą ir savitarpį, kuris leidžia išnaudoti komandinio darbo privalumus.

Galima išskirti tokias socialinio kapitalo naudas:

- efektyvesnis bendradarbiavimas siekiant bendrų tikslų;
- savitarpio pagalba;
- mažesni komandinio darbo kaštai.

Nagrinėjant socialinio kapitalo įtaką verslui, dera paminėti ir kai kuriuos neigiamus socialinio kapitalo įtakos aspektus. Irena Mačerinskienė, Jolita Vasiliauskaitė (2007) išskiria **šešis SK neigiamos įtakos kriterijus:**

Asmeninės laisvės, lankstumo ir inovatyvumo apribojimai. Esant stipriam solidarumui tarp tinklo narių, gali būti pervertintas tam tikro tinklo narys. Toks pervertinimas sumažina naujų idėjų tėkmę tinkle, kas sukelia tinklo uždarumą ir inerciją. Susikūrę ilgalaikiai verslo ryšiai gali tapti kliūtimi atrasti naujas galimybes ir labiau naudingus sandorius

Didelis pretenzingumas tinklo nariams. Dalyvavimas bendruomenės ar tinklo veikloje reikalauja derinimosi. Visuomeninis kontrolės lygmuo tokiuose dariniuose yra aukšto lygio ir gali sukelti dilemą tarp solidarumo ir asmens laisvės, kas savo ruožtu gali apriboti sėkmingas individualias tinklo narių verslo iniciatyvas.

Svarbios informacijos nutekėjimas, sukeliantis neigiamas pasekmes informacijos turėtojui. Šalia efektyvaus informacijos ir žinių pasidalinimo, socialiniais tinklais gali nutekėti svarbi informacija, kuri gali sukelti neigiamus padarinius pirminiam informacijos turėtojui.

Perteklinė informacija. Dėl pasikartojančių saitų gali būti gaunama perteklinė informacija, kuri turi būti rūšiuojama, analizuojama ir įvertinama. Tai gali reikalauti didelių laiko, finansinių ir žmogiškųjų išteklių kaštų.

Autsaiderių atskyrimas. Netgi grupėse, kuriose nėra siekiamybės atskirti narius, pats faktas, kad tinklas yra etniškai ir ekonomiškai homogeniškas, gali sąlygoti socialinę stratifikaciją ir nelygybę. Solidarumo nauda žemesniam ar vidutiniam sluoksniui gali tapti neigiamu aspektu visumai. Stiprus tinklo nario susitapatinimas su tam tikra grupe gali sukelti fragmentaciją bendrame tinkle, o aukštas tinklo solidarumas gali būti lydimas priešiško kitų tinklų ar individų atžvilgiu.

Socialinio kapitalo, kaip neracionalios investicijos, kaštai. Socialinio kapitalo įdiegimas reikalauja nemažų investicijų sukuriant ir palaikant santykius ir tam tikrose situacijose šie kaštai

gali neatsipirkti. Esant neracionaliai investicijai, socialinis kapitalas, kaip potencialus turtas (aktyvai) gali tapti išsipareigojimu (pasyvais).

Išnagrinėjus socialinio kapitalo įtaką verslui ir visuomenei, toliau bus atskleidžiami socialinio kapitalo ypatumai kredito unijų veikloje.

1.5. Socialinio kapitalo ypatumai kredito unijų veikloje

Socialinį kapitalą kredito unijų veikloje dera nagrinėti nuo priešasčių ir tikslų, dėl kurių susiformavo pirmosios kredito unijos bei kreipiant dėmesį į socialinio kapitalo eksploatacijos perspektyvas kredito unijose šiuolaikinėje verslo aplinkos plotmėje.

Pirmiausia, kredito unijos buvo sukurtos esant sunkiai visuomenės, bendruomenės dalyvių ekonominei būklei. Tą patvirtinančių pavyzdžių randame kredito kooperacijos istorijoje.

Vokietija. Vokietijos keleto miestų meras Friedricho Reiffeisen XIX a. viduryje inicijavo ir toliau plėtojo kredito kooperaciją, įkūrė pirmąjį kredito kooperatyvą. Esant ekonominei krizei žemės ūkyje 1846-1847 metais, jis priėjo išvados, kad sunkiu ekonominiu laikotarpiu, žmonėms reikalingas kreditas (The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition 2008 prieiga per internetą <http://www.encyclopedia.com/doc/1E1-Raiffeis.html>, žiūrėta 2008 05 25).

Kanada. Valstybės tarnautojas Alphonse Desjardins, inspiruotas kredito kooperacijos judėjimo Europoje bei anglakalbių bankininkų palūkininkavimo įsigalėjimo prancūziškoje Kanados Kvebeko provincijoje bei vėliau sekusių fermerių ūkių bankrotų, 1900 metais inicijavo kredito unijų judėjimą, kuris buvo pavadintas Desjardins vardu ir skaičiuoja jau daugiau, kaip šimtmetį.

Pažymint naujesnių laikų istoriją, kredito unijos steigėsi esant panašiomis sąlygomis, .t.y. ekonomikos ar politikos sukeltų krizinių situacijų akivaizdoje.

Bangladešas. 1983 metais Yunus įkuria Grameen banką, kuris teikia mikrokreditus be užstato, nes absoliuti Bangladešo kaimo gyventojų dalis negali išbristi iš skurdo.

Lenkija. Gdansko laivų statykloje 1989 metais įkuriamas SKOK kredito unijų judėjimas, vedamas ir aktyviai palaikomas Solidarnosc profesinių sąjungų aktyvaus judėjimo.

Lietuva. Sudėtingas Nepriklausomybės atkūrimo laikotarpis. 1994-1995 metais vykusi bankinio sektoriaus krizė, įmonių bankrotai, finansinių piramidžių griūtis. Bankai nefinansuoja žemės ūkio sektoriaus, kaip neperspektyvaus ir ypač rizikingo. 1994 metais pradedami CIDA ir USAID finansuojami kredito unijų projektai. 1995 metais įkuriama pirmoji kredito unija "Vievio taupa".

Bendras šiuos pavyzdžius jungiantis elementas yra skurdas, ekonominės-politinės krizės, riboti kredito resursai. Tačiau labai svarbus jungiantis ir kritinis *bendrasis požymis – tai pasitikėjimas, bendra vizija ir įsitikinimai bei bendradarbiavimas.*

Taigi, žiūrint į finansinio tarpininkavimo paslaugas, kaip į specifinę paslaugų sferą, ypač pabrėžiama pasitikėjimo ir normų svarba. Tačiau nagrinėjant mikrokreditavimo ar kredito unijų vystymosi perspektyvas šalia paminėtų dviejų elementų (pasitikėjimo ir normų) vienodai svarbūs yra kiti elementai – tinklas bei tinko dalyvių įsitikinimai, o taip pat ir tinklo narių (veikėjų) dalyvavimas.

Nagrinėjant kredito unijų veiklą per šiuos socialinio kapitalo komponentus galima daryti išvadą, kad socialinis kapitalas yra kredito unijų ir mikrokreditavimo organizacijų veiklos ir gyvybingumo pamatas, suteikiantis joms išskirtinumą iš kitų finansines paslaugas teikiančių įmonių, kaip bankai, lizingo bendrovės ar greitus kreditus teikiančios įmonės.

Kaip pavyzdį, nusakantį socialinio kapitalo svarbą ir raišką mikrokreditavime, pateiksime Bangladešo atvejį, nagrinėjantį, kaip socialinis kapitalas įtakoja kitas kapitalo formas. Pavyzdyje akcentuojamas smulkaus moterų verslo kaime mikrokreditavimas (6 lentelė) Naudojantis šiuo pavyzdžiu galima įvertinti socialinio kapitalo raišką ir jo sukurtą išmatuojamą ekonominį efektą

6 lentelė

Kredito įtaka suteikiant mikrokreditus moterų verslui

Mikrofinansavimo charakteristika ⇒	Pasikeitimas ryšiuose ⇒	Pasikeitimas elgesyje
Kredito suteikimas (fizinis kapitalas)	↑ Pajamos/nuosavybė	↑ Vadovavimas ↑ Kokybės reikalavimai aplinkai ↑ Išteklių naudojimas
	↑ Pajamų diversifikacija ↓ Diskonto norma	↑ Valdymas
Dėmesys moterų smulkiam verslui (socialinis ir žmogiškasis kapitalas)	↑ Gimstamumo kontrolė	↓ Vaisingumas ↓ Išteklių naudojimas
Grupinis skolinimas (socialinis ir žmogiškasis kapitalas)	↓ Kolektyvinių veiksmų kaštai ↑ Žinios	↑ Visuomeninės gėrybės ↑ Sukauptų fondo lėšų valdymas

Šaltinis: ANDERSON Leigh C., LOCKER Laura, NUGENT (2002) Rachel Microcredit, Social Capital, and Common Pool resources. Prieiga per internetą <dlc.dlib.indiana.edu/archive/00000201/00/lockerl041100.pdf>

Kaip matome socialinis kapitalas virsta fiziniu kapitalu per kredito formą, tačiau pati kredito suteikimo neturtingiesiems procedūra yra kur kas sudėtingesnė savo esme. Mikrokreditavimo įstaigose kreditas skurdžiausiam gyventojų sluoksniui yra suteikiamas „socialinio užstato“ pagrindu, kuris yra skolininko arba tinklo, kuriam jis priklauso, reputacija. Toks socialinis užstatas atstoja fizinį ar finansinį užstatą (Bastelaer 2000, 4p.)

Neformalūs susitarimai kuria įvairaus laipsnio ir stiprumo asmeninius ryšius, kurie suteikia galimybę nagrinėti socialinio kapitalo vaidmenį kredito unijų veikloje. Tačiau dera pabrėžti, kad socialinis kapitalas veikia ne tik skolinimosi (kredito suteikimo) aspektą finansinių paslaugų skalėje, bet turi būti nagrinėjamas ir indėlių pritraukimo plotmėje, nes tai susiję su tuo pačiu

pasitikėjimo elementu. Vadinasi, socialinis kapitalas apima ne tik kreditavimo, bet ir finansinių išteklių depozitų pritraukimo sritį.

Tokie socialiniu kapitalu paremti susitarimai mikrofinansinėse institucijose veikia keliose kategorijose, kurios mokslinėje literatūroje įvardijamos, kaip tai horizontalūs, vertikalūs ir etniniai ryšiai.

Vadinasi tinklus, normas ir sankcijas galime įvardinti, kaip socialinio kapitalo raiškos formas kredito unijose. Pateikiami (7 lentelė) socialinio kapitalo elementų kredito unijų veikloje požymiai.

7 lentelė

Socialinio kapitalo elementai kredito unijose

	Tinklai	Normos	Sankcijos
Funkcija	Kredito unijos nariai (narystės kriterijus, informacijos prieinamumas, ekonominė nauda ir palaikymas)	Formalių normų laikymasis: LR kredito unijų įstatymas, kredito unijos įstatai, Lietuvos banko nutarimai. Neformalios taisyklės: suteikiant paskolą įvertinamos neoficialios pajamos, paprastesnė laidavimo procedūra	Veiklos apribojimas (pavyzdžiui, licencijos sustabdymas), brangesni skolinimosi išteklių dėl sumažėjusio patikimumo bendruomenėje. Bendruomenės priešiškus/palankumas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Tinklo sėkmingos plėtros sąlyga yra nariai. Būtent narystės egzistavimo faktorius ir jos teikiama nauda (privilegijos) iš esmės skiria kredito unijas nuo kitų kredito įstaigų. Narystę kredito unijoje apibrėžia Lietuvos Respublikos Kredito unijų įstatymas (17 straipsnis), kur sakoma, jog nariais gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys (su tam tikromis išlygomis), iš jų išskiriami galintys balsuoti ir negalintys balsuoti kredito unijos visuotiniame narių susirinkime, pastarieji yra vadinami asocijuotais nariais (nuo 2009 m. tai išskirtinai juridiniai asmenys). Tačiau nagrinėjant kredito unijos socialumą, bei socialinio kapitalo raišką, svarbesni yra narystės kredito unijoje kriterijai, kuriuos galima suskirstyti į keturias pagrindines grupes (8 lentelė). Kriterijai apibrėžia kredito unijos tinklo struktūrą.

8 lentelė

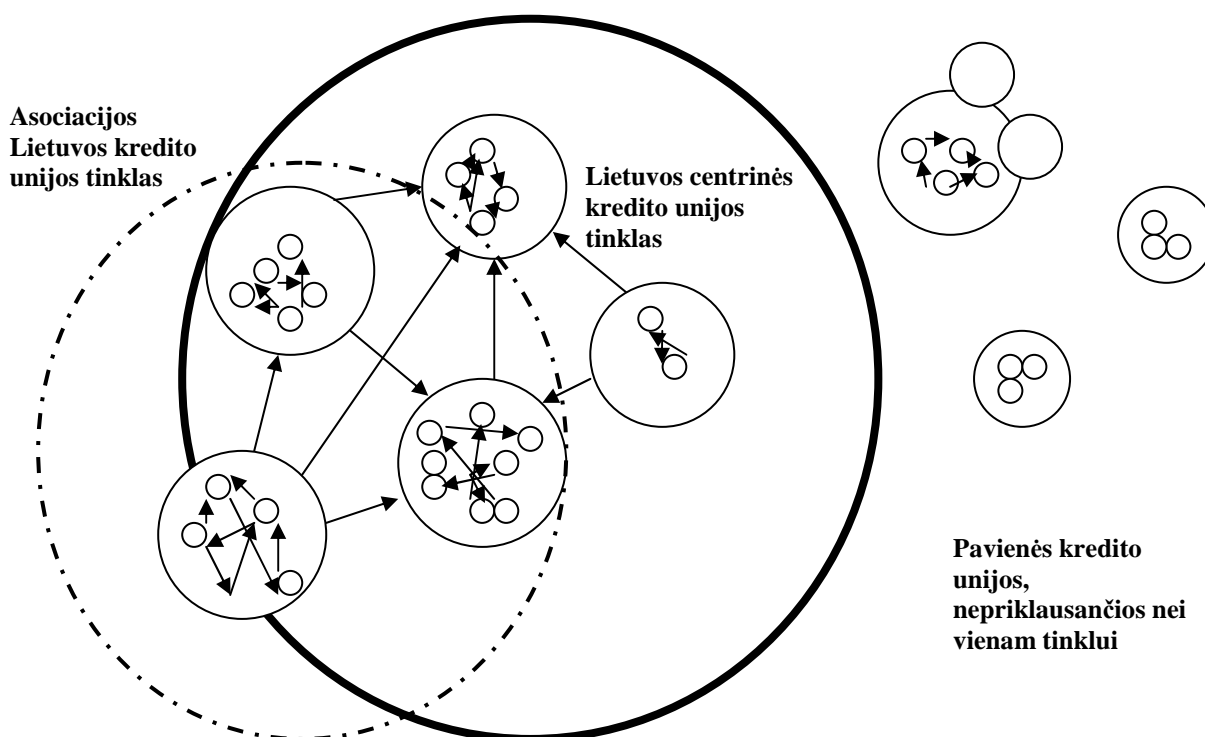
Kriterijai, pagal kuriuos vienijasi kredito unijų nariai

Kriterijus	Apibrėžimas
1) darbas toje pačioje įmonėje, įstaigoje	Gamyklinės ar didesnių įstaigų kredito unijos
2) profesinis bendrumas	Asmenys neformaliai susivienija pagal profesinį bendrumą, pavyzdžiui, medikai, studentai, mokytojai.

Kriterijus	Apibrėžimas
3) priklausymas tam tikram formaliam asmenų junginiui: organizacijai, įskaitant visuomenines ir profesines, bet išskyrus politines partijas; mokymosi, etninei, kultūros, socialinei ar religinei draugijai ar bendruomenei ir pan.	Asmenys formaliai priklauso tam tikrai organizacijai. Asmuo, norėdamas tapti kredito unijos nariu, pirmiausia turi būti atitinkamos formalios organizacijos nariu.
4) gyvenimas toje pačioje gyvenamojoje vietovėje - miestelyje, seniūnijos teritorijoje ar kitame savivaldybės tarybos nustatyta teritoriniame darinyje, jeigu seniūnijos teritorija nėra apibrėžta	Teritorinės kredito unijos, kurios apibrėžia savo veiklą pasirinktoje teritorijoje. Asmuo, gyvenantis toje teritorijoje gali tapti kredito unijos nariu.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR Kredito unijų įstatymą

Vertinant socialinį kapitalą instituciniame lygmenyje, Lietuvoje kredito unijas galima suskirstyti į keletą grupių – *asocijuotas* (kredito unijas, priklausančias vienai ar kelioms vienijančioms organizacijoms) ir *nepriklausomas*. Lietuvos kredito unijas galima suskirstyti pagal priklausomumą tinklų tipui, pavaizduotam 4 pav.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

4 pav. Lietuvos kredito unijų judėjime veikiantys tinklai

Didžiausią kredito unijų tinklą sudaro Lietuvos centrinei kredito unijai priklausančios kredito unijos – iš 67 veikiančių kredito unijų Lietuvoje 61 priklauso Lietuvos centrinei kredito unijai; 59 Lietuvos centrinei kredito unijai priklausančios kredito unijos sudaro Asociaciją Lietuvos kredito unijos; 7 kredito unijos nepriklauso nei vienam junginiui, iš kurių didžiausią tinklą turi Nacionalinė kredito unija. Nagrinėjant kredito unijų ypatumus socialinio kapitalo aspektu, pabrėžtina, kad ryšiai tarp šių tinklų yra skirtingi ir juos galima sugrupuoti pagal tokius lygius:

1. Stiprūs (kredito unijos aktyviai dalyvauja Lietuvos centrinių kredito unijos ir Asociacijos Lietuvos kredito unijos veikloje;)

2. Vidutiniškai stiprūs (kredito unijos labiau dalyvauja vienos iš organizacijų (LCKU arba ALKU) veikloje)
3. Silpni ryšiai (kredito unijos narės fragmentiškai dalyvauja LCKU ir ALKU veikloje);
4. Nepalaikomi jokie ryšiai. (Tarp LCKU ir / ar ALKU kredito unijų nepalaikomi jokie santykiai, išskyrus fragmentiškus individualius ryšius)

Vadinasi, socialinis kapitalas, egzistuojantis individualios kredito unijos veikloje, tarpinstituciniame lygmenyje gali būti nepilnai išreikštas, nors kredito unijos vadovaujasi tomis pačiomis formaliomis normomis ir tinklo viduje yra taikomos tos pačios formalios sankcijos. Šiuo atveju skirtumas atsiranda neformaliose normose ir sankcijose bei pasitikėjime.

Skirtingos normos ir sankcijos bei vertybės kredito unijose atsiranda natūraliai dėl ganėtinai skirtingos veiklos patirties, tikslų ar atstovaujamų bendruomenių. Kredito unijas galima suskirstyti į tam tikras kategorijas, kurios leidžia labiau įžvelgti kredito unijų išsivystymo lygį įvertinant jų vystymosi stadijas.

9 lentelė

Kredito unijų vystymosi stadijos

Ką tik užgimusios kredito unijų sistema	Pereinamojo periodo kredito unijų sistema	Subrendusi kredito unijų sistema
Mažas valdomas turtas	Didelis valdomas turtas	Didelis valdomas turtas
Griežtai reguliuojamos / nėra sukurtos įstatyminės bazės	Keičiamas įstatyminis reguliavimas	Dereguliavimas
Suvaržyta narystė	Praplėstas narystės kriterijus	Santykinais laisva narystė
Nediversifikuotos paslaugos	Diversifikuojamos kredito unijos paslaugos	Konkurencinga aplinka, paslaugos ir produktai atitinka rinkos kainas, išvystytos elektroninės technologijos
Tarnauja silpnosioms, vargingosioms visuomenės grupėms	Pabrėžiamas augimo ir efektyvumo būtinumas	Pabrėžiamas ekonominis savarankiškumas ir kredito unijų veiklos tęstinumas ilgame laikotarpyje
Didelis dėmesys skiriamas savanoriškumui	Mažėja pasitikėjimas savanorišku valdymo organų narių darbu	Profesionali vadyba
Finansiškai nesavarankiškos - reikalingos paramos iš kitų kredito unijų judėjimų	Atpažintas poreikis didesniai profesionalumui	Griežtas finansinis operacijų valdymas, gerai veikia indėlių draudimo sistema
Pabrėžiama tradicinių savitarpio pagalbos idealų svarba.	Centrinės kredito unijų institucijos paslaugų vystymas	Gerai išvystytos centrinės kredito unijų institucijos paslaugos

Šaltinis: Ch.Ferguson ir D.McKillop, 1997

Išnagrinėjus Lietuvos kredito unijų atitikimą Ch.Ferguson, D.McKillop (1997) kredito unijų vystymosi stadijoms, matyti, kad Lietuvos kredito unijos labiausiai priskirtinos pereinamojo periodo kredito unijų sistemai, turinčiai subrendusios sistemos požymių – veikia teritoriškai išplėtotas tinklas, atnaujinama įstatyminė bazė (prieš kelis veiklos metus buvo pakeistas įstatyminis kredito unijų veiklos reguliavimas palankia kredito unijų vystymuisi linkme, buvo praplėsti kredito unijų narystės kriterijai, 2008 metų liepos mėn. 5 d. priimta nauja Kredito unijų įstatymo redakcija, nuo 2009 metų sausio 1 d. pakeičianti iki šiol galiojusį narystės kriterijaus apibrėžimą), vykdoma

personalo kvalifikacijos kėlimo veikla, sukurta dviejų lygių kredito unijų sistema (Lietuvos kredito unijos ikūrė savo finansinį centrą – Lietuvos centrinę kredito uniją), jau nuo 2000 metų veikia indėlių draudimo sistema, šiuo metu itin didelį dėmesį Lietuvos kredito unijos skiria informacinių technologijų vystymui ir naujų elektroninių paslaugų kredito unijų nariams pasiūlymui.

Pagal šiuos požymius Lietuvos kredito unijos galėtų būti priskirtos subrendusiai kredito unijų sistemai, tačiau Lietuvos kredito unijos užima dar nedidelę rinkos dalį Lietuvoje, neturi pakankamai finansinių išteklių pritraukti aukštą kvalifikaciją turinčių žmonių į kredito unijas. Dėl šių priežasčių Lietuvos kredito unijos visgi turėtų būti priskiriamos pereinamojo periodo kredito unijų sistemai, turinčiai subrendusios sistemos požymių.

Nors kredito unijų plėtra yra pakankamai sparti – vidutinis turto, indėlių ir paskolų augimas per metus sudaro apie 40-50%, tačiau 20 – 25% narystės augimas nėra toks spartus ir turi tendenciją mažėja kiekvienais metais. Suaktyvinius socialinio kapitalo formas ir pradėjus suvokti šios kapitalo formos egzistavimą ir būtinumą, kredito unijose pagerėtų kredito unijų narių socialumo ryšiai bei sparčiau augtų narystė, kas lemtų ir finansinių produktų aktyvesnę naudojimą.

Socialinio kapitalo stiprėjimas duoda naudą ne tik pačiai kredito unijai, bet ir visai bendruomenei, kurioje veikia kredito unija. Pasitikėjimu grindžiami santykiai persikelia į kitas kredito unijos narių plėtojamas sritis (verslas, šeima, kultūrinis bendravimas). Tokiu būdu galima sustiprinti kredito unijos pozicijas rinkoje bei atsilaikyti prieš stiprėjančią bankų ir kitų įmonių, teikiančių kreditavimo paslaugas, konkurenciją.

Norint detaliau atskleisti socialinio kapitalo įtaką kredito unijų veiklos plėtrai yra būtina atlikti papildomus tyrimus, susijusius su pačių kredito unijos narių požiūriu į kredito unijos veiklos patikimumą, egzistuojančias normas bei požiūrį į formuojamus neformalius ir formalius tinklus, kurių užuomazgas galime stebėti antrojo lygio organizacinėse kredito unijų struktūrose – Lietuvos centrinėje kredito unijoje ir Asociacijoje Lietuvos kredito unijos.

Be to, Lietuvai integruojantis į laisvos darbo rinkos judėjimo procesus bei atvėrus savo darbo rinką užsienio šalių darbo jėgai, bendruomenėms teks išgyventi eilę transformacijos ir adaptacijos etapų, todėl socialinio kapitalo vaidmuo šiame kontekste atlieka labai svarbų vaidmenį. Būtina toliau gilintis į kredito unijų vaidmenį ir galimus iššūkius bendruomeniniame gyvenime pasitelkiant užsienio šalių pavyzdžius, kuriose išvystytas kredito unijų judėjimas ir yra sėkmingai sprendžiami aktualūs socialinio kapitalo klausimai. Pasirenkamomis šalimis gali būti Airija, Italija, Lenkija. Įvertinus šių šalių patirtį, galėsime geriau palyginti socialinio kapitalo raiškos formas ir jo būklę Lietuvos kredito unijose bei tyrimo metu atlikus socialinio kapitalo dekompoziciją įvertinti, kurie socialinio kapitalo elementai yra svarbūs bei būtini Lietuvos kredito unijoms, siekiant užtikrinti darnų šių kredito įstaigų vystymąsi, integruojant bei teikiant finansines paslaugas besikeičiančioms bendruomenėms.

2. SOCIALINIO KAPITALO MATAVIMO TYRIMO METODAI

Įvairiose šalyse socialinis kapitalas yra skirtingas. Tai apsprendžia tos šalies individų, institucijų ir organizacijų poreikis plėtoti socialinius tarpasmeninius, tarporganizacinius bei tarpinstitucinius santykius bendruomenėse. Socialinio kapitalo dydis taip pat apsprendžia ir vienokių ar kitokių organizacijų skaitlingumą bei gyvybingumą. Kaip teigia Putnam (1993; 1995) ir Fukuyama (1995) „bendruomenės, turinčios aukšto lygio socialinį kapitalą ir išvystytą pasitikėjimą tarp savo narių, pasižymi prosocialinės elgsenos bruožais, kaip savanoriškumas, filantropija ir kooperacija, ko pasėkoje pasireiškia ekonominis augimas ir apribojama socialinė nelygybė [18, 77].

Socialinio kapitalo elementai kitose pasaulio šalyse taikomi įvairiose srityse, pavyzdžiui,

Bendruomeniniame lygmenyje sprendžiami:

- *darnaus bendruomenių vystymosi* tiek kaimo, tiek regionų ir didžiųjų miestų teritorijose klausimai. Darnus vystymasis yra vienas iš pagrindinių bendruomenių perspektyvinių klausimų, ypač kaimo ir gyvenviečių lygmenyje, tai svarbu mažėjant įsidarbinimo galimybėms ar naikinant tam tikras paslaugas, kaip pavyzdžiui, bankų ar pašto paslaugos mažesniuose miesteliuose;
- *sveikatos kokybės* klausimai – esant kokybiškesniems ryšiams tarp žmonių ir jiems labiau įsitraukiant į bendruomeninį gyvenimą pasiekiami geresnė sveikatos būklė, didinamas ilgaamžiškumas ir prailginamas protinės veiklos amžius (ABS. Measuring Social capital);
- *kiti bendruomenėse aktualūs klausimai*, kaip nusikalstamumas, psichologinė pagalba, skurdo mažinimas, išsilavinimas.

Visuomenių lygmenyje SK sprendžiami tokie klausimai, kaip:

- per didelis žmonių individualizmas bei šeimų ir kitų socialinių grupių iširimas;
- demokratinių struktūrų silpnėjimas;
- nelygybės tarp tautų didėjimas;
- plati žmonių ir/ar darbo jėgos migracija;
- nusikalstamų tarptautinių tinklų atsiradimas.

Išanalizuosime Airijos, Italijos, Lenkijos ir Lietuvos kredito unijų judėjimus, kuriuose darome prielaidą, jog egzistuoja socialinis kapitalo elementai. Pateikiama glausta informacija apie nagrinėjamų šalių kredito unijų (Italijoje – kooperatinių bankų) veiklos rodiklius bei atliekamas funkcijas, kurios gali turėti įtakos tolimesniems SK raiškos tyrimams.

2.1. Kitų šalių patirtis taikant socialinio kapitalo elementus, analizė

Užsienio šalyse, tokiose kaip JAV, Kanada, Airija, Prancūzija, Olandija, kredito unijos skaičiuoja 100-150 metų veiklos istoriją ir užima ženklią rinkos dalį bei įtakoja tų šalių ekonominius procesus. 2007 metų WOCCU duomenimis³ 96 šalyse veikia 49134 kredito unijos, vienijančios daugiau, kaip 177,3 milijonų narių.

Istorinė kredito unijų raida bei dabartinė situacija ir organizacinės struktūros ypatumai leis geriau susipažinti su aplinka, kurioje veikia šios kredito įstaigos ir kokios yra tolimesnės kredito unijų vystymosi perspektyvos Lietuvoje, įvertinant ir lyginant jas su kitų šalių kredito unijų judėjimais, vertinant per socialinio kapitalo prizmę.

Airijos kredito unijų judėjimas. Airijos kredito unijų lyga (The Irish League of Credit Unions arba ILCU) buvo įkurta nedidelės grupės kredito unijų 1960 metais tam, kad galėtų atstovauti ir teikti paslaugas prisijungusioms Airijos kredito unijoms. Airijos kredito unijų judėjimo vystymosi pagrindiniai rodikliai pateikti 10 lentelė lentelėje, o 5 pav. - kredito unijų ir narių augimo dinamika 2003-2008 metų laikotarpyje.

10 lentelė

Airijos kredito unijų vystymosi rodikliai

	2003-12	2004-12	2005-12	2006-12	2007-12	2008-12
Kredito unijos	532	531	530	521	521	508
Narių skaičius, mln.	2,8	2,9	2,85	2,9	2,9	2,9
Santaupos (indėliai), mlrd. €	9,5	10,9	12,1	13,2	13,4	11,9
Turtas, mlrd. €	10,8	12,3	13,7	14,7	15,1	14

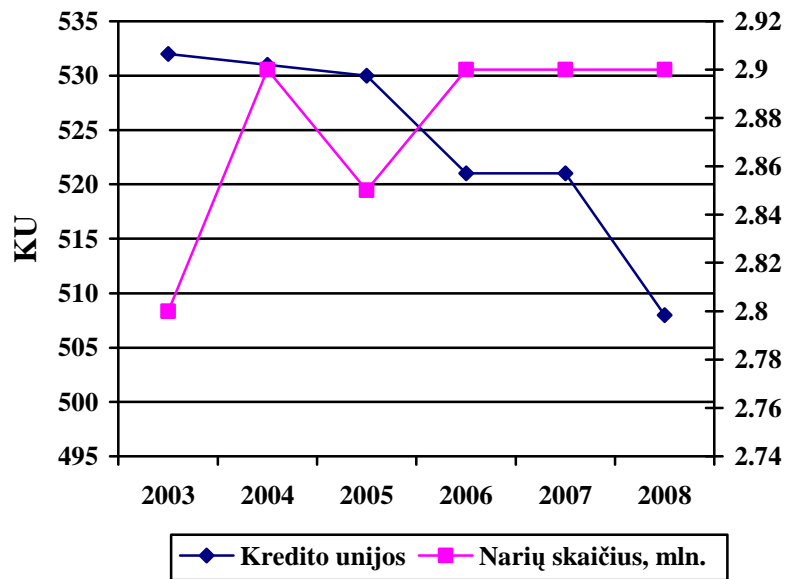
Šaltinis: Metinė ILCU ataskaita 2008

Nors kredito unijų skaičius Airijoje per 4 metus ir sumažėjo, tačiau narių skaičius išaugo 100 tūkstančiu. Pagal statistinius duomenis 2007 metais Airijos kredito unijos pasiekė 103,63% įsiskverbimo laipsnį. Tai rodo, kad Airijos kredito unijų nariais yra daugiau asmenų, nei Airijoje yra gyventojų.

Pagrindinės ILCU atliekamos funkcijos:

- Populiarinti kredito unijos idėją ir etosą;
- Atstovauti kredito unijas nares vyriausybės, Europos Sąjungos ir kitose organizacijose;
- Teikti centralizuotas paslaugas kredito unijoms;

³ WOCCU. (2007) *Statistical report, 2007.*

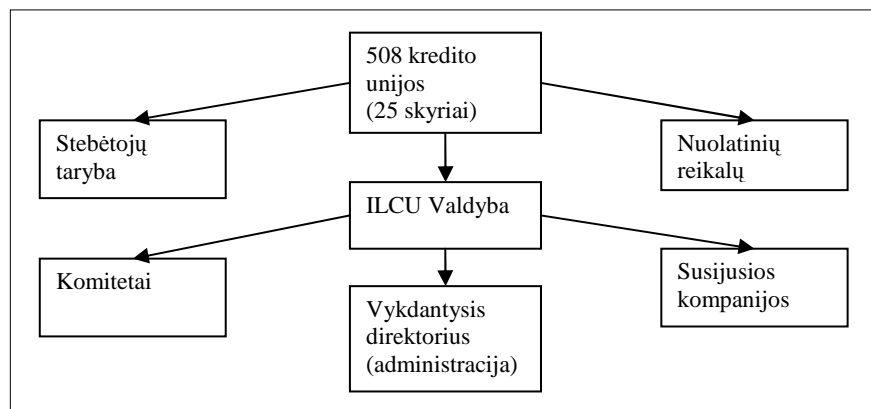
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal ICLU 2008 metinę ataskaitą

5 pav. Airijos kredito unijų (ICLU) narių ir kredito unijų augimo dinamika

Kaip atstovaujanti Airijos kredito unijas organizacija ICLU dirba tokiuose baruose:

- Lobizmas ir atstovavimas;
- Marketingas ir komunikacija;
- Kooperatiniai santykiai ir vidinis vystymas;
- Centralizuotas planavimas ir demokratinė parama;
- Tyrimai ir vystymas
- Teisinės ir sekretoriato paslaugos;
- Tarptautiniai santykiai
- Stebėsenos ir priežiūros veikla.

Principinė ILCU struktūra pateikta 6 pav.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal ICLU metinę ataskaitą 2007.

6 pav. ICLU kredito unijų organizacinė struktūra

Italijos kooperatinių bankų (BCC) tinklas

Italijos kooperatinėje bankininkystės sistemoje veikia du kooperatiniai tinklai – Banche Popolare ir Banche di Credito Cooperativo (BCC). Artimesni kredito unijoms pagal savo struktūrą ir veiklos principus yra BCC.

Pirmasis BCC buvo įkurtas 1883 metais netoli Padujos. 2009 metų pradžioje Italijoje veikė 438 kredito kooperatyvai turintys 4.044 filialus. Visas tinklas turi 912.147 narius ir aptarnauja daugiau, kaip 5 milijonus klientų. BCC tinklas ypatingas tuo, kad pagal aptarnavimo taškų skaičių jis yra pats didžiausias (užima 11,9% Italijos bankinės rinkos), veikia 2576 bendruomenėse, o 98 provincijų 544 savivaldybėse BCC yra vienintelė finansines paslaugas teikianti bankinė institucija.

Visi BCC yra susivieniję į 15 regioninių federacijų, kurios apsjungusios į vieną federaciją. Federacija taip pat yra įsteigusi eilę „pagalbinių“ įmonių, kurios BCC tinklui (kooperatiniams bankams, jų nariams ir klientams) teikia draudimo, lizingo, tarptautinės bankininkystės, turto valdymo ir kitas paslaugas

Federacija kartu su regioninėmis federacijomis atlieka bendro BCC tinklo veiklos koordinavimą, teikia techninę paramą, konsultavimo paslaugas BCC priklausantiems kooperatiniams bankams.

Lenkijos kredito unijų tinklas (SKOK)

Lenkijos kredito unijų tinklas (Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe arba SKOK) buvo įkurtas 1992 metais Gdanske profesinių sąjungų judėjimo Solidarnosc iniciatyva. Kredito unijų tinklas nuolat plėtėsi ir 2009 metų pradžios duomenimis Lenkijoje veikė 1.759 kredito unijos (kartu su filialais), vienijančios 1,86 mln. gyventojų bei valdančios 9,4 mlrd. zlotų aktyvus (11 lentelė). Prie tinklo veikia yra įsteigtos pagalbinės įmonės, teikiančios įvairias paslaugas nariams ir kredito unijoms.

11 lentelė

Lenkijos kredito unijų SKOK veiklos rodikliai

	2003-12	2004-12	2005-12	2006-12	2007-12	2008-12
Kredito unijos (kartu su filialais)	1.285	1.461	1.553	1.589	1.663	1759
Narių skaičius, tūkst.	924	1.169	1.395	1.589	1.669	1859
Santaupos (indėliai), mlrd. zł.	3,1	3,9	4,9	5,6	6,7	8,6
Paskolos mlrd. zł.	2,2	2,9	3,5	4	5,1	6,9
Turtas, mlrd. zł.	3,3	4,2	5,3	5,9	7,3	9,4

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal SKOK statistinius duomenis

Duotų šalių pavyzdžiuose matoma, kad kredito unijų tinklai yra struktūrizuoti, nuolat didėja jų narių skaičius. Iš nagrinėjamų kredito unijų tinklų išsiskiria Airijos kredito unijų judėjimas narių įsiskverbimo laipsniu, kuris yra 103,6% ir Italijos BCC, kur ypač stipriai išplėtotas aptarnavimo taškų tinklas, Lenkijos kredito unijos per pakankamai trumpą laikotarpį sugebėjo užsitikrinti

santykiškai didelę bankinės rinkos dalį Lenkijoje (apie 8-9%). Bendras bruožas, aptinkamas visų trijų šalių kredito unijų judėjimuose, ko nėra Lietuvos kredito unijų tinkle – tai pagalbinės kompanijos, padedančios sustiprinti kredito unijų tinklą, teikiančios jos nariams papildomas paslaugas ir suteikiančios galimybę kredito unijų tinklui vykdyti tarptautines operacijas.

Siekiant išsiaiškinti nagrinėjamų šalių SK bei jo įtaką kredito unijų tinklo darniai plėtrai, bus atliekamas tiriamasis darbas – anketinė apklausa, antrinių duomenų analizė, literatūros apžvalga ir interviu su respondentais. Prieš atliekant apklausą, apžvelgsime socialinio kapitalo tyrimo metodus.

2.2. Socialinio kapitalo tyrimo metodų apžvalga

Atliekant socialinio kapitalo tyrimus susiduriama su problema, kad tyrimo metu galima įtraukti per daug indikatorių, kurie rezultatų agregavimą gali padaryti neveiksmingu.

Nuolat vykstantys debatai dėl socialinio kapitalo matavimo problemos, verčia mokslininkus ieškoti naujų būdų, kaip sukurti universalų ir pakankamai efektyvų socialinio kapitalo matavimo metodą, nes priešingu atveju, socialinio kapitalo potencialas ir jo charakteristikos bei perspektyvos tampa neaiškios. (Durlauf 2002b; Falk and Harrison 1998). Socialinio kapitalo matavimo skirtumai kyla iš to, kad yra skirtingas mokslininkų požiūris į socialinio kapitalo elementus.

Pavyzdžiui, pasitikėjimas, kaip socialinio kapitalo elementas, tarp mokslininkų yra vertinamas skirtingai (žr. 12 lentelė)

12 lentelė

SK elemento "pasitikėjimas" vetrinimai

Autorius	Požiūris į pasitikėjimo elementą
Fukuyama	Pasitikėjimas = socialinis kapitalas
Putnam	Pasitikėjimas – socialinio kapitalo šaltinis
Coleman	Pasitikėjimas – socialinio kapitalo forma
Lin	Pasitikėjimas – kolektyvinis turtas, kaip socialinio kapitalo rezultatas

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Taigi, esant tokiam nuomonių pasiskirstymui, panašiai išsiskiria požiūriai ir į socialinio kapitalo matavimus (13 lentelė)

13 lentelė

SK matavimo požiūrių skirtumai

Autorius	Požiūris į socialinio kapitalo matavimą
Collier (2002)	Socialinį kapitalą išmatuoti yra sunku, jei išvis įmanoma išmatuoti tiesiogiai, todėl empiriniams tikslams yra būtini pagalbiniai indikatoriai.

13 lentelės tęsinys

Autorius	Požiūris į socialinio kapitalo matavimą
Grootaert (2002)	Socialinis kapitalas turi konstrukcijas, kurios yra abstrakčios ir reikalauja subjektyvaus interpretavimo, siekiant juos perkelti į operacinių lygmenį.
Callahan (1996)	Socialinį kapitalą sudėtinga išmatuoti tiesiogiai, tačiau galima daryti išvadas iš socialinio kapitalo rezultatų (efekto)
Fox (1997)	Socialinio kapitalo matavimo klausimai yra ankstyvojoje stadijoje
Daniere, Takahashi (2002)	Socialinio kapitalo matavimo būdai yra kritikuotini, nes tie patys SK terminai yra skirtingai interpretuojami, dėl šios priežasties yra sudėtinga išskirti apčiuopiamus indikatorius ir pateikti SK kiekybinę analizę.
Paxton (1999)	Identifikuojamas atotrūkis tarp socialinio kapitalo koncepcijos ir jo matavimų. Ankstesnės studijos nepateikia aiškaus logiško paaiškinimo, kaip matavimo indikatoriai susiejami su socialinio kapitalo teorija.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal internetinę prieigą <<http://www.gnudung.com/literature/measurement.html>>

Skirtingi autoriai įvardija ir matavimo indikatorius, kuriuos yra efektyvu naudoti matuojant socialinį kapitalą.

14 lentelė

Požiūriai į socialinio kapitalo matavimo indikatorius

Autorius	Požiūris į socialinio kapitalo matavimo indikatorius
Collier (2002)	Indikatorių parinkimas priklauso nuo koncepcijos apimties ir vieneto stebėjimo platumo
Cox ir Caldwell (2000)	Socialinis kapitalas dėl savo kompleksškumo reikalauja viso komplekso indikatorių

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Cavaye (2004) identifiko tokias socialinio kapitalo matavimo problemas, kurios iki šiol dar nėra išspręstos⁴:

- Aiškus konteksto supratimas ir socialinio kapitalo matavimo tikslas;
- Vertinimo ir matavimo trūkumų supratimas;
- Praktiniai metodai išgaunant bendruomenės grįžtamąjį ryšį pagal bendruomenės reprezentatyvumą;
- Kas turi būti vertinama, ar palyginamumas ar pasikeitimo pokyčių matavimas;
- Kokybinės informacijos, įvairovės, nuokrypių ir kompleksškumo valdymas;
- Indikatorių prigimtis ir tikslumas;
- Matavimo informacijos interpretavimas ir naudojimas
- Kaip pats įvertinimas gali prisidėti prie socialinio kapitalo augimo skatinimo.

⁴ Measuring Social Capital. Prieiga per internetą <<http://www.gnudung.com/literature/measurement.html>>

2.3. Socialinio kapitalo tyrimo metodo parinkimas kredito unijų atveju

Įvertinus kredito unijų struktūrą, socialinio kapitalo dedamąsias bei socialinio kapitalo matavimo probleminius klausimus, galima parinkti esminius indikatorius, kurie turės įtakos parenkant tyrimo metodą bei padės įvertinti SK raišką kredito unijose.

Skirtingi autoriai nurodo įvairius socialinio kapitalo indikatorius pritaikytus įvairiuose kontekstuose (prieiga per internetą: Measurement of Social Capital <<http://www.gnudung.com/literature/measurement.html>>)

- Pasitikėjimas (Cox ir Caldwell, Falk ir Guenther 1999, Glaeser ir kt. Kolankiewicz)
- Narystė (Baum ir Ziersch, O'Connell, Price, Warde, Wollebaek, Selle)
- Narystė ir pasitikėjimas (Lappe, Lochner, Veenstra)
- Narystė, tarpusavio pasitikėjimas ir normos (Isham; Skrabski, Staveren)
- Tinklo ištekliai (Zhao)

Putnamo (2000) SK indikatoriai, kuriais jis naudojosi atlikdamas tyrimą Jungtinėse Amerikos Valstijose:

15lentelė

R. Putnamo naudoti SK indikatoriai

Matavimas	Indikatoriai
Bendruomenės ar organizacijos gyvenimo matavimas	Asmenų dalis, kuri dalyvavo vietinės organizacijos komiteto veikloje; Asmenų dalis, kuri dalyvavo kokio nors klubo ar organizacijos valdymo organų veikloje; Pilietinių ar visuomeninių organizacijų skaičius tenkantis 1000 gyventojų; Vidutinis dalyvavimas organizacijų susirinkimuose per pastaruosius metus; Vidutinis narystės skaičius
Įsitraukimo į visuomeninį gyvenimą matavimas	Dalyvavimas prezidento rinkimuose 1988 ir 1992 metais Asmenų dalis, kurie dalyvavo viešame susirinkime mieste ar mokyklos reikaluose per paskutinius metus
Bendruomenės savanoriškumo matavimas	Ne pelno siekiančių organizacijų skaičius tenkantis 1000 gyventojų Vidutinis skaičius kartų, kuomet buvo dirbama kažkokiam bendruomenės projektui praėjusiais metais Vidutinis skaičius kartų, kurį dirbo savanoris praėjusiais metais
Neformalaus socialumo matavimas	Individų dalis, kuri sutinka su teiginiu, kad „Aš praleidžiu daug laiko lankydamas draugus“ Vidutinis skaičius kartų, kuomet buvo pramogauta namie praėjusiais metais
Socialinio pasitikėjimo matavimas	Asmenų dalis, kuri sutinka su teiginiu, kad „dauguma žmonių galima pasitikėti“ Asmenų dalis, kuri sutinka su teiginiu, kad „dauguma žmonių yra sąžiningi“

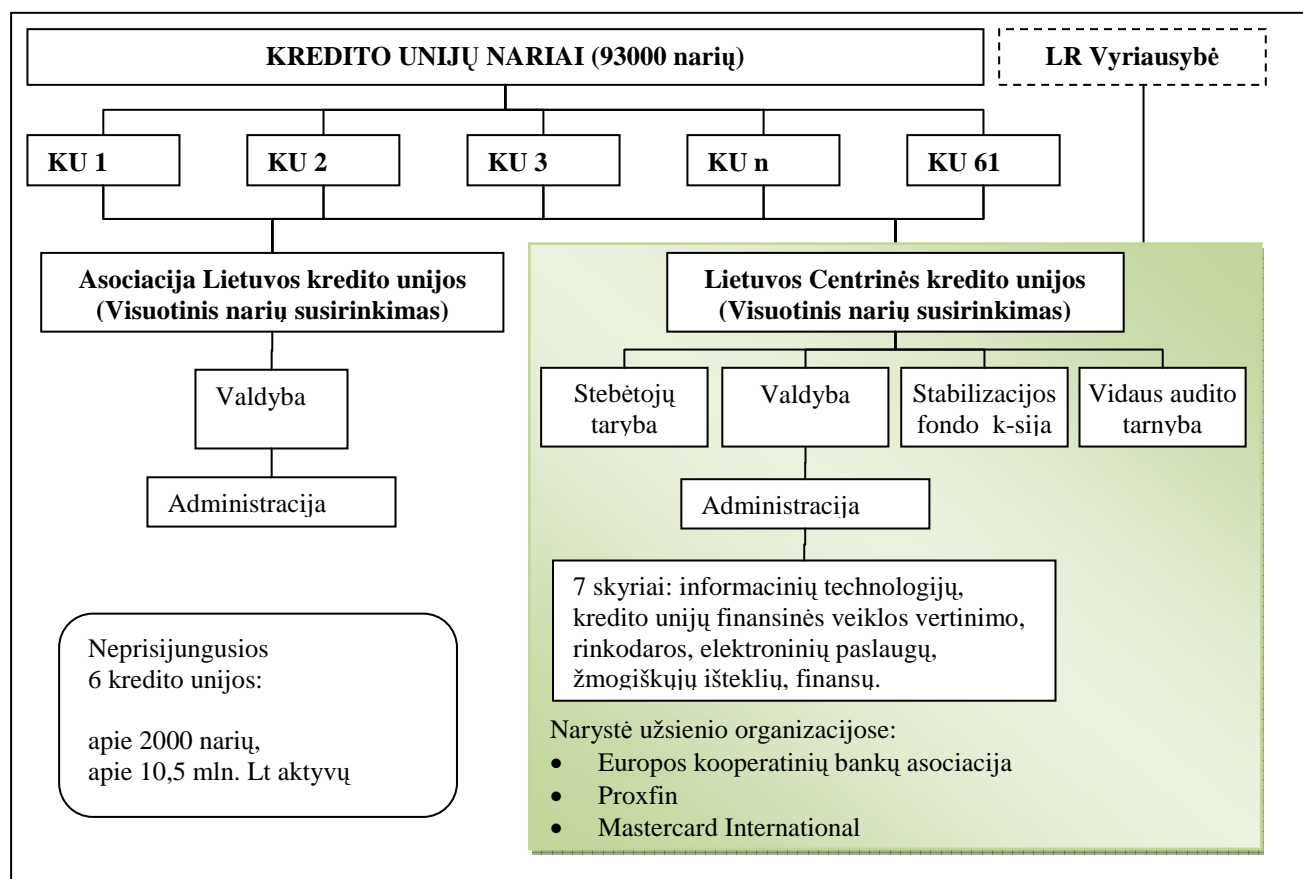
Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Tiriant SK raišką kredito unijose, dera parinkti modelius, kurie atspindėtų SK raišką trijuose lygmenyse: bendruomenė – narys – kredito unija; kredito unija – kredito unija ir kredito unija – kitos kooperatinės institucijos (įskaitant tarptautinius kredito unijų judėjimus).

Taigi, pirmiausia bus nustatyti tinklai, jų struktūra, o vėliau išnagrinėta tinklų kokybė (normos, tarpusavio ryšys). Šiam tyrimui atlikti bus pasitelkta kredito unijų vadovų vertinimai, matuojant pasitikėjimo, tarpusavio sąveikos (formalaus ir neformalaus socialumo matavimas), požiūris į naujus (skirtingus) bendruomenės narius bei ateities lūkesčiai.

3. LIETUVOS KREDITŲ UNIJŲ SOCIALINIO KAPITALO RAIŠKA IR JO TAIKYMO GALIMYBĖS LKU VEIKLOS VYSTYMIUI

Lietuvos kredito unijos gyvuoja daugiau, kaip 14 metų ir, nors daugelis mokslininkų bei ekspertų jų kūrimosi pradžioje į kredito unijas žiūrėjo, kaip į greitai pasibaigiantį eksperimentą, vis dėl to kredito unijos Lietuvoje sugebėjo užimti nedidelę, tačiau stabilią nišą finansinių paslaugų sektoriuje. Matuojant pagal bankinės rinkos aktyvų dalį, kredito unijų dalis sudaro 0,97% aktyvų rinkos (Lietuvos bankas, 2009 metų I ketvirčio apžvalga⁵). Tačiau pagal aptarnavimo taškų skaičių Lietuvos kredito unijos užima antrą vietą šalyje, turėdamos 67 kredito unijų ir 104 nutolusios kasų tinklą. Didžiausią tinklą Lietuvoje turi AB Snoro bankas, kurį sudaro 252 padaliniai (10 banko regioninių filialų, 11 filialų skyrių, 231 taupomasis skyrius).

Šaltinis: sudaryta autoriaus

7 pav. Lietuvos kredito unijų judėjimo struktūra

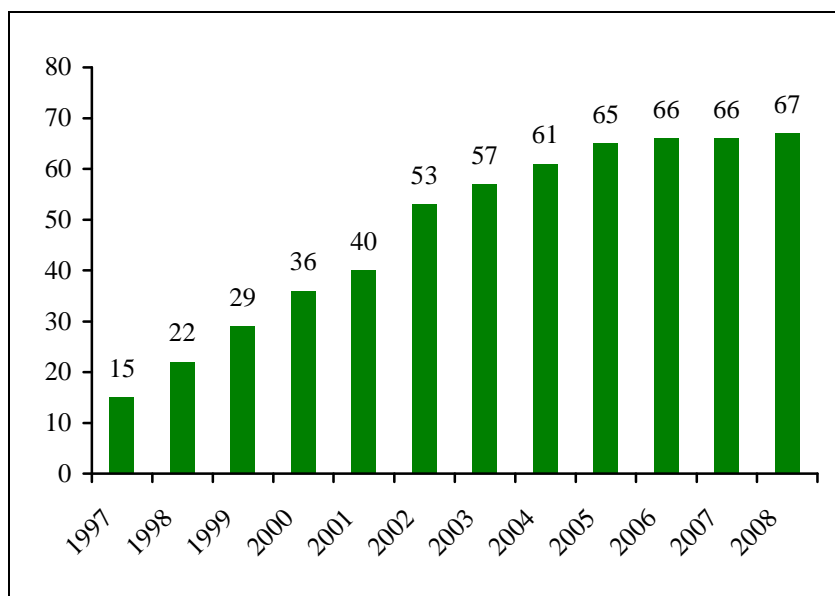
3.1. Lietuvos kredito unijų veiklos raida ir dinamika

Šioje dalyje bus apžvelgta Lietuvos kredito unijų veiklos raida ir dinamika, pateikti pagrindinių veiklos rodiklių apžvalga, suskirstant kredito unijų veiklą į regionus - apskritis.

⁵ Prieiga per internetą <http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla20091.htm>

Spartus kredito unijų steigimasis buvo stebimas 2001 metais (8 pav.), kuomet per metus buvo įsteigta 13 naujų kredito unijų. Vėliau naujų kredito unijų augimo dinamika ėmė lėtėti ir 2006-2007 metų laikotarpiu nebuvo įsteigta nei viena kredito unija, 2008 metais savo veiklą pradėjo viena nauja kredito unija. Tačiau tinklo plėtra pasireiškė kitame lygmenyje - nutolusių kasų (nutolusi kasa - tai darbo vieta nepagrindinėje būstinėje) steigime. Pirmosios nutolusios kasos pradėjo steigtis 2001-2002 metais, tuometiniam LTB-Hansabankui optimizuojant veiklą ir uždarinėjant savo skyrius ir filialus rajonuose bei kaimuose.

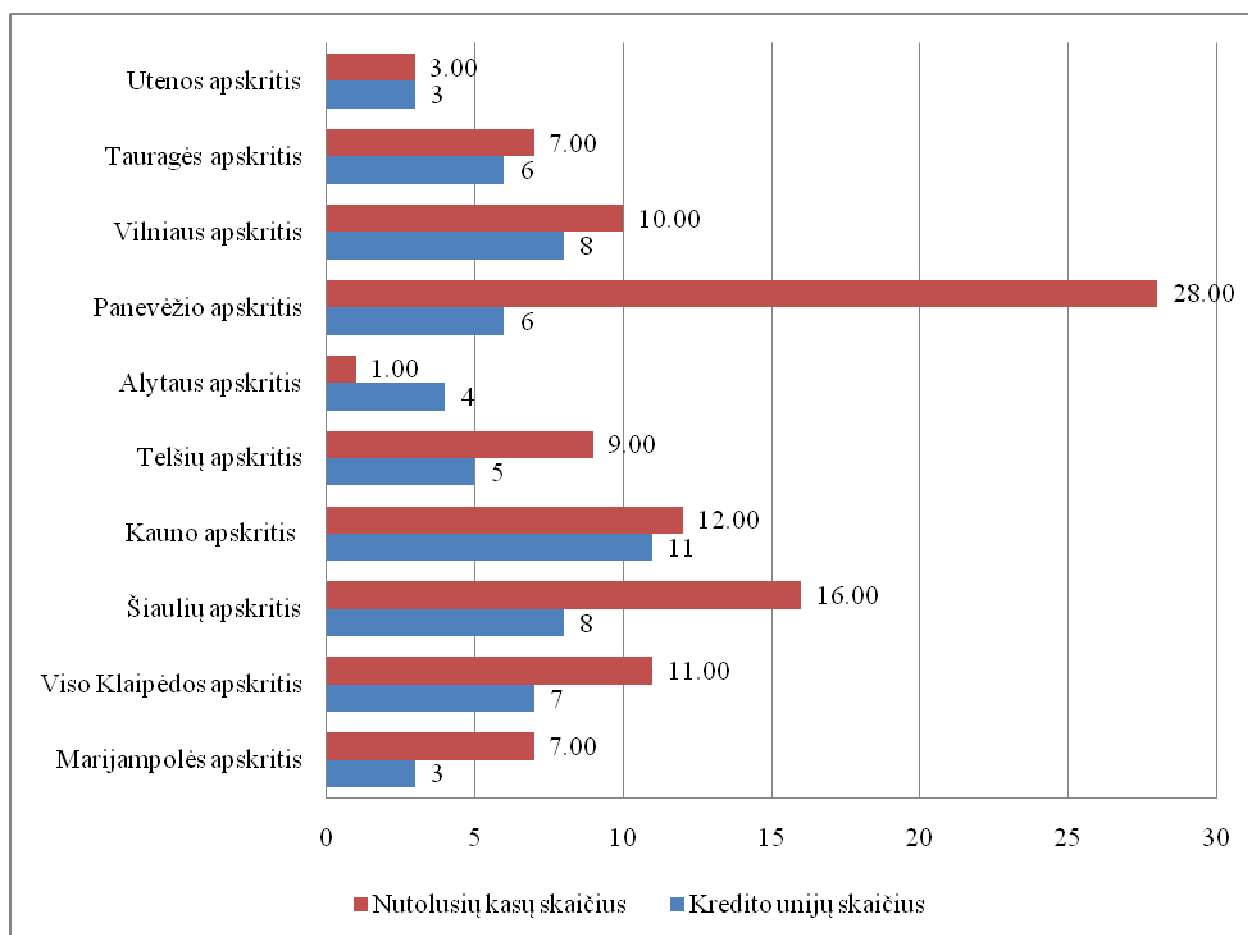

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

8 pav. Kredito unijų skaičiaus Lietuvoje dinamika (1997-2008)

2009 metų pradžioje Lietuvoje veikė 67 kredito unijos, iš jų 61 priklausė Lietuvos centrinei kredito unijai. Toliau pateiksime LCKU kredito unijų duomenis. Šalia 61 LCKU kredito unijos veikė 104 kompiuterizuotos nutolusios kasos. Tokiu būdu Lietuvoje kredito unijų tinklas susideda iš keleto lygmenų LCKU kredito unijos 61, LCKU kredito unijų nutolusios kasos 104, nepriklausančios 6 kredito unijos. Bendras kredito unijų tinklo dydis - 171 aptarnavimo taškas.

Daugiausia kredito unijų veikia Kauno apskrityje 11, o mažiausiai Marijampolės ir Utenos apskrityse - po 3. Didžiausias nutolusių kasų tinklas yra Panevėžio apskrityje 28 nutolusios kasos, mažiausias Alytaus apskrityje - 1. Alytaus apskrityje taip pat yra mažiausias aptarnavimo taškų skaičius - 5, o Panevėžio apskrityje jis didžiausias - 34 aptarnavimo taškai (9 pav.).

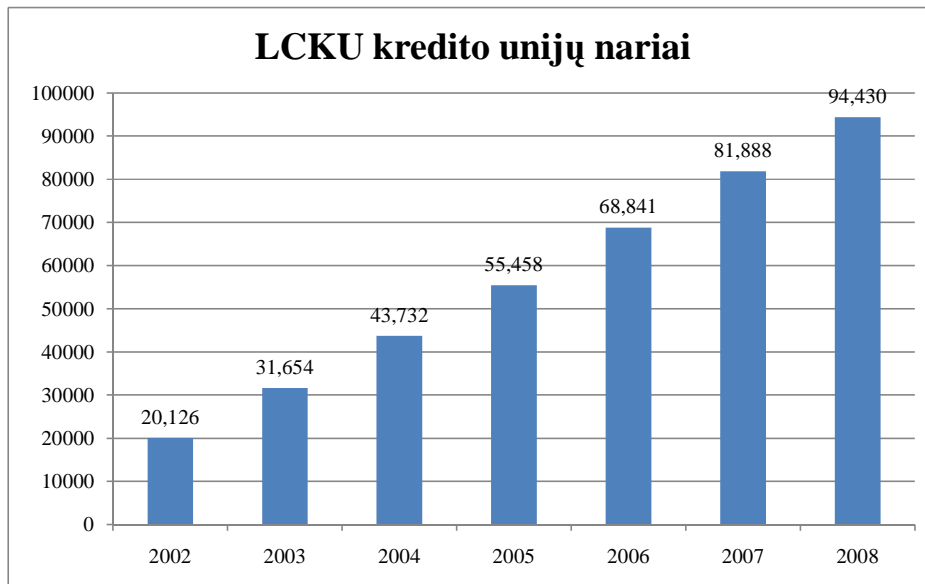

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

9 pav. Kredito unijų (LCKU narių) tinklas pagal apskritis 2009 m. pradžia

Lyginant su 2007 metais Lietuvos centrinės kredito unijos narėmis tapo 2 kredito unijos - po vieną iš Alytaus ir Vilniaus apskrities, tačiau tai nebuvo naujai įsteigtos kredito unijos. Per metus daugiausiai naujų nutolusių kasų buvo įsteigta Panevėžio apskrityje - 4, Vilniaus apskrityje - 3, po 1 Marijampolės, Klaipėdos, Šiaulių ir Kauno apskrityse (5 PRIEDASpriedas). Naujų nutolusių kasų steigimas 2009 metais tęsiasi ir preliminariais duomenimis iki 2009 metų balandžio mėn. įsisteigė dar 4 nutolusios kasos, iš kurių 2 nepriklauso LCKU tinklui. Tikėtina, kad naujo kredito unijų įstatymo suteiktos galimybės paskatins naujų kasų steigimą regionuose.

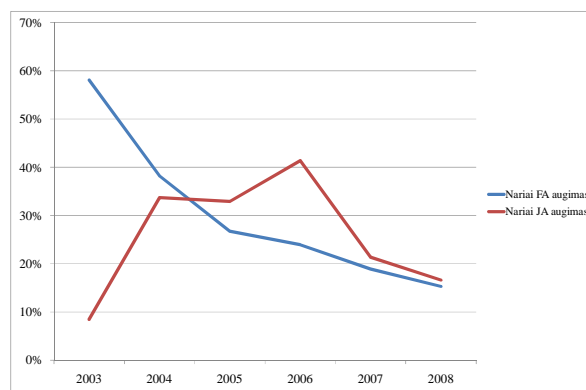
Narių skaičius Lietuvos kredito unijose nuolat auga (žr. 10 pav.) ir 2008 metų pabaigoje narystė siekė 94.430 narius arba 15,32% daugiau nei 2007 metais tuo pačiu metu. Kredito unijose didėja ne tik fizinių asmenų skaičius, bet vis daugiau vietos įmonių ir organizacijų taip pat tampa asocijuotais nariais (asocijuoti nariai - tai nariai neturintys teisės balsuoti ir būti išrinkti į valdymo organų narius). 2008 metų pabaigoje Lietuvos kredito unijose buvo 1277 juridiniai asmenys arba 17% daugiau nei 2007 metų pabaigoje. Nors narių skaičius nuolat auga, tačiau narių skaičiaus augimo dinamika turi tendenciją ženkliai mažėti. (11 pav.)

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

10 pav. Narystė Lietuvos centrinei kredito unijai priklausančiose kredito unijose

Pagal narių skaičių kredito unijos nėra pasiskirsčiusios tolygiai. Didžiausią narių skaičių turi Panevėžio kredito unija - 7.979 narius, mažiausia narių skaičiumi yra Varėnos kredito unija, vienijanti 107 narius. Vidutiniškai kredito unijoje yra 1548 nariai. Vertinant narių skaičių ir sugrupuojant duomenis apskričių lygmenyje išsiskiria (16 lentelė) Kauno, Panevėžio, Utenos ir Alytaus apskrityse veikiančios kredito unijos. Lyginant 2008 metų duomenis su 2007 metų duomenimis kredito unijų narių santykinė dalis apskrityse kito palyginti nežymiai - nuo -0,7% iki +0,8%

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

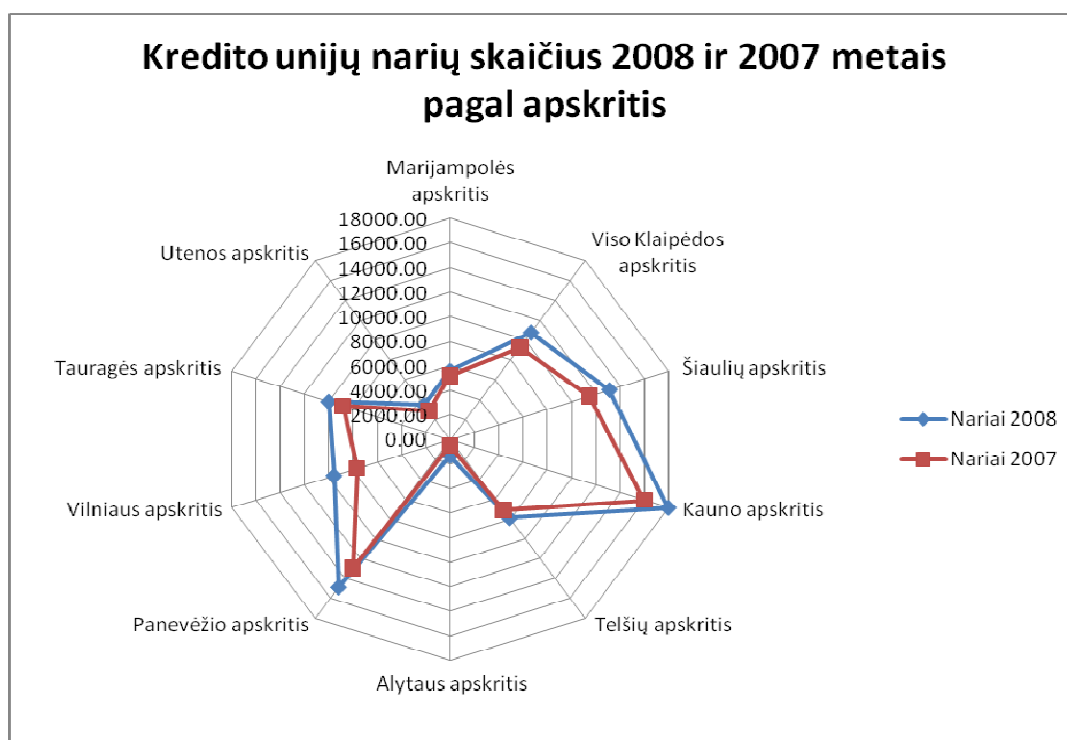
11 pav. Narystės augimo dinamika LCKU kredito unijose

Kredito unijų narių procentinis pasiskirstymas pagal apskritis ir lyginamasis metų pokytis

	Nariai 2008 m.	Nariai 2007 m.	Pokytis
Kauno apskritis	19.0%	19.5%	-0.5%
Panevėžio apskritis	15.7%	15.9%	-0.1%
Šiaulių apskritis	13.9%	14.0%	-0.1%
Klaipėdos apskritis	11.4%	11.3%	0.1%
Tauragės apskritis	10.6%	10.8%	-0.2%
Vilniaus apskritis	10.1%	9.4%	0.7%
Telšių apskritis	8.4%	8.7%	-0.3%
Marijampolės apskritis	5.9%	6.3%	-0.4%
Utenos apskritis	3.7%	3.5%	0.2%
Alytaus apskritis	1.4%	0.6%	0.8%

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Vertinant Lietuvos kredito unijų tinklą tarptautiniu požiūriu jis yra struktūrizuotas ir uždaras. Kredito unijų tinklas laikomas uždaru, jei jis neturi pagalbinių (dukterinių) įmonių, kurios gali aptarnauti ne tik kredito unijų ir jų narių poreikius, tačiau ir veikti už kredito unijų tinklo ribų.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

12 pav. Narystės pasiskirstymas pagal apskritis ir 2007-2008 m. palyginimas

Pagalbinių ar dukterinių įmonių steigimas prie kredito unijų tinklų yra sparčiai plėtojamas daugelyje užsienio kredito unijų tinklų. Pavyzdžiui, Lenkijos SKOK kredito unijos turi įkūrusios 8 įmones ir vieną visuomeninę organizaciją:

- Nacionalinė SKOK asociacija (visuomeninė organizacija)

- SKOK tarpusavio draudimo kompanija
- SKOK gyvybės draudimo kompanija
- Investicinis fondas
- Aukštoji finansų ir administravimo mokykla
- Saugos bendrovė
- Lenkų kredito unijų fondas
- SKOK finansų valdymo bendrovė
- Informacinių technologijų kompanija H & S

Platų dukterinių įmonių tinklą yra išplėtoję kooperatiniai Rabobank bankai Nyderlanduose, kredito kooperatyvai BCC Italijoje. Tokia veikla kredito unijoms padeda reprezentuoti savo judėjimą tarptautiniu lygmeniu, išnaudojant verslo aplinką bei tokiu būdu generuojant papildomas pajamas visai kredito unijų sistemai. Tai leidžia padidinti narių ir klientų lojalumą organizacijai, kompensuoti vidaus veikloje patiriamų kaštų išlaidas, pajungti vietas ir tarptautinius resursus, įskaitant dalyvavimą vidaus ir tarptautinėse programose, inovacijų diegimą.

3.2. Lietuvos kredito unijų socialinio kapitalo elementų identifikavimas

Siekiant identifikuoti socialinio kapitalo raišką Lietuvos kredito unijose, buvo atliktas tyrimas. Jo metu buvo siekiama nustatyti, kaip pasireiškia socialinio kapitalo komponentai bei kokia tų elementų raiška. Lietuvos kredito unijų duomenys buvo lyginami su duomenimis, gautais iš užsienio šalių (Airijos bei Lenkijos) kredito unijų judėjimų.

Anketos sudarymas. Anketą sudarė 43 klausimai (17 lentelė), kuriais buvo siekiama išsiaiškinti tiek kokybines, tiek ir kokybines socialinio kapitalo elementų išraiškas. Anketos klausimus galima sugrupuoti į keletą stambių kategorijų, kuriomis tirama socialinio kapitalo elementų raiška (skliausteliuose pateikiamas klausimo eilės numeris anketoje):

17 lentelė

Kredito unijų vadovų apklausos anketos klausimų sugrupavimas pagal tyrimo uždavinius

Empirinio tyrimo uždavinys	Anketos klausimas
Tinklo struktūra ir dalyviai	
1. Nustatyti Lietuvos kredito unijų tinklo struktūrą, išsiskverbimo laipsnį bei ryšius su kitais tinklais, t.y. panašiomis ir kitomis organizacijomis bendruomenės viduje ir už jos ribų.	1. Kredito unijos pavadinimas arba apskritis, kurioje ji veikia (1)
	2. Vietovė (rajonas, miestas, kaimas), kur veikia kredito unija (2)
	3. Pagrindinių kredito unijos lyderių/vadovų skaičius (3)
	4. Kaip susikūrė jūsų kredito unija (4)
	4. Kokia bendruomenės dalis (%) yra jūsų kredito unijos nariais? (6)
	5. Ar kredito unijos nariai yra kitų bendruomenėje veikiančių organizacijų nariai? (8)

Empirinio tyrimo uždavinys	Anketos klausimas
Tinklo struktūra ir dalyviai	
	6. Ar jūsų kredito unija bendrauja su jūsų teritorijoje esančia kita panašia organizacija (kredito unija ar kooperatyvu)? (31)
	7. Ar jūsų kredito unija bendrauja su kitomis kredito unijomis ar kooperatyvais, esančiais už jūsų teritorijos ribų? (32)
	8. Su keliomis kredito unijomis jūsų kredito unija palaiko itin glaudžius ryšius? (33)
	9. Ar jūsų kredito unija bendrauja su jūsų gyvenvietėje esančiomis kitomis organizacijomis, nepanašiomis į jūsų? (34)
	10. Ar jūsų kredito unija bendrauja su kitomis, nepanašiomis į jūsų, organizacijomis, esančiomis už jūsų teritorijos ribų? (35)
Pasitikėjimas	
2. Nustatyti tarpusavio pasitikėjimo laipsnį kredito unijų narių tarpe, suvokiamą pasitikėjimą vadovybės atžvilgiu ir centrine (vienijančia) organizacija bei požiūrį į skirtingus kredito unijų narius, suvokiamą pasitikėjimo pokytį 5 metų laikotarpyje.	1. Kodėl tampama jūsų kredito unijos nariu? (5)
	2. Dėl kokių priežasčių dalis bendruomenės nėra jūsų KU nariai? (7)
	3. Koku laipsniu kredito unijos nariai pasitiki vieni kitais? (8 - visiškai pasitiki, 1 – visiškai nepasitiki)? (9)
	4. Koku laipsniu kredito unijos nariai pasitiki kredito unijos vadovybe? (10)
	5. Koku laipsniu kredito unijos nariai pasitiki kredito unija, kaip organizacija? (11)
	6. Kaip vertinate KU vadovavimo kokybę, siekiant stabilizuoti KU veiklą? (14)
	7. Kaip vertinate KU vadovavimo kokybę vadovujančių asmenų skaičiaus/pasirinkimo galimybių atžvilgiu? (15)
	8. Kaip vertinate vadovavimo kokybę ir vadovų įgūdžius? (17)
	9. Kaip įvertintumėte pasiturinčių šeimų dalyvavimą KU veikloje? (25)
	10. Kaip įvertintumėte neturtingų šeimų dalyvavimą KU veikloje? (26)
	11. Kaip vertinate kredito unijos galimybes vykdyti tolimesnę veiklą? (37)
	12. Jūsų nuomone, jei kredito unijoje nariu taptų kitos rasės ar religijos (ypač netradicinės) asmuo, kaip jį sutiktų kiti nariai? (40)
	13. Ar sutinkate su teiginiu: “Jei mūsų kredito unija patektų į bėdą, visuomet žinotume, kad kažkas mums iš aplinkinių padės”? (41)
	14. Ar tarpusavio pasitikėjimas kredito unijoje per pastaruosius 5 metus? (42)

Empirinio tyrimo uždavinys	Anketos klausimas
Normos ir sankcijos	
3. Įvertinti ir nustatyti procedūrų, normų žinojimą bei vykdymą, sankcijų taikomumą, esant nepalankiems kritiniams atvejams bei nerašytų susitarimų egzistavimą tinkle.	1. Įvertinkite procedūrų ir tvarkų žinojimą kredito unijoje. (27)
	2. Įvertinkite procedūrų ir tvarkų vykdymą kredito unijoje (28)
	3. Įvertinkite konfliktų sprendimo mechanizmų veikimą (29)
	4. Kaip įvertintumėte nerašytų taisyklių buvimą? (30)
	5. Kokių laipsniu kredito unija iš tiesų atstovauja narių interesams? (35)
	6. Ar esant rimtiems atvejams bei drausmės pažeidimams egzistuoja gairės ar taisyklės, kuriose apibrėžiamos nuobaudos, baudos ar kitos sankcijos? (36)
	7. Ar jūsų nuomone kredito unijų vadovai/darbuotojai yra taikūs ar konfliktiški? (39)
Dalyvavimas ir tinklo saitų stiprumas	
4. Nustatyti tinklo dalyvių aktyvumo laipsnį (dalyvavimą kredito unijos veikloje bei valdyme) bei bendruomenės ir kredito unijos santykius priimant sprendimus.	1. Įvertinkite, kaip kredito unijos nariai aktyviai dalyvauja kredito unijos veikloje (12)
	2. Įvertinkite, kaip kredito unijos nariai aktyviai dalyvauja kredito unijos valdyme (13)
	3. Kaip vertinate KU vadovavimo įvairovę? (16)
	5. Ar KU nariai turi galimybės neformaliai apsvarstyti priimamus sprendimus? (22)
	6. Kaip vertinate bendravimą su vienijančia organizacija? (23)
	7. Įvertinkite konsultavimosi veiklą su bendruomene, priimant sprendimus.(24)
	8. Kaip vertinate vadovų santykius su darbuotojais? (19)
	9. Kaip vertinate narių dalyvavimą KU susirinkimuose? (20)
	10. Kaip vertinate narių dalyvavimą priimant sprendimus? (21)
	11. Kaip vertinate vadovų santykius su bendruomene? (18)

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

3.3. Tyrimo pagrindimas ir rezultatų apibendrinimas

2009 metų balandžio-gegužės mėnesiais buvo vykdomas Lietuvos kredito unijų narių, darbuotojų ir vadovų tyrimas, kuriame dalyvavo 54 kredito unijų vadovai. Airijos (ICL) ir Lenkijos kredito unijų (SKOK) vadovai atsakė į interviu klausimus, kurie padėjo palyginti šių šalių pateiktus atsakymus su tyrimo Lietuvos kredito unijose rezultatais. Italijos kredito kooperatyvų (BCC) vadovybė į pateiktus interviu klausimus neatsakė.

Norint identifikuoti tyrimo imtį, būtina nustatyti tyrimo visumą.

Atliekamo tyrimo visuma: Lietuvos centrinei kredito unijai priklausančių kredito unijų vadovai;

2009 metų pradžioje LCKU narėmis buvo 61 kredito unija. Tyrimo imties nustatymui buvo panaudota K. Kardelio knygoje „Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai“ (2002) pateikta formulė, skirta tyrimo imties nustatymui. Ši formulė taikoma, kai generalinė aibė yra baigtinė ir duomenys vertinami procentais (Kardelis, 2002, p.316-317):

$$n = \frac{z^2 * S^2}{\left(1 - \frac{1}{N}\right) * \Delta^2 + \frac{z^2 * S^2}{N}}$$

N – visos populiacijos (kredito unijų vadovai) tūris (61);

z - normaliojo skirsnio koeficientas. Moksliniame darbe paprastai tyrimai atliekami su 95 proc. patikimumu (Kardelis, 2002, p. 314). Kai patikimumas 95 proc. (p = 0,05), z = 1,96 (Kardelis, 2002, p. 312).

S – imties vidutinis kvadratinis nuokrypis. S nustatomas keliais būdais: (1) remiantis anksčiau atliktais tyrimais arba literatūros šaltiniais; (2) pagal bandomojo tyrimo rezultatus (Kardelis, 2002, p. 312). Nors 2007 metais buvo atliktas visuomenės nuomonės tyrimas, skirtas nustatyti kredito unijų patikimumą, kuriame 4% respondentų nurodė pasitikintys kredito unija, tačiau dėl papildomų klausimų kiekio, kur nėra duomenų apie tiriamo reiškinio paplitimą ir nėra bandomojo tyrimo, bus imamas nepalankiausias variantas, kai S = 50 (Kardelis, 2002, p. 313)..

Δ – leistinas netikslumas, t.y. skirtumas tarp atrankinės grupės ir generalinės visumos vidurkio (Kardelis, 2002, p. 313). Šiame tyrime rezultatai skaičiuojami 5 proc. tikslumu.

Suvedus duomenis į aukščiau pateiktą formulę gauta, kad tyrimo imtis:

N = 53 kredito unijų vadovai

Identifikavus reikiamą imtį, toliau pasirinkamas būdas, kaip bus atrenkami apklausiami asmenys (Kardelis, 2002, p. 323). Tyrimui, skirtam išaiškinti kredito unijų vadovų nuomonę naudotas tikimybinės sluoksniuotos atrankos metodas. Šis atrankos metodas yra gana patikimas ir duoda gerus rezultatus. Kredito unijos buvo suskirstytos į tris grupes pagal narių skaičių (18 lentelė).

18 lentelė

LCKU kredito unijų pasiskirstymas pagal narių skaičių 2009 m. sausio 1 d.

Narių skaičius kredito unijoje	Sluoksniui priklausančių kredito unijų skaičius	Proporcinė sluoksniuoto dalis	Apklausiamų kredito unijos vadovų skaičius
< 1000 narių	22	36.1%	19
1001 - 2000 narių	25	41.0%	22
> 2000 narių	14	23.0%	12

Šaltinis sudaryta autoriaus.

Apklauso organizavimas. Tyrimas apsiribojo anketos klausimynu ir interviu, kurie buvo pateikti kredito unijų vadovams bei darbuotojams, dirbančiais ir/arba išrinktais į valdymo organų narius savo kredito unijose.

Dėl resursų stokos kredito unijų nariai, kasdieniniame darbe nesusiję su kredito unijų veikla ar nesaistomi darbo santykiais bei visuomeniniu darbu, nebuvo apklausti. Todėl ši veikla turi būti tęsiama ateityje, siekiant nuodugniai išanalizuoti socialinio kapitalo raišką namų ūkių lygmenyje. Išplatinus anketą, kuri buvo pateikta dviem būdais - popieriniame ir internetiniame (elektroniniame) formate, gautos 16 anketų raštu ir 39 anketos internetu (Lietuvos respondentai). Užsienio respondentams buvo pateiktos tik elektroninės anketos, siekiant optimizuoti duomenų surinkimą.

Prieš išsiunčiant anketą, jos turinys buvo patikrintas atlikus žvalgomąjį (pilotažinį) tyrimą, kurio metu buvo apklausti 9 kredito unijų nariai ir 2 kredito unijų vadovai. Atlikus pilotažinį tyrimą, KU vadovų anketos buvo nežymiai patikslintos ir sudaryta galutinė forma, kuri buvo išsiųsta el. paštu bei patalpinta interneto prieigoje.

Iš viso buvo išsiųstos 54 anketos kredito unijų vadovams. Anketos kredito unijoms buvo siunčiamos elektroniniu paštu, su nuoroda internete užpildyti klausimyną. Raštu užpildytos anketos buvo gražintos elektroniniu paštu, o užpildytos internete - sukauptos duomenų bazėje. Užpildytos anketos gautos iš 49 kredito unijų vadovų: anketas užpildė 16 kredito unijų, kurių narių skaičius yra nedidesnis, kaip 1000 narių (32,7 proc. respondentų), 21 kredito unija, kurios narių skaičius yra nuo 1001 iki 3000 narių (42,9 proc. respondentų), ir 12 kredito unijų, kurių narių skaičius viršija 3000 narių (24,5 proc. respondentų).

Tinklo struktūra ir dalyviai.

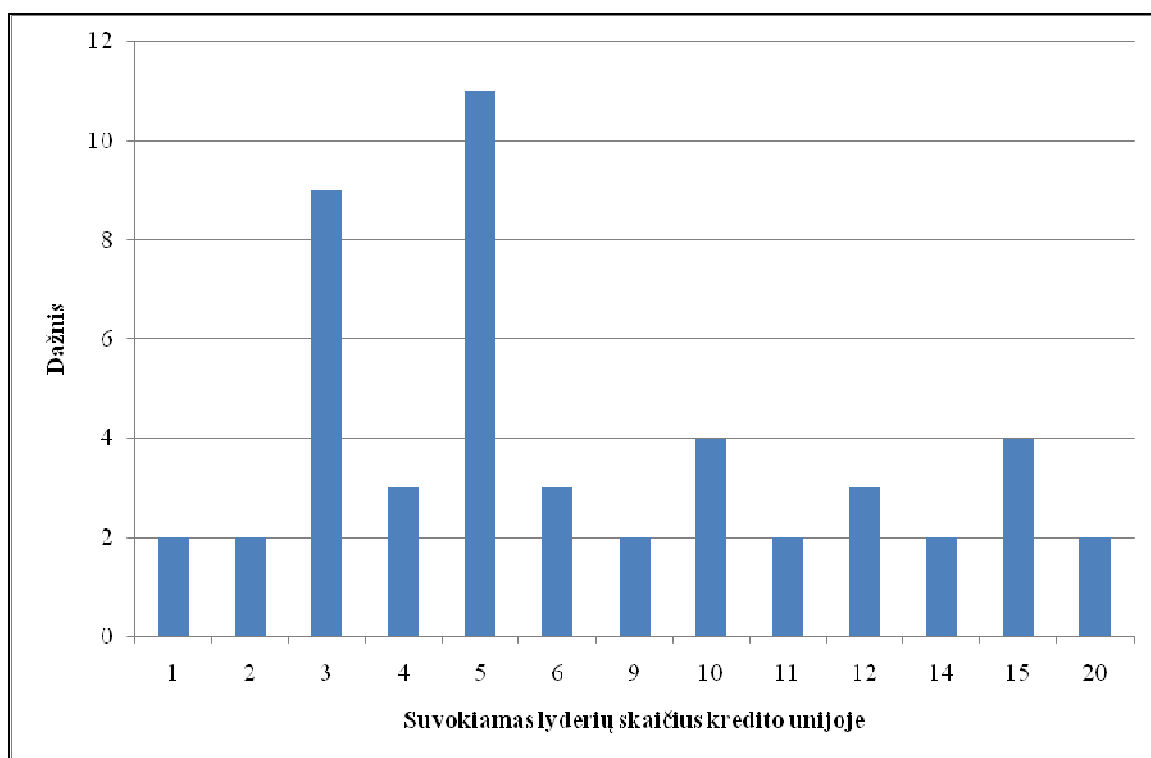
Analizuojant tinklo struktūrą ir jo dalyvius buvo užduoti klausimai susiję su kredito unijos veiklos teritorija. Į klausimą nurodyti vietovę (rajoną, miestą, kaimą), kurioje veikia kredito unija, atsakymai pasiskirstė sekančiai:

- Miestas 63.64%
- Gyvenvietė/kaimas 13.64%
- Rajonas 22.73%

Siekiant išsiaiškinti tinklo struktūrą ir jame dalyvaujančių dalyvių bei suvokiamų vadovų skaičių, respondentai atsakė į klausimą, koks yra *pagrindinių kredito unijos lyderių/vadovų skaičius*. Atsakymai pasiskirstė nevienodai. Skaičiuojant pagal aritmetinį vidurkį buvo gautas rezultatas 7-8 pagrindiniai vadovai. Tačiau atsakymai pasiskirstė labai įvairiai - nuo 1 iki 20 (13 pav.) Kaip matome iš paveikslo, daugiausia kartų buvo paminėti 5 lyderiai (11) kartų, 9 kartus paminėta, kad kredito unijoje yra 3 lyderiai, 4 kartus paminėta, kad yra 10 ir 15 lyderių, po 3 kartus - 4, 6, 12 lyderių ir po vieną kartą paminėta 1, 2, 9, 11, 14, 20 suvokiamų lyderių. Toks lyderystės suvokimo išsibarstymas rodo, kad kredito unijų tinklai yra labai nevienalyčiai, nes jiems vadovauja

skirtingos savo skaitlingumu lyderių grupės. Vidutiniškai didelėse kredito unijose identifikuojami 4-5, vidutinėse kredito unijose 9-10 ir mažose kredito unijose 6-7 suvokiami lyderiai.

Šiuo atveju dera paaiškinti, kad remiantis Lietuvos kredito unijų įstatymu kredito unijos vadovais yra laikomi⁶: 1) stebėtojų tarybos nariai; 2) valdybos nariai; 3) administracijos vadovas; 4) vidaus audito tarnybos vadovas; 5) paskolų komiteto pirmininkas; 6) revizijos komisijos pirmininkas (revizorius). Tyrimas parodė, kad suvokiamų pagrindinių kredito unijų lyderių/vadovų skaičius yra mažesnis, nei vidutinis vienos kredito unijų vadovų skaičius, kuris yra 13-14 (pagal LCKU 2008 m. gruodžio 31 d. statistikos duomenis apie valdymo organų narių skaičių). Galima daryti išvadą, kad 40-50% valdymo organų narių nėra suvokiami, kaip pagrindiniai kredito unijos vadovai/lyderiai.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

13 pav. Lietuvos kredito unijose suvokiamų vadovų skaičius kredito unijoje

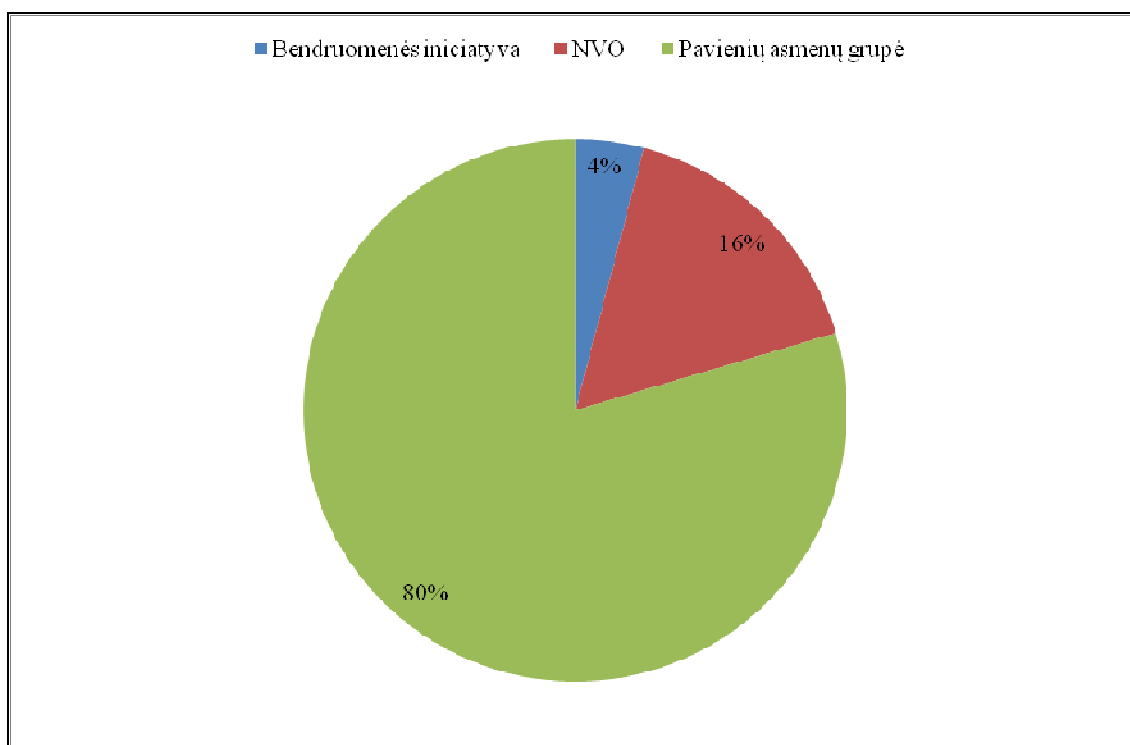
Tinklo sukūrimas. Vertinant kredito unijos lyderiavimą, buvo aiškintasi, kokios kredito unijos susikūrimo priežastys ir iš kur kilo iniciatyva jos steigimui. Socialinio kapitalo kokybė dažnai priklauso nuo sukurto organizacinio pagrindo, kurio dėka organizacija pradeda savo veiklą. Tokiu būdu buvo užduotas klausimas, kokie veikiantys asmenys (juridiniai ar fiziniai) paskatino sukurti kredito uniją. Pateikti atsakymų variantai buvo:

- Valdžios institucijų iniciatyva 0 (0%)
- Bendruomenės iniciatyva 2 (4%)

⁶ Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas Nr. X-1615, 2008-06-17, Žin., 2008, Nr. 76-3003 (2008-07-05)

- Nevyriausybines organizacijos iniciatyva 8 (16%)
- Pavienių asmenų grupės iniciatyva 39 (80%)

Dauguma respondentų (80%) atsakė, kad kredito unija susikūrė pavienių asmenų grupės iniciatyvos dėka, 16% nurodė nevyriausybines organizacijas ir 4% bendruomenių iniciatyvą. Atsakymo varianto "valdžios institucijų iniciatyva" nenurodė nei vienas respondentas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

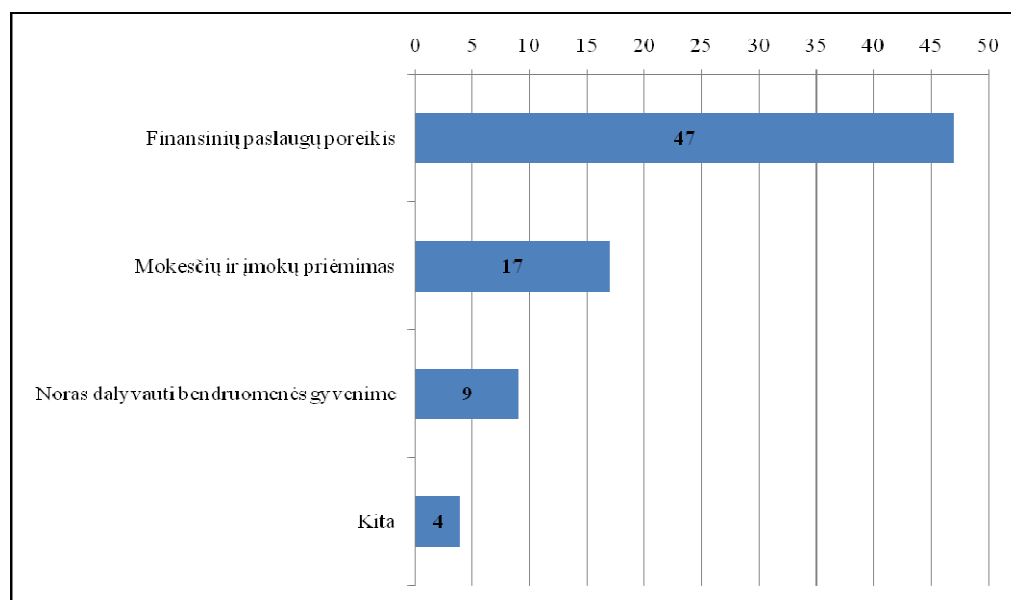
14 pav. Kredito unijų vadovų atsakymas į klausimą "Kas paskatino susikurti jūsų kredito unijai?"

Faktas, kad didžioji dauguma respondentų atsakė, jog kredito unija yra įsteigta pavienių asmenų grupės, parodo, kad kredito unijose yra svarbus asmens autoriteto vaidmuo, o bendruomenės įtaka steigiant kredito unijas yra nežymi arba labai retai sutinkama. Nevyriausybinių organizacijų iniciatyva buvo įsteigtos 16% kredito unijų. Toks pasiskirstymas rodo, kad pradžioje kredito unijos socialinis kapitalas gali remtis tik iniciatyvinės grupės asmenų patikimumu. Taigi, šis steigimo būdas kur kas labiau apsunkina kredito unijos veiklos pradžią, nei bendruomenės iniciatyvos atveju. Jei bendruomenėje yra stiprus socialinis kapitalas, tuomet įsteigtai naujai organizacijai dalis socialinio kapitalo yra perkeliama į naująją organizaciją kartu su naujaisiais nariais. Airijos kredito unijose bendruomenės vaidina itin svarbų vaidmenį ir kaip parodė interviu duomenys, net 87% kredito unijų buvo įsteigtos bendruomenių iniciatyva, Lenkijos kredito unijų atveju 63% kredito unijų buvo įsteigtos NVO pagrindu. Vadinasi, steigimo metu socialinio kapitalo kiekis ir kokybė Airijos ir Lenkijos kredito unijose yra kur kas didesnis nei Lietuvos kredito unijų atveju.

Tinklo pasirinkimas. Įvertinus, kad kredito unijų narių skaičius kiekvienais metais auga 10-20 tūkst. narių per metus, dera išsiaiškinti, kokią dalį savo potencialios rinkos užima kredito unijos. 2009 metų balandžio 1 d. duomenimis Lietuvos kredito unijose buvo beveik 98 tūkstančiai narių, tuo tarpu Lietuvos centrinei kredito unijai priklausančių kredito unijų narių skaičius buvo 96.134 arba daugiau, kaip 98% visų kredito unijų narių skaičiaus, todėl toliau nagrinėsime kredito unijų narystę vadovaudamiesi Lietuvos centrinės kredito unijos duomenimis, nes paklaida nėra reikšminga. Pagal statistikos departamento duomenis 2009 metų balandžio pradžioje Lietuvoje gyveno 2.849.359 gyventojai, kurių amžius nuo 15 metų. Tai potenciali kredito unijų narių auditorija. Vadinasi, šių metų balandžio pradžioje kredito unijos užėmė 3,37% gyventojų rinkos. Įvertinant faktą, kad kredito unijų veikla koncentruojasi rajonų centruose, tikėtina, kad užimam rinkos dalis tuose rajonuose turėtų būti didesnė nei miestuose. Kredito unijos savo užimamą rinkos dalį (tinklo gylį) įvertino sekančiai:

- Vidurkis 13,04%
- Didžiausia reikšmė: 50% (Šilutės kredito unija)
- Mažiausia reikšmė: 1% (Mažeikių kredito unija, Kauno kredito unija ir Žemaitijos valstiečių kredito unija (Plungė))

Tinklo patrauklumas sąlygoja naujų jo veikėjų prisijungimą ir savo resursų įliejimą į bendrą socialinio kapitalo kiekį. Pateiktas klausimas, "kodėl nariai renkasi kredito unijas?" atspindi pagrindines priežastis, dėl ko tinklas plečiasi. Respondentai paminėjo tokius atsakymų variantus (buvo galima rinktis keletą atsakymo variantų, todėl atsakymų suma gali būti daugiau nei 100%).

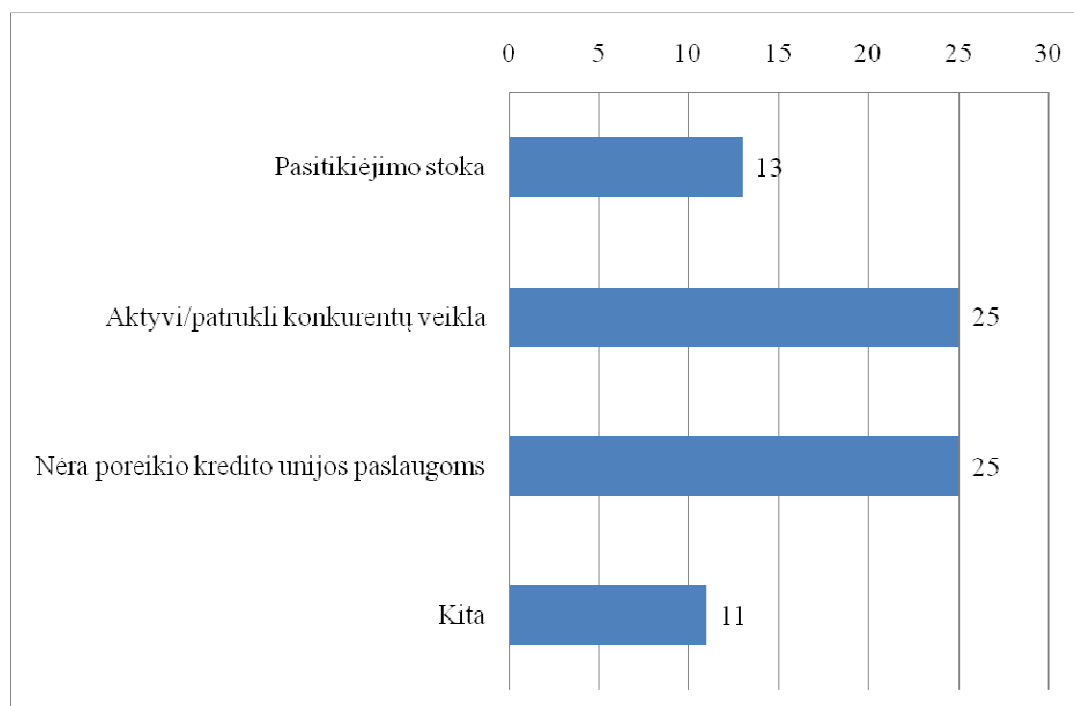

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

15 pav. Pagrindinės priežastys, kodėl tampama kredito unijos nariu

Dauguma respondentų (47 kredito unijos arba 95,9%) pasirinko finansines paslaugas, dėl kurių asmenys tampa kredito unijos nariais, 17 kredito unijų (34,7%) paminėjo mokesčių ir įmokų priėmimą, o norą dalyvauti bendruomenės gyvenime rinkosi 9 kredito unijų vadovai (18,4%). Akivaizdu, kad kredito unijos turi užtikrinti tiesioginių paslaugų konkurencinį pranašumą ir, kad paslaugų naudotojai jas laikytų patraukliomis, tačiau dalyvavimas bendruomenės gyvenime - viena iš kredito unijos skelbiamų pagrindinių misijų, tačiau žmonės nesirenka kredito unijų dėl noro dalyvauti bendruomenės gyvenime. Airijos vadovybė, atsakydama į šį klausimą, pirmiausia nurodė asmenų norą dalyvauti bendruomenės gyvenime, kaip pagrindinį, Lenkijos SKOK kredito unijų vadovybė nurodė finansines paslaugas ir norą dalyvauti bendruomenės gyvenime.

Kredito unijų tinklai yra mobilūs dariniai, nes jie formuojami laisvanoriškai, todėl prie jo galima prisijungti ir iš jo pasišalinti. Nagrinėjant tinklo patrauklumo priežastis buvo siekiama išsiaiškinti, kodėl dalis bendruomenės narių nelaiko kredito unijų patraukliomis. Kodėl nariai nesirenka kredito unijos, kaip kredito įstaigos? (16 pav.) Respondentai paminėjo tokius atsakymo variantus (buvo galima rinktis keletą atsakymo variantų, todėl atsakymų suma gali būti daugiau nei 100%)

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

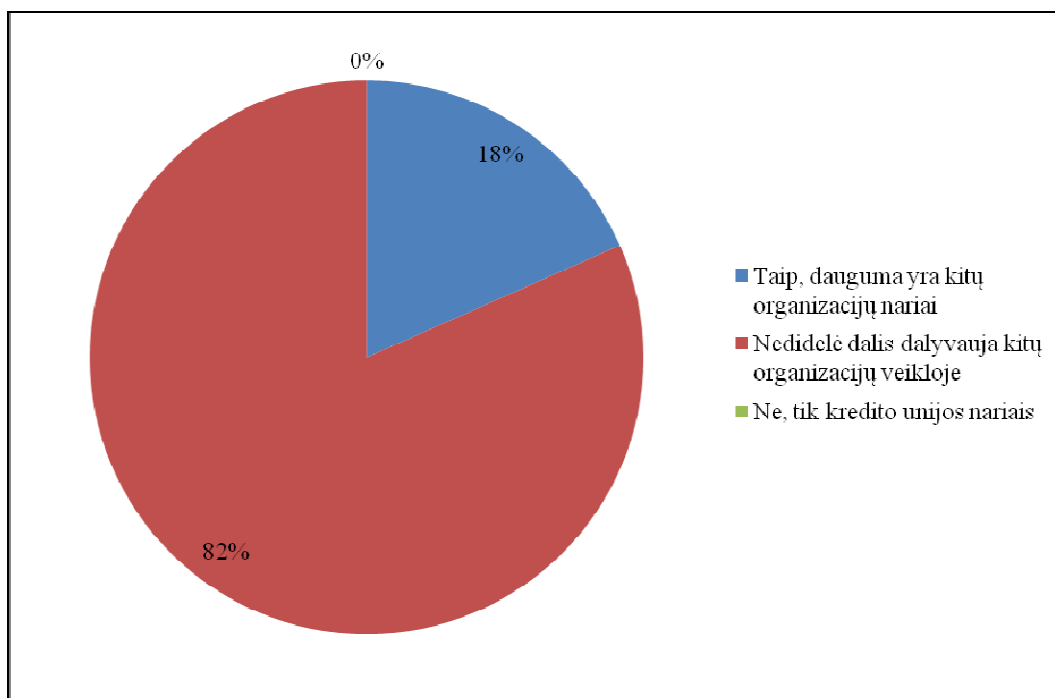
16 pav. Pagrindinės priežastys, dėl kurių dalis gyventojų netampa kredito unijos nariais

Dažniausiai, po 25 kartus, buvo pasirinkti du atsakymo variantai, surinkę po lygiai balsų (51%) - tai aktyvi/patrauklesnė konkurentų veikla ir poreikio kredito unijos paslaugoms nebuvimas, sekanti pagal dažnumą 13 kartų paminėta pasitikėjimo kredito unijomis stoka (26,5%) ir kitos priežastys (22,4%). Airijos ir Lenkijos kredito unijų atsakymuose pirmiausia buvo paminėta, jog nėra poreikio kredito unijos paslaugoms. Galima daryti išvadą, kad kredito unijos pasirenkamos

dažniausiai dėl finansinių paslaugų patrauklumo, tačiau esant aktyviai konkurentų veiklai, potencialūs tinklo dalyviai (nariai) gali rinktis kitas kredito įstaigas, nes šis indikatorius jiems yra svarbiausias. Sustiprinus kredito unijų patrauklumą bei skatinimą dalyvauti bendruomenės veikloje, tikėtina padidintų konkurencinis kredito unijų pranašumas prieš kitas kredito įstaigas.

Tinklo plotis, integracija bei sąveika. Socialinio kapitalo kokybė ir dydis priklauso nuo to, kiek jo veikėjai yra susiję su kitomis organizacijomis savo bendruomenėje ar už jos ribų. Šiuo atveju dėl palaikomų ryšių su kitais tinklais turi naudoti ir kredito unija, nes atsiranda potencialios galimybės plėsti savo narystės ratą bei didinti paslaugų pardavimą.

Siekiama iširti, kaip kredito unijų nariai kooperuojasi ar integruojasi į bendruomenėje ir už jos ribų veikiančius kitų organizacijų tinklus. Respondentams buvo užduotas klausimas, *ar kredito unijų nariai yra kitų bendruomenėje veikiančių organizacijų nariai*. Buvo galima rinktis iš trijų pateiktų atsakymo variantų: (1) taip, dauguma kredito unijų narių yra kitų organizacijų nariai, (2) nedidelė dalis narių dalyvauja kitų organizacijų veikloje; (3) ne, kredito unijų nariai yra tik kredito unijos nariai (17 pav.)

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

17 pav. Kredito unijų narių dalyvavimas kitų organizacijų veikloje

Atsakymai pasiskirstė sekančiai: (1) nedidelė dalis narių dalyvauja kitų organizacijų veikloje 40 (81,8%); (2) taip, dauguma kredito unijų narių yra kitų organizacijų nariai 9 (18,2%) Nei vienas respondentas nepasirinko atsakymo varianto "ne, tik kredito unijų nariais", t.y. kad jos KU nariai nedalyvauja jokios kitos organizacijos veikloje nenurodė nei vienas respondentas.

Tai rodo, kad kredito unijų nariai yra pakankamai aktyvūs, dalyvauja kitų organizacijų veikloje, o 18,2% kredito unijų paminėjo, jog dauguma narių dalyvauja kitų organizacijų veikloje,

Nors 81,8% nurodė, kad nedidelė dalis narių dalyvauja kitų organizacijų veikloje, tačiau tai geras pagrindas kurti ir toliau plėtoti tinklus. Norint stiprinti socialinio kapitalo kokybę, tanki bei išnaudoti kitų tinklų teikiamus resursus, dera skatinti narius aktyviai jungtis į kitų organizacijų veiklą.

Tinklo aktyvumas. Socialinio kapitalo stiprinimo prasme svarbus yra ne tik kredito unijų narių aktyvus dalyvavimas, tačiau ir pačios kredito unijos, kaip organizacijos, aktyvi veikla su kitomis organizacijomis. Taigi, respondentai atsakė į klausimus, susijusius su kredito unijos veikla keturiose plotmėse, t.y. bendruomenės viduje ir išorėje.

19 lentelė

Kredito unijų, kaip organizacijų, bendradarbiavimo su kitomis organizacijomis aktyvumo matrica

	Ryšiai su giminingomis organizacijomis	Ryšiai su kitomis organizacijomis
Ryšiai bendruomenės viduje	Kredito unijos ryšiai su kredito unijomis ar giminingomis organizacijomis toje pačioje bendruomenėje	Kredito unijos ryšiai su kitomis (negiminingomis) organizacijomis toje pačioje bendruomenėje
Ryšiai už bendruomenės ribų	Kredito unijos ryšiai su kredito unijomis ar giminingomis organizacijomis už bendruomenės ribų	Kredito unijos ryšiai su kitomis (negiminingomis) organizacijomis už bendruomenės ribų

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Respondentams buvo pateikti tokie klausimai:

1. Ar jūsų kredito unija bendrauja su jūsų teritorijoje esančia kita panašia organizacija (kredito unija ar kooperatyvu)?

2. Ar jūsų kredito unija bendrauja su kitomis kredito unijomis ar kooperatyvais, esančiais už jūsų teritorijos ribų?

3. Ar jūsų kredito unija bendrauja su jūsų gyvenvietėje esančiomis kitomis organizacijomis, nepanašiomis į jūsų?

4. Ar jūsų kredito unija bendrauja su kitomis, nepanašiomis į jūsų, organizacijomis, esančiomis už jūsų teritorijos ribų? Respondentai galėjo rinktis vieną iš keturių atsakymų variantų:

Atsakymai į klausimus diagramose pateikti 1 PRIEDAS, o kredito unijų, kaip organizacijų, bendradarbiavimo su kitomis organizacijomis aktyvumo matricoje (20 lentelė)

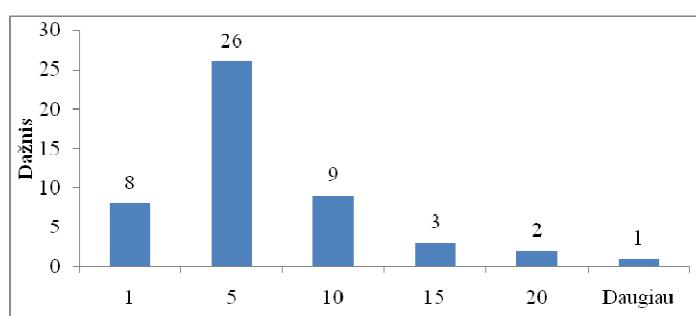
Atsakymai į klausimus dėl kredito unijų aktyvumo su kitomis organizacijomis

	Ryšiai su giminingomis organizacijomis	Ryšiai su kitomis organizacijomis
Ryšiai bendruomenės viduje	Ne 9 (18,4%) Taip, kartais 15 (30,6%) Taip, dažnai 21 (42,9%) Nežinau 4 (8,2%)	Ne 11 (22,5%) Taip, kartais 21 (42,9%) Taip, dažnai 17 (34,7%) Nežinau 0 (0%)
Ryšiai už bendruomenės ribų	Ne 2 (4,08%) Taip, kartais 28 (57,14%) Taip, dažnai 17 (34,7%) Nežinau 2 (4,1%)	Ne 22 (44,9%) Taip, kartais 21 (42,86%) Taip, dažnai 6 (12,24%) Nežinau 0 (0%)

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Pateikti respondentų atsakymai aiškiai parodo kredito unijų lokališkumą ir ganėtiną izoliaciją, ypač kalbant apie negiminingas kredito unijoms organizacijas, veikiančias už bendruomenės ribų. Tačiau norint stiprinti ir kokybiškai gerinti tinklą bei ryšius reikia didesnę dėmesį skirti ryšių palaikymui su kitomis išorinėmis organizacijomis. Neišnaudojamas plėtros faktorius, kurį būtų galima pasitelkti diegiant inovacijas bei žinias, gaunamas iš kitų organizacijų ar jų tinklų. Taip pat aiškiai išreikštas noras bendrauti su savo regione (bendruomenėje, mieste) veikiančiomis organizacijomis.

Tinklo grupių aktyvumas tinklo viduje. Toliau respondentams buvo užduotas klausimas dėl kredito unijų ryšių palaikymo su kitomis kredito unijomis (ne tik savo bendruomenėje ar rajone). Remiantis aritmetiniu vidurkiu, viena kredito unija palaiko glaudžius ryšius su dar 6-7 (6,5) kredito unijomis. Mažiausias paminėtas skaičius buvo 0, o didžiausias 25. Kuo didesnis kredito unijų skaičius palaiko ryšius su kitomis kredito unijomis, tuo tinklas įgyja didesnę tankį, kuriame yra sudaromos palankios sąlygos socialiniam kapitalui vystytis. Remiantis interviu atsakymais, Airijos kredito unijos vidutiniškai ryšius palaiko su 12-13 kredito unijų, o Lenkijos - su 9-10 kredito unijomis, t.y. apie 2 kartus daugiau nei kredito unijos Lietuvoje.

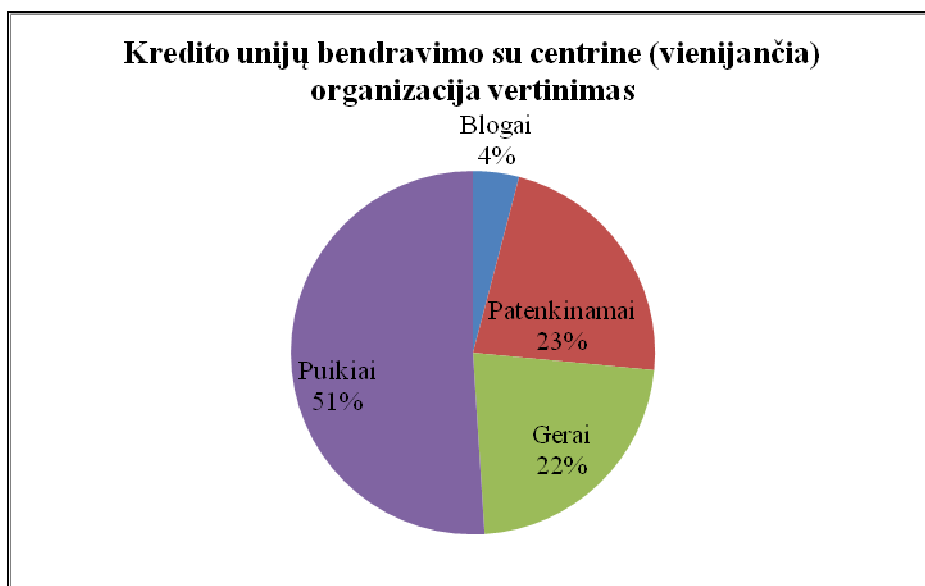

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

18 pav. Skaičius kredito unijų, su kuriomis dažniausiai bendrauja kita kredito unija

Vertinant ryšius tarp kredito unijų siekta išsiaiškinti, kaip kredito unijos suvokia save tinkle ir koks jų santykis su vienijančia organizacija - Lietuvos centrine kredito unija.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

19 pav. LCKU kredito unijų bendravimas su LCKU

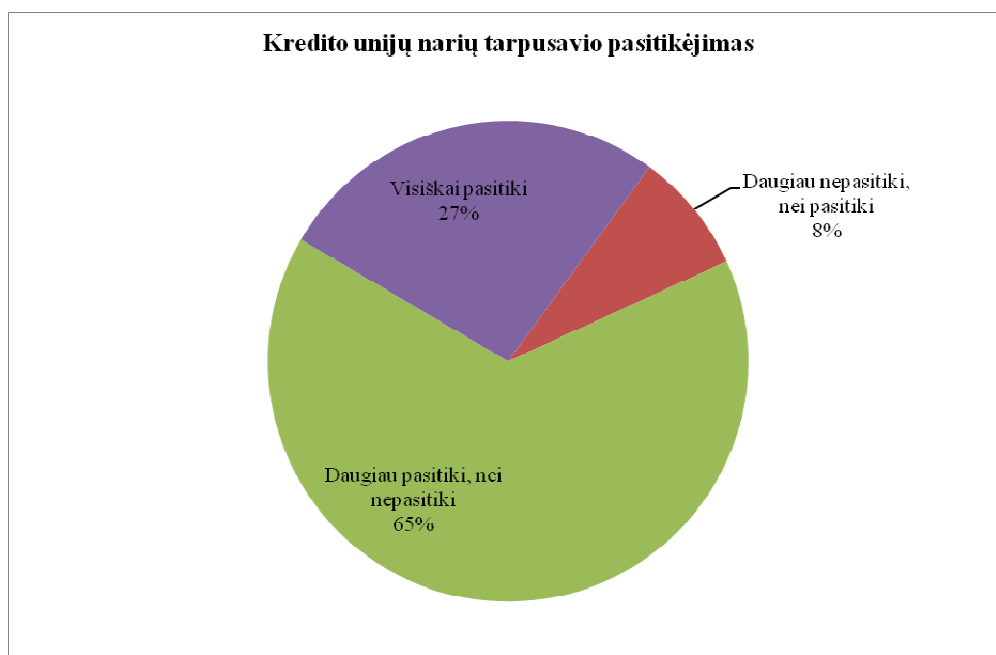
Iš rezultatų matosi, kad dauguma kredito unijų (73%) teigiamai vertina bendravimą su vienijančia organizacija, tačiau atkreiptinas dėmesys į 27% respondentų dalį, kurie nėra patenkinti santykiais su vienijančia organizacija - Lietuvos centrine kredito unija. Šiuo atveju centrinės organizacijos vaidmuo yra labai svarbus, siekiant išlaikyti tinklo integralumą ir saugumą. Esant stipriam tinklui, jis tarnauja, kaip infrastruktūra išnaudoti bendruosius resursus ir didinti socialinį kapitalą bei paskirstyti turimus išteklius tarp tinklo dalyvių. Airijos ir Lenkijos kredito unijų vadovybė bendravimą su centrine (vienijančia) organizacija įvertino skirtingai - Airijos KU įvertino 4 (patenkinamai), o Lenkijos KU - 8 (puikiai).

Pasitikėjimas. Didesnis tinklo dalyvių skaičius ir jo tankis sąlygoja pasitikėjimo elemento, kaip kritiško ir būtino tinklo junginio svarbą, todėl buvo siekiama ištirti vieno iš pagrindinių socialinio kapitalo elemento - pasitikėjimo išraišką.

Respondentams buvo užduoti klausimai, susiję su kredito unijų narių tarpusavio santykiais, santykiais su jų kredito unija, kredito unijos santykiais su kitomis organizacijomis, pasitikėjimą vadovais bei jų atliekamu darbu (darbo kokybės įvertis)

Į klausimą, ar nariai pasitiki vieni kitais, buvo atsakyta sekančiai (8 balų sistema): 1-2 (visiškai nepasitiki), 3-4 (greičiau nepasitiki), 5-6 (greičiau pasitiki), 7-8 (visiškai pasitiki). Pagal gautą aritmetinį vidurkį 5,64, galima teigti, kad nariai vieni kitais linkę labiau pasitikėti, nei nepasitikėti). Įvertinus procentinius atsakymus buvo gautos tokios reikšmės: 1-2 balai (visiškai nepasitiki) 0 respondentų 0%, 3-4 balai (greičiau nepasitiki, nei pasitiki) 2 kredito unijos (9,3%), 5-6 balai (greičiau pasitiki, nei nepasitiki) 14 kredito unijų (63,4%), 7-8 balai (visiškai pasitiki) 6

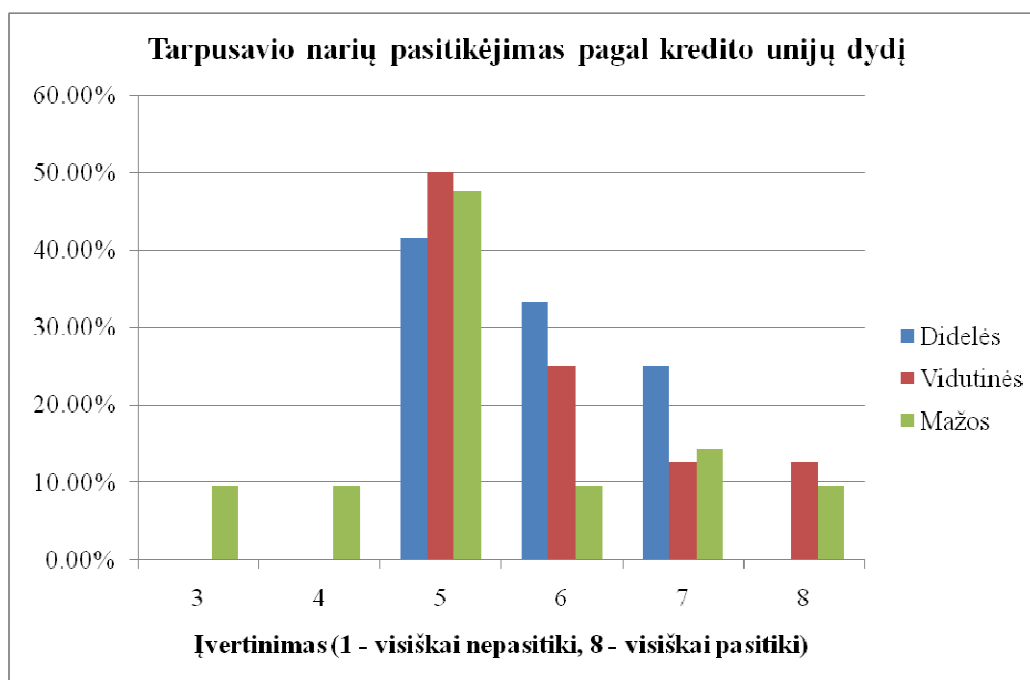
kredito unijos (27,3%). Airijos KU vadovybė įvertino 7 (visiškai pasitiki), o Lenkijos - 6 (Daugiau pasitiki, nei nepasitiki).

Šaltinis: sudaryta autoriaus

20 pav. Kredito unijų narių tarpusavio pasitikėjimas

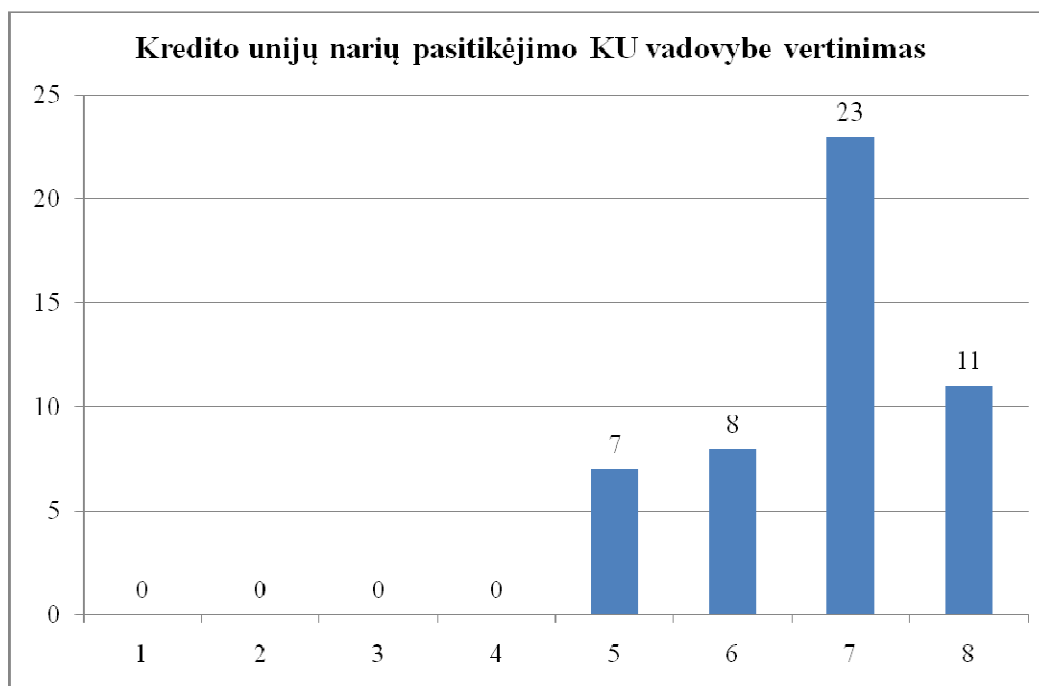
Suskirsčius kredito unijas pagal narystės dydį (21 pav.), matosi, kad didžiausias nuomonių skirtumas mažose kredito unijose, o didžiosiose kredito unijose pasitikėjimo indeksas svyruoja 5-7 balų ribose.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

21 pav. Tarpusavio narių pasitikėjimas, priklausomai nuo kredito unijos dydžio

Vertinant pasitikėjimą kredito unijos vadovybe, iš gautų atsakymų paaiškėjo, kad respondentai kredito unijos vadovybe pasitiki labiau nei kredito unijos nariais. Respondentai nepaminėjo, kad kredito unijos vadovybe būtų visai nepasitikima ar, kad labiau nepasitikima, nei pasitikima, 5-6 balais (greičiau pasitiki, nei nepasitiki) pasitikėjimą vadovybe nurodė 15 KU (30.6%), 7-8 balai (visiškai pasitiki) 34 KU (69,4%). Šis vertinimas nesiskyrė nuo Airijos ir Lenkijos KU vadovybės atsakymų - abi organizacijos pasitikėjimą vadovybe įvertino 7 (visiškai pasitiki).

Siekint išsiaiškinti, kokios vadovybės savybės suteikia didesnę pasitikėjimą, buvo užuoti klausimai susiję su kredito unijos vadovavimo kokybe.

Kiekvienai kredito įstaigai yra aktualus valdymo klausimas, ypač esant nestabiliai ekonomikai ir vyraujančiam sunkmečiui, todėl buvo paklausta, kaip vadovybė sugeba stabilizuoti veiklą. Atsakymai pasiskirstė sekančiai:

21 lentelė

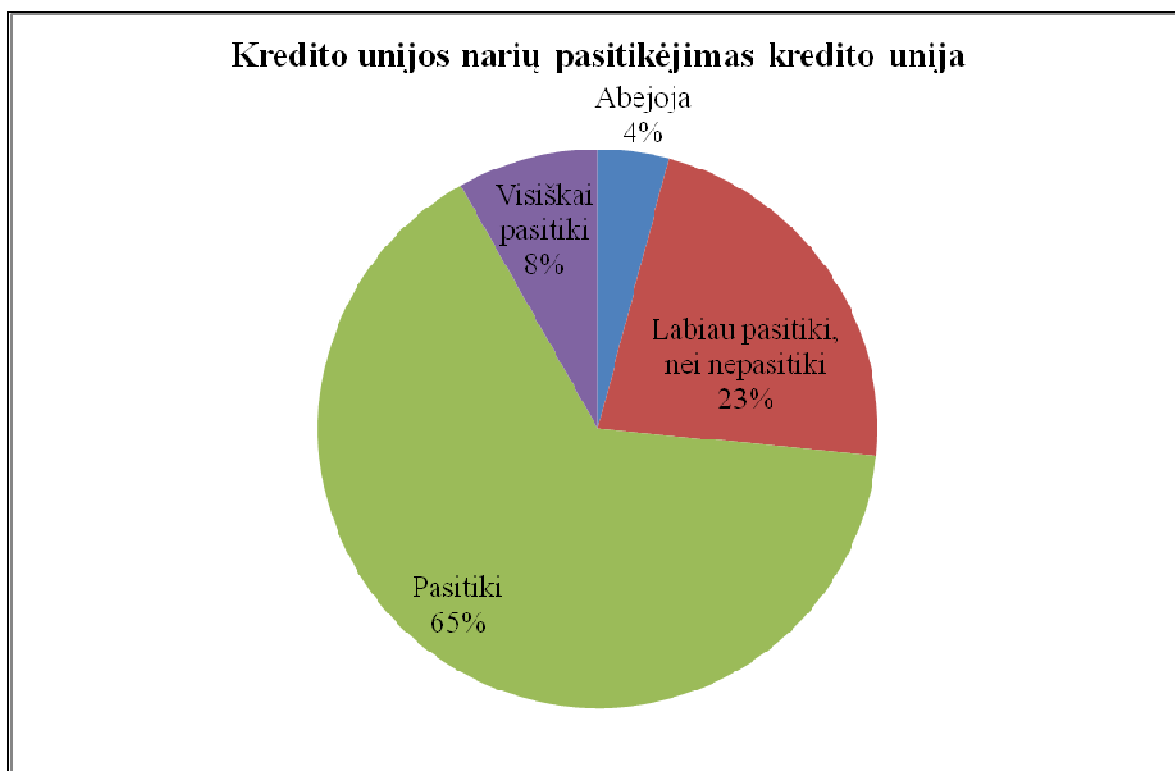
Kredito unijų vadovybės vertinimas

	Blogai (1-2 balai)	Patenkinamai (3-4 balai)	Gerai (5-6 balai)	Puikiai (7-8 balai)
Kaip vertinate KU vadovavimo kokybę, siekiant stabilizuoti KU veiklą?	6 12.24%	4 8.16%	14 28.57%	25 51.02%
Kaip vertinate KU vadovavimo kokybę vadovaujančių asmenų skaičiaus/pasirinkimo galimybių atžvilgiu?	0 0%	8 16.33%	20 40.82%	21 42.86%
Kaip vertinate KU vadovavimo įvairovę?	6 12.24%	8 16.33%	15 30.61%	20 40.82%
Kaip vertinate vadovavimo kokybę ir vadovų įgūdžius?	6 12.24%	6 12.24%	16 32.65%	21 42.86%

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Kaip matome įverčiai beveik nesiskiria ir 75% respondentų vertina vadovavimo kredito unijai kokybę gerai arba labai gerai.

Kiek didesniu laipsniu nei vadovybe kredito unijos nariai pasitiki savo kredito unija, kaip organizacija. Nei vienas respondentas nenurodė, kad KU nariai visiškai nepasitiki ar nepasitiki kredito unija. Idant būtų aiškiau pateiktos nuomonės, pozityvią nuomonę atspindintys balai buvo suskirstyti į tokius skirsnius: 5 - abejoja, 6 - labiau pasitiki, nei nepasitiki, 7 - pasitiki, 8 - visiškai pasitiki. Atsakymai pasiskirstė sekančiai: kad abejoja nurodė 2 kredito unijos (4%), labiau pasitiki, nei nepasitiki atsakė 11 respondentų (23%), pasitiki 32 KU (65%) ir visiškai pasitiki 4 KU (8%). Airijos ir Lenkijos KU įvertinimai buvo atitinkamai 7 ir 8.

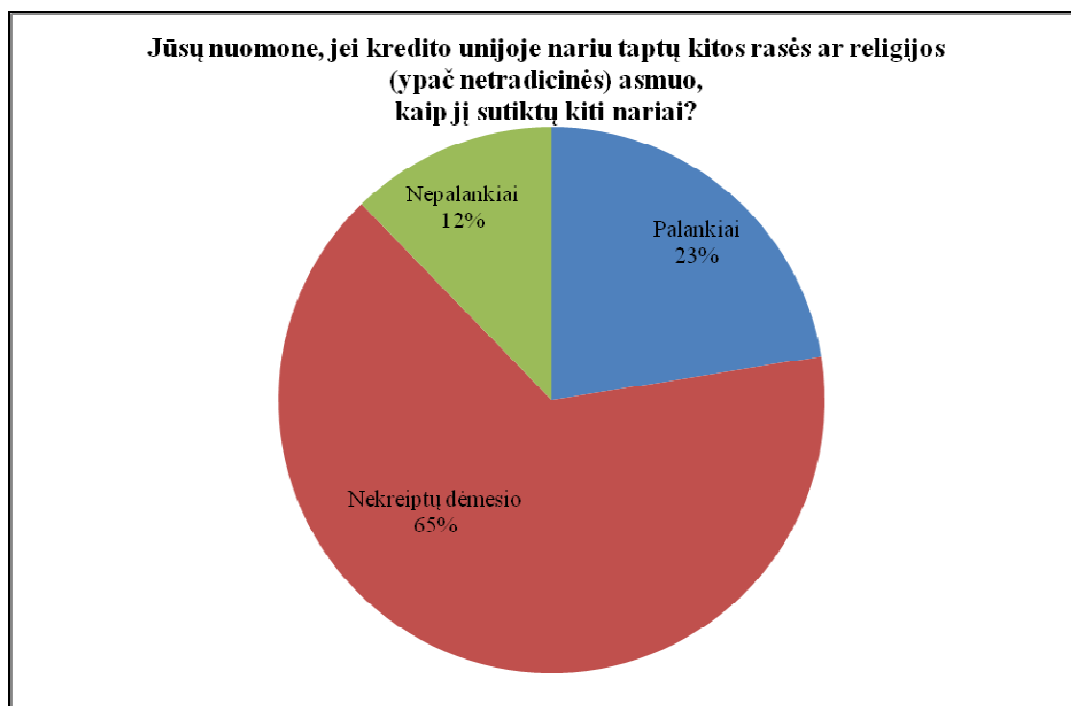

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

22 pav. Kredito unijos narių pasitikėjimas kredito unija

Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungos struktūras bei išgyvenant globalių ekonominių ir socialinių pokyčių įtaką, Lietuvos kredito unijos taip pat dalyvauja šiuose procesuose. Kaip vienas iš pavyzdžių - darbo jėgos migracija, kuri buvo ypač aktyvi 2006-2008 metų laikotarpyje. Esant tarptautinės darbo jėgos mobilumui, atsiranda tikimybė, kad tradicinės vienos kultūros bendruomenės ateityje ilgainiui taps daugiakultūrinėmis dėl atvykstančių iš kitų šalių gyventojų, kurie stengsis integruotis į šalies gyvenimą pirmiausia per jau veikiančias bendruomenes. Kredito unijų vadovų buvo klausama, koks jų ir kredito unijos narių požiūris į potencialių narių įvairovę kultūrine, rasine ir kt. prasme (23 pav.). Į anketos klausimą "Jūsų nuomone, jei kredito unijoje nariu taptų kitos rasės ar religijos (ypač netradicinės) asmuo, kaip jį sutiktų kiti nariai?" tik 23% atsakė,

kad palankiai, 65% nekreiptų dėmesio ir 12% nepalankiai. Dauguma respondentų rinkosi neutralų atsakymo variantą, o tai liudija, kad šiuo klausimu nėra aiškios respondentų nuomonės, todėl šiuo klausimu ateityje derėtų atlikti išsamesnį tyrimą ne tik kredito unijų vadovų, bet ir narių lygmenyje. Iš pateiktų atsakymų galima daryti išvadą, kad daugiakultūrinei potencialių narių integracijai kredito unijos dar nėra pilnai pasiruošusios. Italijos, Nyderlandų Rabobank kredito kooperatyvuose veikia specialios programos darbo imigrantų integracijai į bendruomenę, atitinkamai siūlant jiems finansines paslaugas, kaip paskolas smulkaus verslo pradžiai, būsto, būsto remonto paskolas, tarptautinius pinigų pervedimus, taupymo produktus.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

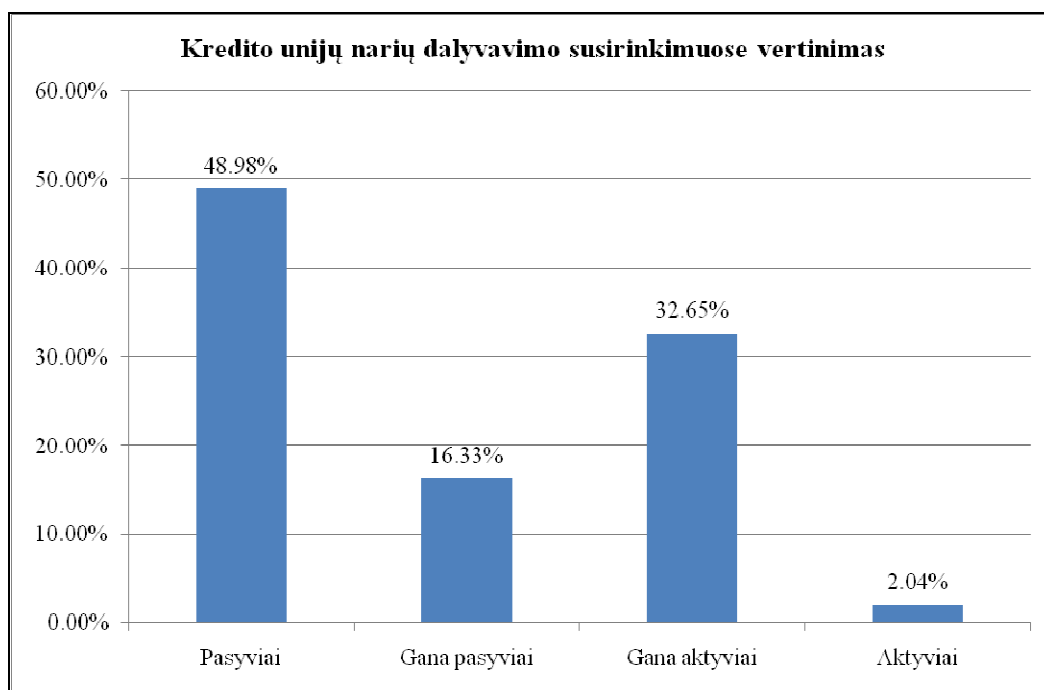
23 pav. Kredito unijos narių požiūris į potencialios narystės įvairovę.

Dalyvavimas tinkle. Buvo siekiama nustatyti, koku laipsniu kredito unijų nariai dalyvauja kredito unijos veikloje. Socialinio kapitalo vystymosi vienas iš būtinų veiksnių - tinklo narių dalyvavimas organizacijos veikloje arba to tinklo socialinio kapitalo eksploatacija. Tokiu būdu buvo užduoti klausimai, susiję su narių dalyvavimu kredito unijos veikloje bei valdyme, t.y. "Įvertinkite, kaip kredito unijos nariai aktyviai dalyvauja kredito unijos veikloje?" ir "Įvertinkite, kaip kredito unijos nariai aktyviai dalyvauja kredito unijos valdyme?" Atsakymai pateikti 1 PRIEDAS priede.

Į klausimą, ar aktyviai nariai dalyvauja kredito unijos veikloje atsakymai pasiskirstė sekančiai: 12% nurodė, kad nariai aktyviai dalyvauja kredito unijos veikloje, 33% - gana aktyviai, 31% pasyviai, o 24% gana pasyviai. Apibendrinant, galima teigti, jog nariai kredito unijų veikloje dalyvauja pasyviai. Pastaba: narių aktyvumą pačiu žemiausiu balu įvertino 4 respondentai, o aukščiausio balo nesuteikė nei vienas respondentas.

Kredito unijos narių dalyvavimas valdyme buvo įvertintas dar žemesniais balais: 8% nurodė, kad nariai aktyviai dalyvauja valdyme, 14% gana aktyviai, o 49% nurodė, kad pasyviai ir 29% gana pasyviai. Pastaba: žemiausią balą suteikė 13 (26,5%) respondentai, o aukščiausią 2 (4,1%) respondentas.

Kredito unijos narių dalyvavimas susirinkimuose taip pat įvertintas žemiausiais balais. 2,04% nurodė, kad nariai aktyviai dalyvauja susirinkimuose, 48,98%, kad pasyviai, 16,33% nurodė, kad gana pasyviai ir 32,65%, kad gana aktyviai.

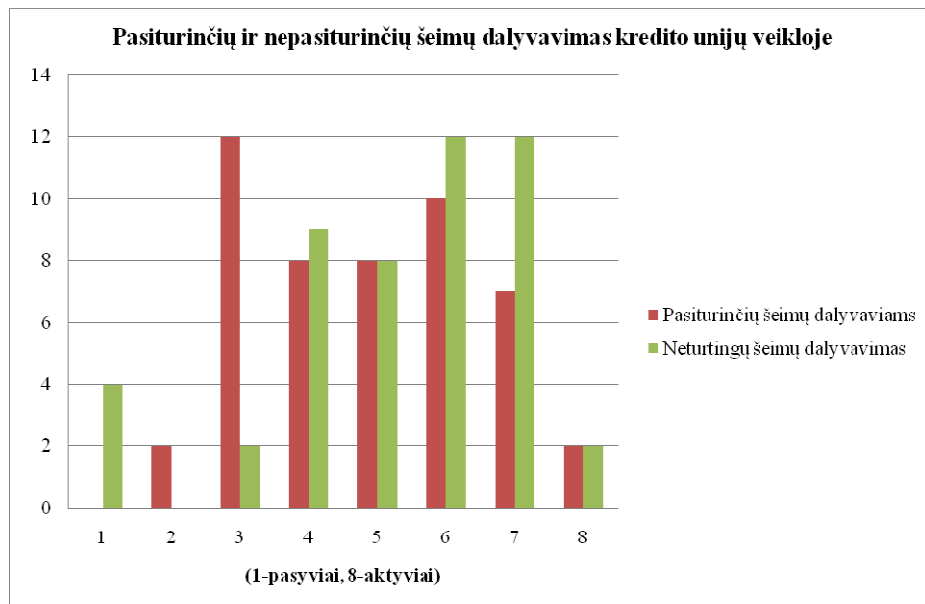
Šaltinis: sudaryta autoriaus.

24 pav. Kredito unijų narių dalyvavimas susirinkimuose

Pagal gerbūvio statusą, kredito unijų tinkle labiau linkusios dalyvauti neturtingos šeimos, nei pasiturinčios. Pasyviai ir gana pasyviai dalyvauja 44,90% pasiturinčių šeimų, kai tuo tarpu neturtingų šeimų 30,61%. Aktyviai ir gana aktyviai kredito unijų veikloje dalyvauja 55,10% pasiturinčių šeimų, o neturtingų šeimų 69,39%.

Pasyvus kredito unijos narių dalyvavimas kredito unijos veikloje bei valdyme daro tiesioginę grėsmę socialinio kapitalo perspektyvoms Lietuvos kredito unijų judėjime, nes esant mažam šio veiksnio įverčiui galima daryti prielaidas, kad:

1. Potencialiai silpnėja kredito unijų narių tinklas - tinklo dalyviai gali rinktis kitus tinklus, kuriuose jie dalyvauja aktyviau;
2. Potencialiai mažėja tarpusavio pasitikėjimas narių tarpe, kas gali didinti operacinius ir valdymo kaštus;
3. Potencialiai mažėja pasitikėjimas kredito uniija, kaip organizacija, nes ryšiai su ja vis retėja ir silpnėja.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

25 pav. Pasiturinčių ir neturtingų šeimų dalyvavimas kredito unijų veikloje

Kalbant apie kredito unijos narių dalyvavimą KU veikloje, ypatingai pasyvus dalyvavimas kredito unijos valdyme sukelia keletą rizikų:

1. Kredito unijos perspektyvoje gali prarasti fundamentalų kredito unijos veiklos modelį ir išskirtinumą - kooperatinį valdymo modelį. Kooperatinio valdymo filosofija gali tapti tik formaliu pareiškimu;

2. Kredito unijos valdymo organų nariai gali tapti neformaliais kredito unijos savininkais ir priimti sau naudingus sprendimus;

3. Kredito unijos valdymo sprendimai bus priimami nedidele narių iniciatyva ir, jei tie sprendimai prieštarauja daugumos (neaktyvių) narių nuomonei, gali didėti nepasitenkinimas kredito unijos veikla ir ko pasėkoje silpnėti socialinio kapitalo elementai: tinklas ir pasitikėjimas, tuo tarpu įgis reikšmę kitas socialinio kapitalo elementas - normos ir sankcijos.

Nors Lietuvos kredito unijų narių aktyvumas yra mažas, panaši tendencija vyrauja ir nagrinėjamuose kredito unijų judėjimuose Airijoje ir Lenkijoje. Airijos KU judėjime KU narių dalyvavimas veikloje įvertintas 4, Lenkijos - 5. Dalyvavimas valdyme Airijos kredito unijose įvertintas 3, o Lenkijos - 4.

Dalyvavimo nebuvimas taip pat ilgainiui silpnina kredito unijos ryšius bei santykius su bendruomene, todėl galimas potencialus rinkos mažėjimas arba jos išlaikymui gali tekti naudoti vis daugiau žmogiškųjų ir finansinių resursų. Siekiant įvertinti kredito unijų ryšius su bendruomene, buvo užduoti klausimai, kaip bendruomenė dalyvauja sprendimų priėmimo ir kokie kredito unijos vadovų santykiai su bendruomene.

Buvo pateikti klausimai "Kaip vertinate vadovų santykius su bendruomene?" ir "Kaip vertinate konsultavimosi veiklą su bendruomene, priimant sprendimus?". Respondentų atsakymai pateikti lentelėje:

22 lentelė

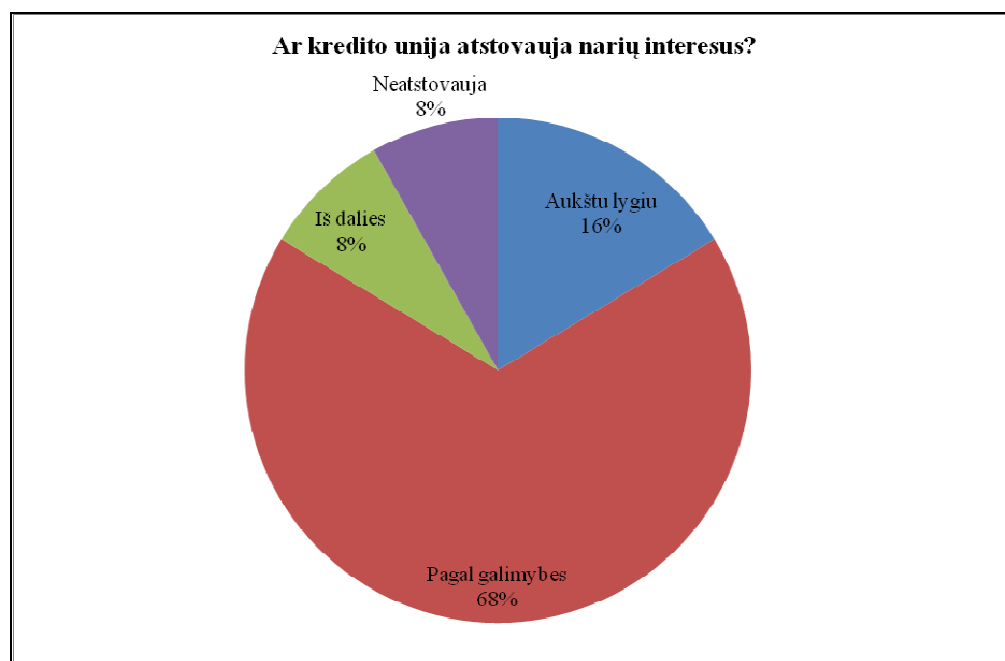
Kredito unijos ir kredito unijos vadovybės santykis su bendruomene

	Konsultavimasis su bendruomene		Vadovų santykis su bendruomene	
	Skaičius	Procentas	Skaičius	Procentas
Blogai (1-2 balai)	10	20.41%	2	4.08%
Patenkinamai (3-4 balai)	17	34.69%	4	8.16%
Gerai (5-6 balai)	16	32.65%	15	30.61%
Puikiai (7-8 balai)	6	12.24%	28	57.14%

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš pateiktų atsakymų aišku, kad nors kredito unijų vadovų santykiai su bendruomene yra geri (geri ir labai geri) - taip teigė 87,75% respondentų, tačiau kredito unijos konsultavimosi lygis arba bendruomenės narių įtraukimo lygis į kredito unijos sprendimo priėmimą yra nepakankamas - tik 44,9% respondentų atsakė, kad konsultavimasis su bendruomene yra geras ir labai geras, tuo tarpu net 20,4% atsakiusiu kredito unijos veiklą bendruomenėse įvertino blogai, o 34,69% respondentų šią veiklą įvertino patenkinamai.

Toks žemas įvertis koreliuoja su narių pasyviu dalyvavimu kredito unijos veikloje. Koreliacijos laipsnis siekia 0,55. Jei 0,1-0,3 silpna koreliacija, 0,3-0,5 vidutinė koreliacija, 0,5-1,0 stipri koreliacija, galima teigti, kad 0,55 yra pakankamai stiprus koreliacijos laipsnis. Vadinasi, siekiant suaktyvinti narių dalyvavimą kredito unijos veikloje, būtina daugiau dėmesio skirti veiklai su bendruomene, įtraukiant ją į sprendimų priėmimo procesus.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

26 pav. Kredito unijos narių požiūris į kredito unijos narių atstovavimą

Į klausimą, ar kredito unija atstovauja narių interesus, 16% KU vadovų atsakė, kad atstovauja narių interesus aukštu lygiu, 68% - pagal galimybes, 8% iš dalies ir 8% nurodė, kad neatstovauja narių interesų. Atsakymai dėl narių atstovavimo glaudžiai siejasi su įvertintu kredito unijos dalyvavimu bendradarbiaujant su kitomis organizacijomis bei institucijomis, kuris yra pakankamai mažas. Airijos ir Lenkijos KU respondentai nurodė, kad atstovauja narių interesus aukščiausiu lygiu (abi organizacijos šią veiklą įvertino 7 balais).

Normos ir sankcijos. Kiekviena kredito unija susiduria su formaliais ir neformaliais klausimų sprendimo būdais. Kredito unijos pozicionuoja save, kaip kredito įstaigos, kuriose galioja ir "nerašytos taisyklės", o formalių taisyklių taikymas yra mažesnis nei bankuose. Socialinio kapitalo elementas "normos ir sankcijos" yra svarbus siekiant išlaikyti patvarų dalyvių tinklą bei užtikrinti jo egzistavimą. Normos ir sankcijos taip pat padeda tinklo viduje palaikyti drausmę bei discipliną bei leidžia nariams žinoti, ko tikėtis, iškilus nenumatytiems įvykiams ar sprendžiant konfliktus. Nors kredito unijos dažnai laikomos "neformalių susitarimų" kredito įstaigomis, tačiau kredito unijos, kaip ir kitos finansinės institucijos privalo veikti pagal nustatytą veiklos reglamentavimą, nes jų veiklą apibrėžia įstatymai bei atskaitingumas finansinės veiklos priežiūros institucijai - Lietuvos bankui.

Kredito unijų vadovai įvertino procedūrų ir tvarkų žinojimą bei jų vykdymą. Į klausimą "Įvertinkite procedūrų ir tvarkų žinojimą kredito unijoje teigiamai atsakė 79,6% respondentų. Kad procedūros vykdomos gerai ir labai gerai - tai nurodė 91,8% respondentų.

23 lentelė

Procedūrų ir tvarkų žinojimas bei vykdymas kredito unijoje

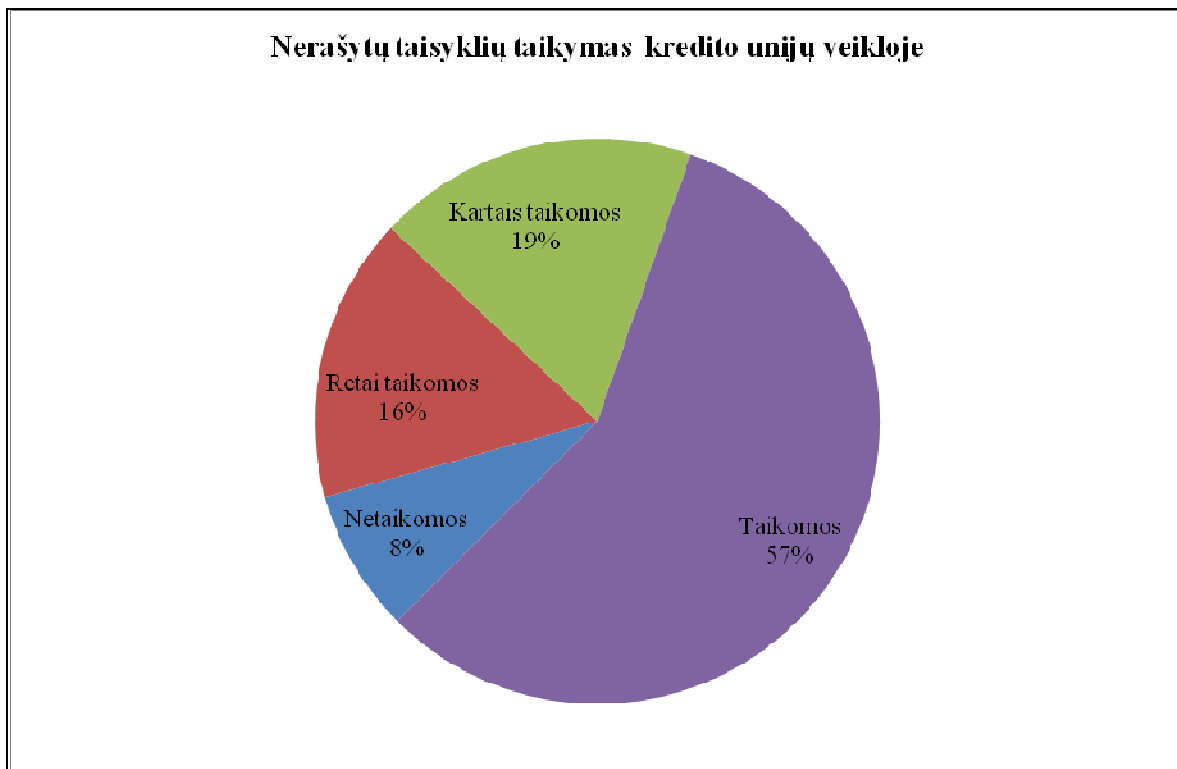
	Įvertinkite procedūrų ir tvarkų žinojimą kredito unijoje	Įvertinkite procedūrų ir tvarkų vykdymą kredito unijoje
Blogai (1-2)	0.00%	0.00%
Patenkinamai (3-4)	20.4%	8.2%
Gerai (5-6)	36.7%	22.4%
Puikiai (7-8)	42.9%	69,4%

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Kaip minėta aukščiau, kredito unijos laikomos įstaigomis, kurios pasižymi neformaliu požiūriu į veiklą, esant tam tikroms situacijoms, todėl buvo siekiama nustatyti, kokio laipsnio yra nerašytų taisyklių taikymas kredito unijos veikloje.

Į klausimą "Kaip įvertintumėte nerašytų taisyklių taikymą kredito unijoje?" 57% respondentų atsakė, kad nerašytos taisyklės yra taikomos, 19%, kad taikomos kartais, 8% kredito unijų netaiko nerašytų taisyklių, o 16% nurodė, kad jos taikomos retai. Aukštas nerašytų taisyklių taikymas yra glaudžiai susijęs su pasitikėjimo elementu. Tai norma, kuri rodo, jog kredito unijose galima sumažinti paslaugų teikimo kaštus, surasti individualius sprendimus, tačiau egzistuoja rizika,

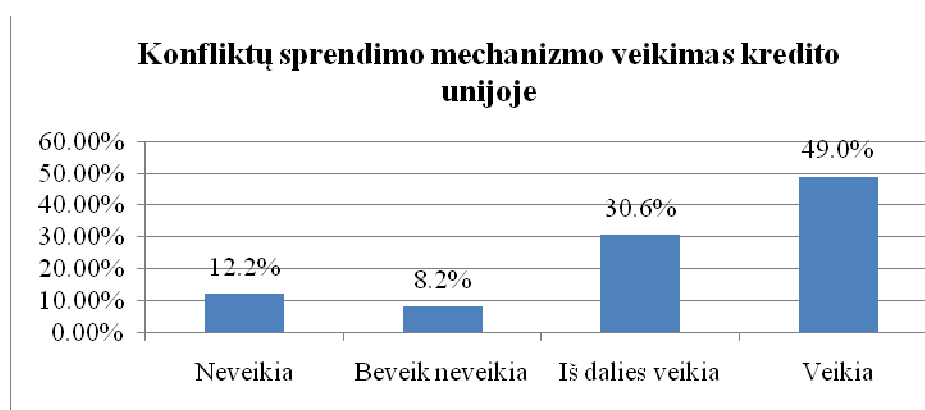
kad paslaugos gali būti taikomos ne vienodai kokybišku lygmeniu, gali vyrauti asmeniniai susitarimai, kas gali sukelti įvairius vidinius konfliktus. Airijos KU "nerašytų taisyklių" buvimą įvertino 5, o Lenkijos 7.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

27 pav. Neformalizuotų taisyklių taikymo kredito unijoje įvertinimas

Normų ir sankcijų buvimas ir efektyvumas sąlygoja tinklo dalyvių discipliną ir skaidrumą, o nerašytų taisyklių taikymas gali išbalansuoti tinklo dalyvių lūkesčius, todėl buvo vertinamas konfliktų sprendimo mechanizmų veikimas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

28 pav. Konfliktų sprendimo mechanizmo veikimas kredito unijoje

Iš paveikslo 28 pav. matome, kad 49% respondentų nurodė, jog konfliktų sprendimo mechanizmas veikia, tačiau daugiau, kaip 20% respondentų nurodė, kad tokie mechanizmai neveikia, o 30,6% atsakė, kad jie veikia iš dalies. Sugretinus atsakymus į klausimą "Ar esant

rimties atvejams bei drausmės pažeidimams egzistuoja gairės ar taisyklės, kuriose apibrėžiamos nuobaudos, baudos ar kitos sankcijos?" 61% nurodė, kad tokios gairės ir taisyklės egzistuoja, 18% nurodė, jog neegzistuoja, o 21% dažniausiai nurodė priežastis, kodėl tokios gairės yra neveiksmingos: "dėl vidinių santykių neįmanoma pritaikyti tokių taisyklių", klausimai sprendžiami dialogu", "nėra susidūrę su tokia situacija" ir kt.

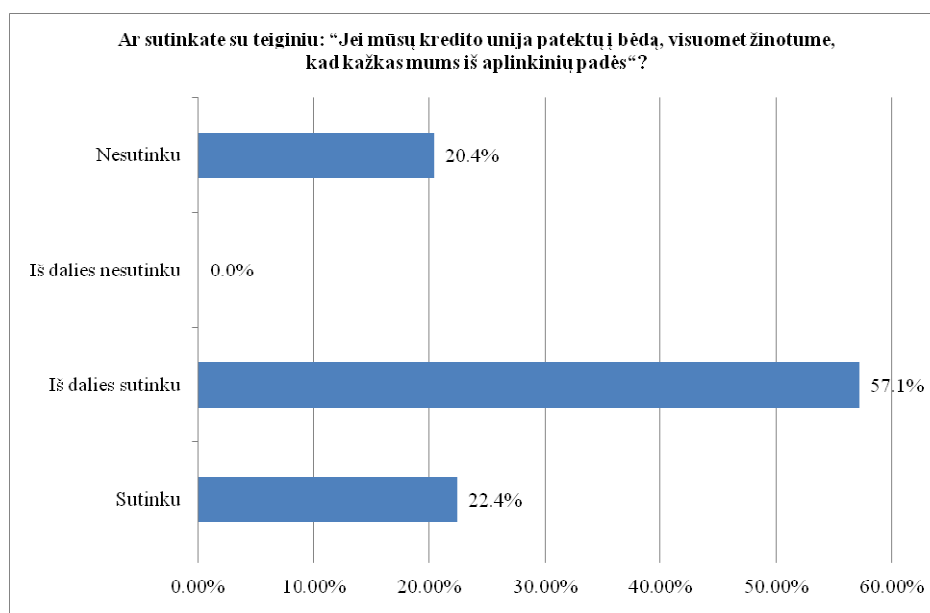
Šie atsakymai patvirtina faktą, kad nors ir yra sukurtos gairės ir taisyklės, kaip elgtis rimties atvejams (Etikos kodeksas), tačiau mažiau, kaip pusė respondentų patvirtina faktą, kad priimti mechanizmai veikia. Lietuvos kredito unijose nuo 2002 metų yra patvirtintas Etikos kodeksas, tačiau jis laikomas neveikiančiu, nes:

1. Sprendžiant konfliktines situacijas remiamasi kitais dokumentais nei etikos kodeksas. Dažnai tai būna įstatymai, įstatai, reglamentai, Lietuvos banko nutarimai ar kiti teisės aktai.

2. Nėra sukurta Etikos priežiūros komisija, kuri koordinuotų šią veiklą ir užsiimtų konfliktų bei ginčų nagrinėjimu.

3. Etikos kodekso redakcija neperžiūrima ir neadaptuojama prie šiandieninės situacijos.

Svarbu paminėti, kad esant didesniai pasitenkinimui tinklo struktūra ir esant didesniai pasitikėjimui, sukuriamas suvokiamas saugumo jausmas ir noras išlaikyti tinklinę organizaciją bei dalyvauti jos veikloje. Siekiant identifikuoti, kaip kredito unijos saugiai jaučiasi būdamos tinkle, KU vadovams buvo užduotas klausimas "Ar sutinkate su teiginiu: "Jei mūsų kredito unija patektų į bėdą, visuomet žinotume, kad kažkas mums iš aplinkinių padės"? Respondentai galėjo rinktis vieną iš kelių pateiktų variantų: sutinku, iš dalies sutinku, iš dalies nesutinku, nesutinku. Su šiuo teiginiu sutiko 11 respondentų, su teiginiu nesutiko 10 respondentų (20,4%), iš dalies sutiko 28 respondentai (57,1%) (žr. 29 pav.).

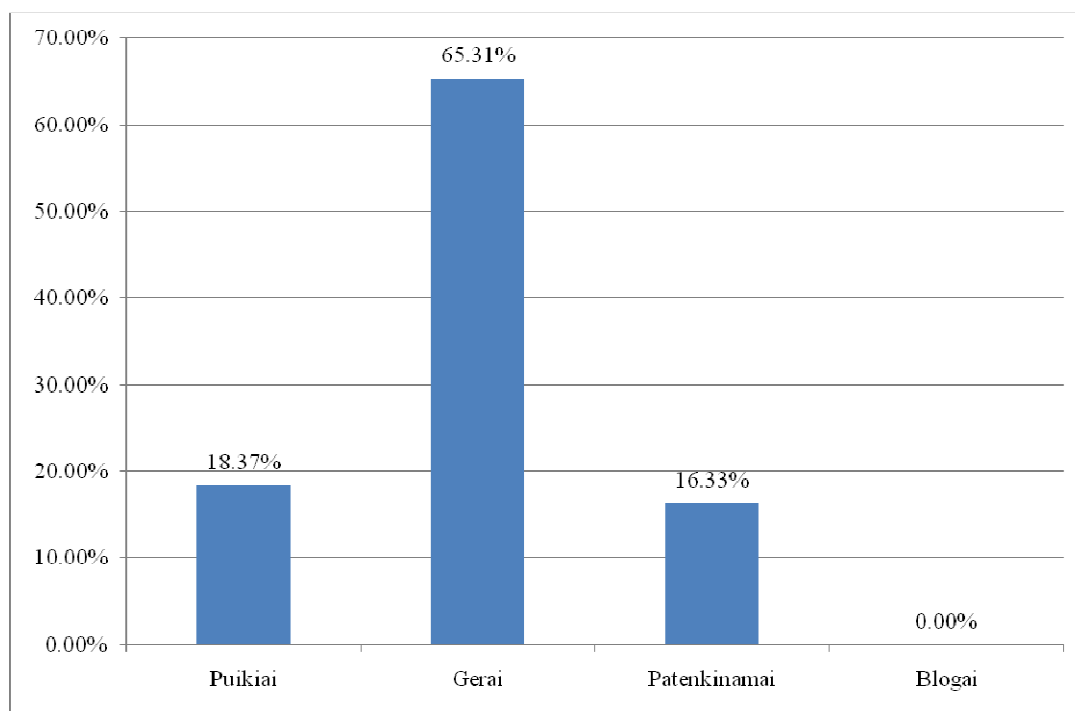

Šaltinis: sudaryta autoriaus

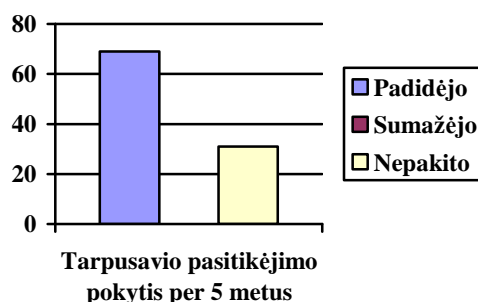
29 pav. Kredito unijų vidinio saugumo tinkle įvertinimas.

Atsakymai leidžia daryti prielaidą, kad saugiai tinkle jaučiasi tik 22,4%, o didžioji dalis (57,1%) jaučiasi dalinai saugūs. Lietuvos centrinei kredito unijai, kaip vienijančiai organizacijai būtina siekti didesnio palankumo iš savo narių - kredito unijų bei komunikuoti žinią, kuri leistų suvokti, jog kredito unijos tinkle yra saugesnės, nei pavieniui. Tai glaudžiai susiję su kredito unijų judėjimo (tinklo) augimo perspektyvomis bei darnia plėtra.

Respondentų buvo klausama, kaip jie vertina kredito unijos veiklos perspektyvas. Gerai savo kredito unijos veiklos perspektyvas įvertino 32, patenkinamai 8 ir puikiai 9 respondentai.

Apibendrinant buvo užduotas paskutinis klausimas, kaip kredito unijos vertintų tarpusavio pasitikėjimo lygį dabar ir prieš penkis metus. Galima buvo pasirinkti tokius atsakymo variantus: padidėjo, sumažėjo, išliko nepakitęs. Kad tarpusavio pasitikėjimas sumažėjo nurodė nei vienas respondentas, kad padidėjo nurodė 34 respondentai (69,4%), kad išliko nepakitęs 15 respondentų (30,6%). Tokiu būdu galima daryti prielaidą, kad kredito unijos išlaiko aukštą tarpusavio pasitikėjimo lygį.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

30 pav. Tarpusavio pasitikėjimo kredito unijose pokytis 5 metų laikotarpyje

3.4. Socialinio kapitalo įtaka Lietuvos kredito unijų darniam vystymuisi

Analizuojant Lietuvos kredito unijų ir išsivysčiusių užsienio šalių kredito unijų ar kredito kooperatyvų, kooperatinių bankų veiklą matyti, kad socialinis kapitalas kredito unijoms daro didžiulę įtaką, tačiau jo išraiška yra Lietuvos kredito unijose yra silpnesnė, nei Vakarų Europos šalių kredito unijų ar kitų kooperatinių kredito įstaigų judėjimuose. Taigi, būtina atkreipti dėmesį į keletą esminių kredito unijų veiklos bruožų, kurie tiesiogiai siejasi su socialiniu kapitalu ir yra būdingi tiek Lietuvos, tiek ir kitų šalių kredito unijų judėjimams:

Pirma, kredito unijos veikia tinkle. Pavienėms kredito unijoms vystymosi perspektyvos yra ribotos ir kur kas sudėtingiau atlaikyti konkurenciją, įtakoti valdžios sprendimus bei užtikrinti modernių paslaugų vystymą;

Siekiant darnaus kredito unijų vystymosi, būtinas solidarumas ir siekis išsaugoti tinklą bei paruošti jį aktyviai dalyvauti rinkos procesuose bei atstovauti kredito unijas instituciniu lygmeniu tiek Lietuvoje, tiek ir užsienio šalyse. Optimalaus efekto galima pasiekti panaudojant centralizuoto tinklo modelį. Centrinei arba vienijančiai organizacijai suteikiant įgaliojimus atlikti tam tikras funkcijas kitų tinklo dalyvių vardu. Tokiu būdu būtų vystomas tiltinis ir susiejantis socialinis kapitalas.

Antra, kredito unijos yra kredito įstaigos, kurios laikomos alternatyva veikiantiems bankams, tačiau pasitikėjimas kredito unijomis Lietuvoje nėra didelis ir daugelis gyventojų bei institucijų kredito unijų atžvilgiu yra nusiteikę pesimistiškai arba abejoja jų patikimumu. Tai įrodo 2007 metais atlikta kredito unijų žinomumo ir patikimumo tyrimo apžvalga (Dirginčius, 2007), kur tik 4% Lietuvos gyventojų visiškai pasitikėjo kredito unijomis.

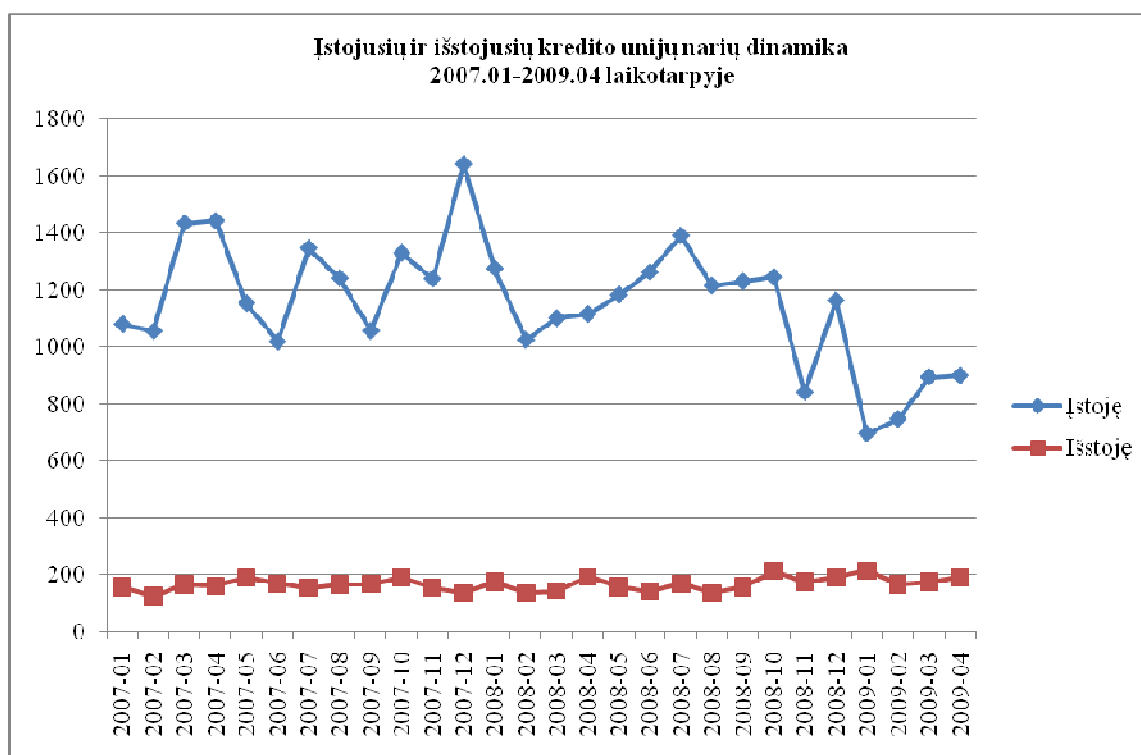
Todėl darniam vystymuisi būtina siekti kelių tikslų:

1. Didinti pasitikėjimą esančių narių tarpe;
2. Kelti pasitikėjimo lygį bendruomenės narių tarpe;
3. Matuoti pasitikėjimo laipsnį narių ir ne narių tarpe.

Trečia, kredito unijos, norėdamos užtikrinti pakankamą pasitikėjimo lygį ir išlaikyti tinklo struktūrą, turi įgyvendinti minimalių reikalavimų normas, kurios didina socialinį kapitalą bei jo kokybę ir užtikrina tinkamą sistemos funkcionavimą. Normų ir sankcijų taikymas leidžia tinklo nariams ir ne nariams skaidriai suvokti bei pateikti savo veiklą ir užtikrinti jos tęstinumą bei patikimumą, kuris yra vienas svarbiausių faktorių finansinių institucijų veikloje.

Ketvirta, socialinis kapitalo kiekis ir kokybė gali ženkliai mažėti tinkle, jei jo dalyviai nedalyvauja tinklo infrastruktūroje, nesinaudoja paslaugomis, nedalyvauja priimant veiklos ir strateginius sprendimus, vangiai dalyvauja tinklo valdymo organizavimo procesuose. Tokie tinklai,

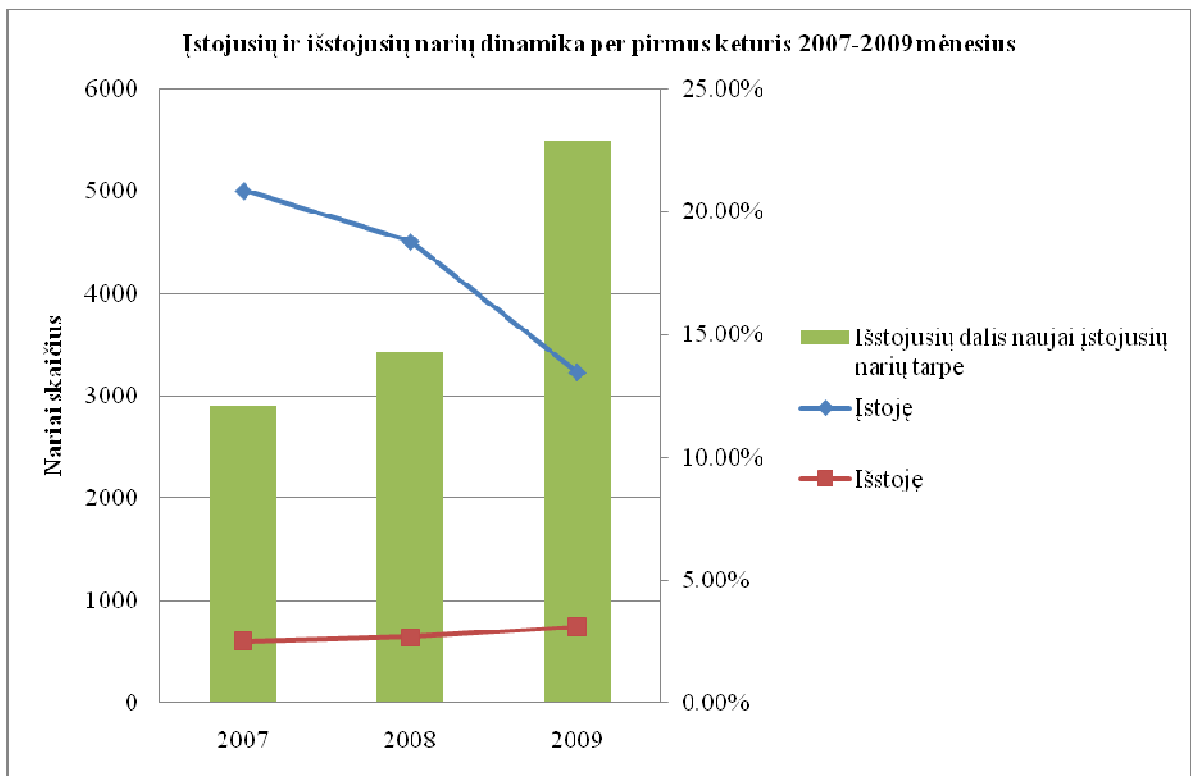
kuriuose generuojami finansiniai ištekliai nors ir demonstruoja augimą, tačiau juose silpnėja ryšiai tarp tinklo dalyvių, kas iššaukia ir pasitikėjimo mažėjimą. Pasitikėjimo stokos pasėkoje atsiranda didesnė tinklo dalyvių migracija į tinklą ir iš tinklo (migracija - narių įstojimas ir išstojimas iš kredito unijos). Atlikus LCKU kredito unijų narių migracijos duomenų analizę, paaiškėjo, kad skirtumas tarp įstojusių ir išstojusių kredito unijų narių per metus nuolat mažėja. Iš pateikto paveikslo matyti, kad 2008 metais naujų narių į kredito unijas įstojo 994 mažiau nei 2007 metais, tačiau išstojo, o išstojo 50 mažiau nei 2007 metais, vadinasi palyginus 2007 ir 2008 metus susidaro neigiamas saldo lygus -944. Šiuos duomenis derėtų analizuoti ilgesniu laikotarpiu, norint įvertinti galimas narių migracijos tendencijas, tačiau panagrinėjus 2009 metų pirmųjų ketverių mėnesių narių migracijos tendencijas ir jas palyginus su 2007 ir 2008 metų duomenimis, matome, kad naujų narių skaičius akivaizdžiai mažėja, o išstojančių skaičius beveik nekinta.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

31 pav. Įstojančių ir išstojančių kredito unijos narių dinamika

Išstojančių narių dalis naujai įstojančių narių tarpe sudaro vis didesnę dalį ir nuo 12,06% 2007 metais beveik padvigubėjo ir 2009 metų balandžio pabaigoje jau siekė 22,9% (32 pav.). Kuo labiau šis rodiklis didėja, tuo labiau artėjama prie ribinės situacijos, kai įstojusių ir išstojusių narių skaičius tampa lygus ir tinklas nepatirs teigiamo prieaugio. Socialinio kapitalo prasme naujų narių patekimas į tinklą ir "senų" jo dalyvių pasitraukimas iš jo, sąlygoja nusistovėjusių tinklo ryšių suardymą bei nuolatinį pasitikėjimo elemento silpnėjimą.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

32 pav. Įstojančių ir išstojančių narių dinamikos palyginimas per pirmuosius 4 mėnesius (2007-2009 m.)

Staigus narių mažėjimas gali būti siejamas su ekonominiu sunkmečiu, kurį jaučia įvairūs šalies ekonomikos sektoriai. Vienok, ši situacija liudija, kad Lietuvos kredito unijų narių tinklas turi tendenciją mažėti. Lietuvos kredito unijų vadovams bei Lietuvos centrinei kredito unijai bei Asociacijai Lietuvos kredito unijos reikia imtis neatidėliotinų veiksmų, siekiant didinti kredito unijų patrauklumą bendruomenės nariams bei įtraukti bendruomenę į kredito unijos veiklą, aktyviau bendradarbiauti su giminingomis organizacijomis bendruomenėje ir už jos ribų bei išnaudoti paskirstyto tinklo teikiamus pranašumus, ypač, kai egzistuoja tamprūs ryšiai su kitomis kredito unijomis, kurie leidžia mainytis patirtimi, perimti žinias ir įdiegti inovacijas bei geriausią veiklos praktiką.

Kadangi Lietuvos kredito unijų tinklas turi keleto tinklų struktūros požymių, jį galime vadinti centralizuotai paskirstytu tinklu, kur centrinė organizacija ar organizacijos jungia aplink save dalyvius, o patys dalyviai dar palaiko glaudžius ryšius su keliais ar keliolika kitų tinklo dalyvių.

Toks tinklas turi pranašumų ir trūkumų. Esant augimo bei kūrimosi periodui paskirstytasis tinklas padeda užtikrinti žinių ir resursų pasikeitimą, tačiau esant situacijai, kuomet susidaro kritiška situacija labiau tinka centralizuotas tinklo modelis, kuriame nustatomos aiškios normos ir taisyklės bei vykdoma optimizuota, į tikslą orientuota, veikla. Dabartinė Lietuvos kredito unijose

susidariusi padėtis dėl narystės nuolatinio mažėjimo, verčia orientuoti kredito unijas link labiau centralizuoto tinklo tipo.

Centralizuoto tinklo modelis yra palankus, siekiant sukurti papildomų paslaugų infrastruktūrą. Savo ruožtu kredito unijų narių dalyvavimo pasyvumas gali būti sąlygotas tinklo infrastruktūros nepatrauklumu. Airijos, Lenkijos, Nyderlandų, Kanados bei kitų išsivysčiusių šalių kredito unijų judėjimai pasižymi įvairių paslaugų pateikimu tinklo dalyviams. Šalia egzistuojančių pagrindinių kredito unijų paslaugų šiuose tinkluose yra teikiamos papildomos paslaugos, kurios yra susijusios arba papildo jau esamas paslaugas, kaip pavyzdžiui draudimo, lizingo, investavimo, technologijų vystymo, konsultacijų, privačios bankininkystės. Dažniausiai tai būna dukterinės įmonės, įsteigtos prie centrinės vienijančios organizacijos, kurios gali veikti net ir tarptautiniu mastu. Sukurta plataus paslaugų tinklo infrastruktūra leidžia tinklo nariams gauti kompleksines paslaugas viename tinkle.

Lietuvos kredito unijų tinklas papildomų paslaugų diegimą savo nariams vykdo ribotai - Lietuvos centrinės kredito unijos pagalba tik 2007 metais kredito unijose pradėtos platinti tarptautinės MasterCard mokėjimo kortelės, 2008 metų viduryje kredito unijų nariams pristatyta internetinės bankininkystės sistema "i-Unija", 2009 metų pradžioje pradėjo veikti valiutiniai mokėjimo pavedimai Lietuvoje ir užsienyje. Tačiau draudimo, investavimo, lizingo ir kitų susijusių paslaugų teikimas Lietuvos kredito unijų nariams išlieka neaiškus ir remiantis 2008-2013 metų strateginiu LCKU planu artimiausioje perspektyvoje šių paslaugų diegimas nėra numatytas. Siekiant darnaus tinklo vystymosi, būtina numatyti papildomų įmonių steigimą arba kurti partnerystės tinklus su Lietuvos ar užsienio kompanijomis idant Lietuvos kredito unijų nariai galėtų gauti visas paslaugas savo kredito unijoje. Partnerystės ryšiai gali būti užmegzti su Lenkijos SKOK kredito unijų įkurta bendrove TUW, teikiančia draudimo paslaugas; derėtų užmegzti ryšius su Rabobank (Nyderlandai) lizingo bendrovėmis ar, pasinaudojant Lenkijos ir Italijos giminingų organizacijų patirtimi, teikti investavimo ir turto valdymo paslaugas.

Apibendrinant, tyrimo rezultatus galima konstatuoti, kad kredito unijos išgyveno įvairius tinklo formavimosi etapus - nuo decentralizuoto 1995-1997 metais, 1998 - 2002 paskirstyto, nuo 2002 iki dabar - paskirstyto tinklo su centralizuoto tinklo požymiais.

Kredito unijose yra palaikomi tamprūs ryšiai su tinklo viduje veikiančiomis kredito unijomis (viena kredito unija palaiko glaudžius ryšius su 5-6 kredito unijomis), tačiau menkai palaikomi ryšiai su negiminingomis organizacijomis bendruomenėje ir beveik nepalaikomi ryšiai su negiminingomis organizacijomis, veikiančiomis už bendruomenės ribų. Lyginant šiuos duomenis su Airijos ir Lenkijos kredito unijomis, akivaizdu, kad užsienio šalių kredito unijos aktyviau dalyvauja kitų tinklų veikloje ir yra mažiau izoliuotos nei Lietuvos kredito unijos.

Lietuvos kredito unijų socialinis kapitalas gali būti charakterizuojamas, kaip turintis tiltinio ir susiejančio socialinio kapitalo bruožų, saistantis socialinis kapitalas gali būti stebimas namų ūkių lygmenyje, tačiau įvertinus kredito unijos ir bendruomenių tarpusavio bendradarbiavimo lygmenį, galima konstatuoti, kad saistantis socialinis kapitalas nėra taip aiškiai išreikštas, kaip tiltinis ir susiejantis.

Tiriant pasitikėjimo lygį tarp kredito unijos narių bei pasitikėjimą kredito unijos vadovybe ir pačia kredito unija bei pasitikėjimo lygio pokyčius per 5 pastaruosius metus, išryškėjo gana stiprus pasitikėjimo laipsnis įvairiuose lygmenyse, ypač tarp narių ir kredito unijos.

Tyrimo metu išryškėjo, kad kredito unijų narių dalyvavimas kredito unijos veikloje bei valdyme yra vertinamas žemiausiais įverčiais. Toks žemas dalyvavimo lygis yra stebimas ir Airijos bei Lenkijos kredito unijose, tačiau įvertinus šių šalių tinklų dydį bei paplitimą ir tamprius ryšius su bendruomene, galima teigti, kad narių pasyvumas užsienio šalių kredito unijų veikloje bei valdyme turi mažesnę svarbą, nei Lietuvos kredito unijose.

4 PRIEDAS pateikiami vidutiniai įverčių palyginimai, kurie iš dalies patvirtina hipotezę, kad socialinio kapitalo raiška Lietuvos kredito unijose yra mažesnė nei Vakarų Europos šalyse. Pagrindė, mažesnę socialinio kapitalo raišką sąlygoja menkai išplėtotą paslaugų infrastruktūra tinkle, asmenybės, o ne bendruomenės įtakos reikšmė steigiant kredito uniją, pasyvus dalyvavimas kredito unijos veikloje bei valdyme, o taip pat ribotas bendradarbiavimas instituciniame lygmenyje su bendruomenėje ir už jos ribų veikiančiomis įmonėmis ir organizacijomis.

IŠVADOS

1. Socialinis kapitalas yra plačiai nagrinėjama tema mokslinėje literatūroje, siekiant paaiškinti tarpasmeninių, tarpinstitucinių ryšių ir santykių įtaką socialinėms, ekonominėms ir politinėms gyvenimo sritims.

2. Socialinis kapitalas yra skirstomas į tris tipus: (1) susaistantis (angl. bonding) socialinis kapitalas, kurio svarbus požymis - stiprūs ryšiai, kuriems išreikšti pateikiama „socialinių klijų“ metafora, pavyzdžiui, pasireiškia tarp šeimos ar etninės grupės narių; (2) sujungiantis arba tiltinis (angl. bridging) socialinis kapitalas pasireiškia silpnais, mažesnio tankumo, tačiau tiesioginiais ryšiais („socialinė alyvos“ metafora), pavyzdžiui, verslo santykiai, pažintys, draugai iš skirtingų etninių grupių, draugų draugai ir pan.; (3) susiejantis (angl. linking) socialinis kapitalas charakterizuojamas, kaip ryšiai tarp skirtingų valdžios ir socialinio statuso lygmenų, kaip pavyzdžiui, ryšiai tarp politinio elito ir eilinių visuomenės narių ar tarp individų iš skirtingų socialinių klasių.

Kredito unijose pasireiškia visi trys socialinio kapitalo tipai - susaistantis kredito unijų narių lygmenyje, sujungiantis arba tiltinis tarp kredito unijų tame pačiame tinkle ir susiejantis - tarp kredito unijų ir kitų bendruomenėje ar už jos ribų veikiančiomis institucijomis ar organizacijomis.

3. Socialinio kapitalo elementai, kurie pasireiškia kredito unijų veikloje - tai tinklai, normos ir pasitikėjimas bei dalyvavimas. Skirtinguose kredito unijos veiklos etapuose identifikuojami atskiri tinklų tipai arba jų požymiai - susikūrimo metu - tai centralizuoti tinklai, besiremiantys asmenų grupės turimu socialiniu kapitalu, vėliau peraugantys į paskirstytus tinklus, kuriuose identifikuojami glaudūs ryšiai tarp kelių tinklo dalyvių. Priklausomai nuo vadovavimo kokybės bei strateginio požiūrio, gali formuotis centralizuoti arba decentralizuoti tinklai. Lietuvos kredito unijų atveju antro lygio organizacinė struktūra primena paskirstyto tinklo su centralizuoto tinklo bruožais struktūrą.

4. Kredito unijose normos ir sankcijos vaidina svarbų vaidmenį veiklos tęstinumui. Kredito unijų veikla yra licencijuojama, reglamentuojama įstatymų bei prižiūrima valdžios institucijų. Taigi normas galima suskirstyti į dvi grupes: privalomosios normos ir sutartosios normos. Prie sutartų normų priskiriamos ir nerašytos taisyklės, kurios kredito unijose yra dažnai taikomos. Normų ir sankcijų vykdymas nėra pakankamai užtikrinamas turimomis priemonėmis, t.y. etikos kodeksu, kuris nefunkcionuoja.

5. Pasitikėjimas kredito unijose yra išreikštas aukštu lygiu. Ypatingai nariai pasitiki kredito unijų vadovybe ir kredito unija. Vertinant tarpusavio pasitikėjimo pokyčius 5 metų perspektyvoje, daugelio kredito unijų vadovų nuomone tarpusavio pasitikėjimas padidėjo.

Pasitikėjimas centrine (vienijančia) organizacija yra pakankamas, tačiau jis turi būti nuolat stiprinamas idant Lietuvos kredito unijos galėtų būti labiau užtikrintos dėl veiklos tęstinumo, kai iškyla nenumatyti atvejai, galintys neigiamai paveikti kredito unijos veiklą;

6. Dalyvavimas kredito unijose yra labai pasyvus. Kredito unijų nariai menkai dalyvauja susirinkimuose, kuriuose gali išreikšti savo nuomonę balsuodami bei prisidėti prie kredito unijos valdymo. Nors kredito unijų vadovybė aktyviai dalyvauja bendruomenių gyvenime, tačiau pati kredito unija, kaip institucija, retai konsultuojasi su bendruomene priimdama sprendimus.

7. Išsivysčiusių užsienio šalių kredito unijų tinklai (BCC, ICL, SKOK, Rabobank, Desjardins) turi išvystytą papildomų ir pagalbinių paslaugų įmonių infrastruktūrą, kuri padeda tinkamai funkcionuoti socialiniam kapitalui, panaudojant papildomų tinklų resursus tiek iš šalies, kur veikia kredito unijų tinklas, tiek ir iš užsienio šalių, kur veikia ar gali veikti pagalbines (dukterines) įmones.

8. Lietuvos kredito unijose nėra pakankamai išvystyta tinklo infrastruktūra ir strateginėje perspektyvoje tokia plėtra pagalbinių ar papildomų paslaugų kryptimi nėra numatoma. Dėl neužtikrinto paslaugų komplekso tiekimo kredito unijų nariai dažnai turi paslaugas pirkti iš konkuruojančių tinklų. Esant silpnai kredito unijos tinklo socialinio kapitalo bazei, egzistuoja tikimybė, kad narys pasirinks konkuruojantį tinklą. Pastaruosius trejus metus mažėja naujai įstojančių narių skaičius, o išstojančių išlieka beveik stabilus. Lyginant su Airijos, Lenkijos ir Italijos kredito unijomis ir kredito kooperatyvais, Lietuvos kredito unijos turi potencialą augimui, tačiau dėl silpnų ryšių su bendruomenėmis augimo dinamika gali tapti problematiška;

9. Didėjant Lietuvos integracijai į Europos socioekonominį gyvenimą, atsiranda potenciali tikimybė, kad į tradiciškas bendruomenes įsilies daugiau asmenų iš įvairių kultūrinių aplinkų. Remiantis tyrimo rezultatais, Lietuvos kredito unijų vadovai nėra pilnai pasiruošę multikultūrinės narystės potencialo integracijai.

8. Lietuvos kredito unijų tinklas turi decentralizuoto ir centralizuoto tinklo požymių. Decentralizuotas tinklas leidžia skatinti inovacijas, kurti ir vystyti, tačiau egzistuoja rizika, kad tokio tipo tinklas gali prarasti strategines krypties vientisumą. Remiantis užsienio šalių patirtimi, Lenkijos SKOK, Italijos BCC bei Olandijos Rabobank veikia centralizuoto tinklo modelis su paskirstyto tinklo bruožais.

9. Tyrimo hipotezė, kad Lietuvos kredito unijose socialinio kapitalo raiška yra silpnesnė nei Vakarų Europos šalių kredito unijose pasitvirtino iš dalies. Tiek Airijos, tiek ir Lenkijos kredito unijose stebimos panašios tendencijos dėl narių pasyvaus dalyvavimo kredito unijų veikloje, visose šalyse narių pasitikėjimas kredito unijomis yra aukštame lygmenyje. Lietuvos kredito unijose socialinio kapitalo raiška galėtų prilygti išsivysčiusių užsienio šalių kredito unijoms, jei (1) būtų skiriamas didesnis dėmesys bendruomenių įtraukimui į veiklą ir (2) būtų sukurta dukterinių įmonių

struktūra, kurios dėka kredito unijų tinklas galėtų išplėsti savo veiklą ne tik šalies, bet ir tarptautiniu mastu bei pasinaudoti išplėsto tinklo resursais bei patenkinti kredito unijų narių kompleksinius poreikius.

PASIŪLYMAI

1. Nors kredito unijų tarpusavio pasitikėjimo laipsnis išlieka aukštas, tačiau reikia stiprinti ryšius su vietos bendruomenių organizacijomis bei, konsultuojantis su bendruomenės nariais, skatinti juos aktyviai dalyvauti kredito unijos veikloje.

2. Peržiūrėti strateginio plano kryptis ir numatyti papildomų ir pagalbinių paslaugų teikimo įdiegimo planus mobilizuojant viso tinklo resursus arba užmegzti ryšius su SKOK kredito unijų judėjimu dėl bendradarbiavimo ir bendros abipusiai naudingos veiklos. Šiuo metu SKOK TUW tarptautinei rinkai siūlo draudimo paslaugas, todėl būtų tinkama pradėti derybas dėl šios paslaugos platinimo Lietuvos kredito unijų tinkle.

3. Organizuoti išsamų saistančio socialinio kapitalo tyrimus, idant būtų išsiaiškinta, kaip patvarūs yra tinklo ryšiai, kokio lygio pasitikėjimas kredito unija, jos paslaugomis bei kaip suvokiamos ir taikomos priimtose normos bei sankcijos.

4. Atnaujinti Etikos kodeksą bei prie Lietuvos centrinės kredito unijos sudaryti etikos priežiūros komisiją, kuri nagrinėtų viduje kylančius konfliktus tarp kredito unijų narių ir kredito unijų, bei kredito unijų ir kredito unijų ar joms atstovaujančių organizacijų.

5. Aktyvinti kredito unijų narių dalyvavimą kredito unijų veikloje bei valdyme, teikiant aktualias nariams konsultacijas bei organizuojant neformalius susitikimus su nariais, kuriuose kredito unijos nariai ir bendruomenės nariai galėtų priimti rekomendacinio pobūdžio sprendimus.

6. Padalinti tinklo struktūrą į du lygmenis - centralizuotą, kuriame būtų atstovaujamos kredito unijos santykiuose su išorinėmis organizacijomis. Tinklo viduje skatinti paskirstyto tinklo modelį, kurio pagrindu gimsta inovacijos, vyksta žinių pasikeitimas. Įgyvendinimą perkeltiant į centralizuotą tinklo modelį.

DIRGINČIUS, Fortunatas. (2009) *The Expression of Social Capital in Lithuanian Credit Unions*. MBA Graduation Paper. Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University, 84 p.

SUMMARY

The master graduation paper analyses social capital elements and their expression within Lithuanian credit unions. Networks, trust and norms as well as participation are ultimate parts of everyday Lithuanian credit unions' corporate life however it has never been analysed in terms of social capital and its impact to activities of credit unions.

Credit unions in Lithuania started their operations in 1994-1995, however the share in Lithuania banking sector is very low 0,97% of the banking industry assets market. However in terms of network outlets credit unions are the second largest financial network in Lithuania having 67 credit unions, 104 branches and nearly 95000 members.

Therefore it is vital to analyse the benefits of social capital it may provide to credit unions and their members and to further increase the network usage and membership.

The purpose of the graduation paper is to find out what are key elements of social capital in Lithuania credit unions and how social capital may influence sustainable development of credit unions in Lithuania and to compare its current expression with the developed credit unions' movements in Ireland, Poland and Italy.

The hypothesis of the research: the social capital expression in Lithuanian credit unions is weaker than in European credit unions networks. In order to approve or reject the hypothesis, empirical research was carried out from March, 2009 till May 2009 with the management of Lithuanian credit unions that are members of Lithuanian Central Credit Union (LCCU)

The key findings of the empirical research is that due to weakening links with the communities and lack of supportive enterprises (leasing, insurance, etc) the expression of social capital is partially weaker than in European developed credit unions networks. However the high level of trust among membership and very low member participation in credit union's activities and management are of the same level as in Irish and Polish credit unions.

The main sources used in the master graduation paper were scientific literature, working papers on social capital, Lithuanian legal acts, information from Lithuanian Central Credit Union and internet resources from foreign credit unions.

The paper contains 74 pages, 23 tables and 32 pictures.

LITERATŪRA

1. ANDERSON Leigh C., LOCKER Laura, NUGENT (2002) *Rachel Microcredit, Social Capital, and Common Pool resources*. Prieiga per internetą <dlc.dlib.indiana.edu/archive/00000201/00/lockerl041100.pdf>
2. BASTELAER Thierry (2000) Imperfect Information, Social Capital And The Poor's Access To Credit. Prieiga per internetą <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=260058>
3. BEETON RJS (2006) *Society's forms of capital: a framework for renewing our thinking* [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 19d.] Prieiga per internetą <http://www.environment.gov.au/soe/2006/publications/emerging/capital/pubs/capital.pdf>
4. BOURDIEU Pierre, *The Forms of Capital* 46-58 p.
5. BRISCOE Robert, WARD Michael (2000) *The Co-operatives of Ireland*. Centre for Co-operative Studies, NUI, Cork ISBN 0 946503 15 X.
6. DeFILLIPIS James (2001) *The Myth of Social Capital in Community Development*
7. DESAI Sameeksha, ACS Zoltan J. *A Theory of Destructive Entrepreneurship*. ISSN 1864-7057.
8. DESAI Sameeksha, ACS Zoltan J. *A Theory of Destructive Entrepreneurship*. ISSN 1864-7057.
9. DONNELLY R. D., KAHN H. *Conditions favourable to Credit Union development—A Case Study*. Prieiga per internetą <<http://www.sml.hw.ac.uk/socialenterprise/Reports/Conditions.pdf>>
10. DOWLA A. (2000) *In Credit We Trust: building social capital by Grameen Bank in Bangladesh*, Journal of Socio-Economics.
11. Durham University (ICRRDS), Miles Strategic Consulting Ltd, White Young Green Ltd (2005) *Social Capital and Economic Development in the North East of England: Promoting Economic Inclusion through Community Based Programmes and Projects*, 122 p.
12. European Academy for Sustainable Rural Development (2005) *Social Capital and Sustainable Rural Development Thematic Guide Four.*, p.74.
13. FERGUSON Charles, MCKILLOP Donal. (1997) *The strategic development of credit unions*. Chichester [etc.] : Wiley, 243 p.
14. FERREIRA Manuel et al. (2007) *The International Entrepreneurial Firms' Social Networks*. Working paper N° 07/2007 Instituto Politécnico de Leiria, Global advantage.

15. FISCHER Justina A.V. , THORGLER Benno (2007) *Social Capital And Relative Income Concerns: Evidence From 26 Countries*. NCER Working Paper Series Working Paper #19, p. 63
16. FRANKE Sandra (2005) *Measurement of Social Capital Reference Document for Public Policy Research, Development, and Evaluation*. 68 p. ISBN 0-662-41437-3.
17. FUKUYAMA Francis (2002) *Social Capital and Development: The Coming Agenda*. SAIS Review vol. XXII no. 1 (Winter–Spring 2002).
18. GOLD Steven J. (2002) *Social Capital and Economic Cooperation Among Israeli Emigrants*. International Journal of Sociology and Social Policy. Volume 22 Number 9/10 2002. ISSN 0144-333X.
19. GOTSCHI Elisabeth (2007) *The “Wrong” Gender? Distribution of Social Capital in Groups of Smallholder Farmers in Búzi District, Mozambique*. Universität für Bodenkultur Wien.
20. GROOTAERT Kristiaan, BASTELAER Thierry (2002) *Understanding and Measuring Social Capital*. The World bank, Washington D.C. ISBN 0-8213-5068-4.
21. GUIO Luigi, SAPIENZA Paola, ZINGALES Luigi (2007) *Social Capital as Good Culture*. EUI Working paper ECO 2007/57. ISSN 1725-6704.
22. HEDINGER Beat, GÖTTE Lorenz (2006) *Cooperation in the Cockpit: Evidence of Reciprocity and Trust among Swiss Air Force Pilots*. Working Paper No. 66. Institute for Strategy and Business Economics University of Zurich, ISSN 1660-1157.
23. HOVGAARD Gestur (2002) *Coping Strategies and Regional Policies – Social Capital in the Nordic Peripheries – Country report Faroe Islands*. Nordregio Working Paper 2002:8, ISSN 1403-2511.
24. IMBRASAITĖ Jūratė (2006) *Pilietiniai ištekliai ir politinė atskirtis Lietuvoje: nelygybė tarp miesto ir kaimo gyventojų*. Socialiniai mokslai Nr. 3 (53) 2006
25. YOUNGGAK Kim (2007) *A Survey on Intangible Capital*. CEI Working Paper Series, No. 2007-10, p. 46
26. JOKUBAITIS Alvydas, NORKUS Zenonas. *Socialinės gerovės koncepcijos ir pilietybės rentą kaip viešosios politikos orientyrai // Sociologija. Mintis ir veiksmas 2006/2*, ISSN 1392-33585.
27. KARLYLE Jake (2005) *A Cooperative Economy – What Might It Look Like?* Prieiga per internetą <http://www.pia.org.au/karlyle/ACooperativeEconomyKarlyle.pdf>
28. KAZLAUSKIENĖ Aušra, RINKEVIČIUS Leonardas (2006) *The Role of Social Capital in the Highly-Skilled Migration from Lithuania*. Engineering Economics. 2006. Nr. 4 (49) ISSN 1392-2785.

29. Keld Laursen, Francesca Masciarelli, Andrea Prencipe (2007) *Regions Matter: How Regional Characteristics Affect External Knowledge Acquisition and Innovation*. ISBN 978- 87-7873-249-1
30. LARANCE, L.Y. (2001). *Fostering social capital through NGO design: Grameen Bank membership in Bangladesh*. *International Social Work*, 44(1), p. 7-18.
31. LEVIŠAUSKAITĖ Kristina, KAUPELYTĖ Dalia. (2003) *Credit unions in Lithuania, their regional development and perspectives // Organizacijų vadyba. Sisteminiai tyrimai*. Nr. 26
32. LIEBOWITZ Jay (2005) Linking social network analysis with the analytic hierarchy process for knowledge mapping in organizations. *Journal of Knowledge Management* 2005 1(9) p. 76-86.
33. LIN Nan (2002) *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action (Structural Analysis in the Social Sciences)*. Cambridge University Press; 1st edition. P. 296. ISBN 10 052152167X
34. LYON Thomas P. (2005) *Making Capitalism Work: Social Capital and Economic Growth in Italy, 1970-1995*
35. MAČERINSKIENĖ Irena, VASILIAUSKAITĖ Jolita (2007) *The Model of Evaluation of the Impact of Corporate Social Capital on the Operation of Enterprise*. *Engineering Economics*. 2007. Nr. 4 (54) ISSN 1392-2785.
36. MIGHELI Matteo (2006) *Social Capital in Western Europe: Individual Investments, and Effects on Generalized Trust*. P. 123.
37. MOLENAERS Nadia. *Associations or Informal Networks? Social Capital and Local Development Practices*. Prieiga per internetą
http://www.essex.ac.uk/ECPR/events/jointsessions/paperarchive/turin/ws7/7_molenaers.pdf
38. Naresh Singh (2003) *Building Social Capital Through Micro-Finance: A Perspective on the Growth of Micro-Finance Sector with Special Reference to India*. Deemed University, Mumbai, India. Prieiga per internetą <<http://www.sasnet.lu.se/EASASpapers/20NareshSingh.pdf>>
39. NELSON Barbara J., KABOOLIAN Linda, CARVER Kathryn A. (2003) *The Concord Handbook: How to Build Social Capital Across Communities*. UCLA School of Public Policy and Social Research. 36 p. ISBN: 0-9658871-8-9.
40. PIA Arenius, AUTIO Erko, (2002) *International social capital and its effects on resource acquisition in born global firms*. ESPOO Finland p. 10
41. POWER Anne, WILLMOT Helen (2007) *Social Capital within the Neighbourhood*. ISSN 1465-3001
42. PUTNAM R.D. (2000) *Bowling Alone. The collapse and revival of American community*. N.Y. Simon and Shuster, 541 p.

43. RICHARDS Paul, BAH Khadija, VINCENT James (2004) *Social Capital and Survival: Prospects for Community-Driven Development in Post-Conflict Sierra Leone*.
44. SEPPOLA Rauni (2004) *Social Capital in International Business networks*. HeSE print 187 p. ISBN 951-791-876-3.
45. Serhiy KOSTYUK, Nataliya KOSTYUK, *Negative externalities of social capital: A case study of corruption in Ukraine*. [žiūrėta 2007 m. Gruodžio 19d.] Prieiga per internetą www.serhiykostyuk.com/data/books/kostyuk-corruption.pdf
46. SOCIALINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS (2004) *Socialinė ekonomika: vietos bendruomenės poreikiai ir galimybės tyrimo ataskaita*.
47. SPELLERBERG Anne (2001) *Framework for the Measurement of Social Capital in New Zealand*. Wellington, New Zealand. ISBN 0-478-20763-8.
48. STANKEVIČIUS, Ramūnas. (2003) *Kooperacijos principai: ar jie dar gyvi?* Kredito unijų žinios, Kaunas: Asociacija Lietuvos kredito unijos, Nr. 1 (28), p. 2 ir Nr. 2-3 (29-30), p. 6. ISSN 1648-4614.
49. STRANDBERG Coro (2006) *21st Century Financing: Exploring New Sources of Investment for Social Transformation*. Social Capital Market Roundtable #2. Prieiga per internetą <http://tidescanada.org/cms/File/21st_Century_Financing_Tides_Canada_Fdn_Social_Capital_Market_Roundtable2.pdf>
50. Thomas P. Lyon (2005) *Making Capitalism Work: Social Capital and Economic Growth in Italy, 1970-1995*.
51. TRIGILIA Carlo (2001) *Social Capital and Local Development*. European Journal of Social Theory” 4 (4), 2001.
52. UNDP –BRC (2006) *Study on Promoting the Role of Social Enterprises in CEE and the CIS (Phase I)*
53. UNESCO (2002) *Social Capital And Poverty Reduction*.
54. WARD Ann-Marie, MCKILLOP Donal () *The relationship between credit union objects and cooperative philosophies*. Prieiga per internetą <<http://www.creditunionresearch.com/uploads/workingpaper1.PDF>>
55. ZEPHYR M. Angelyn. *Money is Not Enough: Social Capital and Microcredit*. Issues in Political Economy, Vol. 13, August 2004
56. БЛОМ Р., МЕЛИН Х., САРНО А., САРНО И. *Социальный капитал доверия и*
57. БОГДАНОВА Е.В. Структура доверия в отношениях «клиент-банк». Экономическая социология.

58. ДЕМКИВ Олег (2005) *Концепция группового социального капитала и её адаптация к отечественным условиям*. Социология: теория, методы, маркетинг 2005, № 4 р. 104-118.
59. И.МАЧЕРИНСКЕНЕ, Р. МИНКУТЕ-ГЕНРИКСОН, Ж. СИМАНАВИЧЕНЕ. (2006) *Социальный капитал организации: методология исследования* // Социологические исследования, № 3
60. КОУЛМАН Дж. *Капитал социальный и человеческий*. Общественные науки и современность. 2001, № 3 р. 122-139.
61. РАДАЕВ В. В. *Понятие капитала, формы капиталов и их конвертация*. Экономическая социология. Том 3, № 4, сентябрь 2002.
62. РАДАЕВ В.В. (2002) *Рынок как идеальная модель и форма хозяйства. К новой социологии рынков*. Экономическая социология 2002.
63. С.Ю. БАРСУКОВА. (2002) *Солидарность участников неформальной экономики. На примере стратегий мигрантов и предпринимателей*. Экономическая социология 2002.
64. УЦЦИ Брайан (2007) *Источники и последствия укорененности для экономической эффективности организаций: влияние сетей*. Экономическая социология. Т. 8, № 3, 4 2007.
65. ФРЕИК Н.В. *Концепция доверия в исследованиях п. Штомпки*. Prieiga per internetą: < <http://www.isras.ru/files/File/Socis/2006-11/freikn.pdf>>
66. Airijos kredito unijų lygos informacija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.creditunion.ie/publisher/ecard_home.jsp>
67. Lenkijos kredito unijų asociacijos duomenys [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.skok.pl/?;TK9134298773>>
68. Lietuvos centrinės kredito unijos informacija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lku.lt/>>
69. Pasaulio banko informacija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < <http://go.worldbank.org/VEN7OUW280>>
70. Socialinio kapitalo portalo informacija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.socialcapitalgateway.org/>>
71. Journal of Intellectual Capital, Vol. 5 No. 4, 2004 pp. 556-574
72. Sobel, Joel, "Can We Trust Social Capital?" Journal of Economic Literature, Vol. XL (March 2002), pp. 139–154
73. Marcello Basili and Maurizio Franzini, Cooperation, reciprocity and self-esteem: A theoretical approach

74. İ. Semih Akçomak and Bas ter Weel. How do social capital and government support affect innovation and growth? Evidence from the EU regional support programmes. UNU-MERIT Working Papers, ISSN 1871-9872
75. David Johnson, Bruce Headey and Ben Jensen. Communities, Social Capital and Public Policy: Literature Review, Melbourne Institute Working Paper No. 26/03 ISSN 1328-4991 (2003 Nov)
76. James S Dietz, Building a social capital model of research development: the case of the Experimental Program to Stimulate Competitive Research. Science & Public Policy, volume 27, number 2, pages 137-145, April 2000, Beech Tree Publishing
77. Rosmah Mat Isa. Hedge fund performance and managerial social capital. The Journal of Risk Finance Vol. 8 No. 3, 2007 pp. 246-259
78. J.P. Landman. Social capital: a buildingblock in creating a better global future. foresight. Volume 6 · Number 1 · 2004 · pp. 38-46, Emerald Group Publishing Limited · ISSN 1463-6689
79. Lambert T. Koch, Teemu Kautonen, Marc Grü'nghagen, Development of cooperation in new venture support networks: the role of key actors. Journal of Small Business and Enterprise Development Vol. 13 No. 1, 2006 pp. 62-72
80. Shu-Chi Lin and Yin-Mei Huang. The role of social capital in the relationship between human capital and career mobility. Moderator or mediator? Journal of Intellectual Capital Vol. 6 No. 2, 2005 pp. 191-205.
81. Jose´ Mari´a Viedma Marti. Social capital benchmarking system. Profiting from social capital when building network organizations. Journal of Intellectual Capital Vol. 5 No. 3, 2004 pp. 426-442
82. Mark W. McElroy, Social innovation capital. Journal of Intellectual Capital, Vol. 3 No. 1, 2002, pp. 30-39.
83. Anssi Smedlund. The knowledge system of a firm: social capital for explicit, tacit and potential knowledge. JOURNAL OF KNOWLEDGE MANAGEMENT, VOL. 12 NO. 1 2008, pp. 63-7, Emerald Group Publishing Limited, ISSN 1367-3270
84. Mark W. McElroy, Rene´ J. Jorna and Jo van Engelen. Rethinking social capital theory: a knowledge management perspective. JOURNAL OF KNOWLEDGE MANAGEMENT. VOL. 10 NO. 5 2006, pp. 124-136, Q Emerald Group Publishing Limited, ISSN 1367-3270
85. James J. Hoffman, Mark L. Hoelscher and Karma Sherif. Social capital, knowledge management, and sustained superior performance. JOURNAL OF KNOWLEDGE MANAGEMENT. VOL. 9 NO. 3 2005, pp. 93-100, Q Emerald Group Publishing Limited, ISSN 1367-3270

86. Hilary Fussell, Jill Harrison-Rexrode, William R. Kennan and Vincent Hazleton. The relationship between social capital, transaction costs, and organizational outcomes. *Corporate Communications: An International Journal* Vol. 11 No. 2, 2006 pp. 148-161 q Emerald Group Publishing Limited 1356-3289
87. Vincent Hazleton and William Kennan Social capital: reconceptualizing the bottom line. *Corporate Communications: An International Journal* Volume 5 . Number 2 . 2000 . pp. 81±86 # MCB University Press . ISSN 1356-3289
88. Sophia Stathopoulou, Demetrios Psaltopoulos and Dimitris Skuras. Rural entrepreneurship in Europe A research framework and agenda. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* Vol. 10 No. 6, 2004 pp. 404-425 q Emerald Group Publishing Limited 1355-2554
89. Yvonne von Friedrichs Graongsjo. Hotel networks and social capital in destination marketing. *International Journal of Service Industry Management* Vol. 17 No. 1, 2006 pp. 58-75 q Emerald Group Publishing Limited 0956-4233
90. Nick. Llewellyn, Colin Armistead. Business process management. Exploring social capital within processes. *International Journal of Service Industry Management*, Vol. 11, No. 3, 2000, pp. 225-243
91. James L. Bowey. Net social capital processes. *Journal of Business & Industrial Marketing* 22/3 (2007) 171–177 q Emerald Group Publishing Limited [ISSN 0885-8624]
92. Valeria Sodano, Martin Hingley, Adam Lindgreen. The usefulness of social capital in assessing the welfare effects of private and third-party certification food safety policy standards. Trust and networks. *British Food Journal* Vol. 110 No. 4/5, 2008 pp. 493-513 q Emerald Group Publishing Limited 0007-070X
93. Roger V. Patulny, Gunnar Lind Haase Svendsen. Exploring the social capital grid: bonding, bridging, qualitative, quantitative. *International Journal of Sociology and Social Policy* Vol. 27 No. 1/2, 2007 pp. 32-51 q Emerald Group Publishing Limited 0144-333X
94. Gunnar Svendsen and Jens F.L. Sorensen. The socioeconomic power of social capital A double test of Putnam's civic society argument. *International Journal of Sociology and Social Policy* Vol. 26 No. 9/10, 2006 pp. 411-429 # Emerald Group Publishing Limited 0144-333X
95. Alexi Danchev. Social capital and sustainable behavior of the firm. *Industrial Management & Data Systems* Vol. 106 No. 7, 2006 p. 953-965 q Emerald Group Publishing Limited 0263-5577
96. Joe Wallis and Paul Killerby, Brian Dollery. Social economics and social capital. *International Journal of Social Economics* Vol. 31 No. 3, 2004 pp. 239-258 q Emerald Group Publishing Limited 0306-8293.

97. Emanuela Todeva, David Knoke. Strategic alliances and models of collaboration. Management Decision Vol. 43 No. 1, 2005 pp. 123-148 q Emerald Group Publishing Limited 0025-1747.

Anketos / interviu klausimai

1. Duomenys apie organizaciją
  - 1.1. Kredito unijos pavadinimas
  - 1.2. Vietovė (rajonas, miestas, kaimas)
  - 1.3. Pagrindinių lyderių/vadovų skaičius
2. Kaip susikūrė Jūsų kredito unija?
  - 2.1. Valdžios institucijų iniciatyva
  - 2.2. Bendruomenės iniciatyva
  - 2.3. Nevyriausybinių organizacijos iniciatyva
3. Kodėl tampama jūsų kredito unijos nariu?
  - 3.1. Dėl finansinių paslaugų
  - 3.2. Mokesčių ir įmokų priėmimo
  - 3.3. Noro dalyvauti bendruomenės gyvenime
  - 3.4. Kita (nurodykite) _____
4. Kokia bendruomenės dalis (%) yra jūsų kredito unijos nariais?
_____
5. Dėl kokių priežasčių dalis bendruomenės nėra jūsų KU nariai?
  - 5.1. Pasitikėjimo kredito unija stoka
  - 5.2. Aktyvi/patrauklesnė konkurentų veikla
  - 5.3. Nėra poreikio kredito unijos paslaugoms
  - 5.4. Kita _____
6. Ar kredito unijos nariai yra kitų bendruomenėje veikiančių organizacijų nariai?
  - 7.1. Taip, dauguma yra kitų organizacijų nariai
  - 7.2. Nedidelė dalis dalyvauja kitų organizacijų veikloje
  - 7.3. Ne, tik kredito unijos nariais
7. Kokių laipsniu kredito unijos nariai pasitiki? (8 - labai pasitiki, 1 – visiškai nepasitiki)
  - 7.1. _____ Vieni kitais
  - 7.2. _____ Kredito unijos vadovybe
  - 7.3. _____ Kredito unija, kaip organizacija
8. Įvertinkite, kaip kredito unijos nariai aktyviai dalyvauja kredito unijos veikloje ar nori tarnauti (kaip VO nariai) KU nariams (8 - labai aktyviai, 1 – visiškai pasyviai)?
  - 8.1. _____ Dalyvavimas KU veikloje
  - 8.2. _____ Dalyvavimas KU valdyme
9. Kaip įvertintumėte Jūsų kredito unijos vadovavimo kokybę šiais atžvilgiais (nuo 1 - blogai iki 8 - puikiai)?
  - 9.1. _____ Stalibumas
  - 9.2. _____ Vadovujančių asmenų skaičius/pasirinkimo galimybė
  - 9.3. _____ Vadovavimo įvairovė
  - 9.4. _____ Vadovų kokybė ir įgūdžiai
  - 9.5. _____ Vadovų santykiai su bendruomene
  - 9.6. _____ Vadovų santykiai su darbuotojais
10. Kaip įvertintumėte dalyvavimo kokybę šiais atžvilgiais (nuo 1 - blogai iki 8 – puikiai)?
  - 10.1. _____ Dalyvavimas susirinkimuose
  - 10.2. _____ Dalyvavimas priimant sprendimus
  - 10.3. _____ Neformalios galimybės apsvastyti priimamus sprendimus
  - 10.4. _____ Konsultavimosi procesas su vienijančia organizacija
  - 10.5. _____ Konsultavimosi procesas su bendruomene
  - 10.6. _____ Pasiturinčių šeimų dalyvavimas veikloje
  - 10.7. _____ Neturtingų šeimų dalyvavimas veikloje
11. Kaip įvertintumėte kredito unijos organizacinę kultūrą? (nuo 1 - blogai iki 8 – puikiai)
  - 11.1. _____ Procedūrų ir politikos žinojimas
  - 11.2. _____ Procedūrų ir politikos vykdymas
  - 11.3. _____ Konfliktų sprendimo mechanizmų veikimas

- 11.4. _____ Nerašytų taisyklių laikymasis
12. Ar jūsų kredito unija bendrauja su jūsų teritorijoje esančia kita panašia organizacija (kredito unija ar kooperatyvu)?
1. Ne
  2. Taip, kartais
  3. Taip, dažnai
13. Ar jūsų jūsų kredito unija bendrauja su kitomis kredito unijomis ar kooperatyvais, esančiais už jūsų teritorijos ribų?
1. Ne
  2. Taip, kartais
  3. Taip, dažnai
14. Ar jūsų jūsų kredito unija bendrauja su jūsų gyvenvietėje esančiomis kitomis organizacijomis, nepanašiomis į jūsų?
1. Ne
  2. Taip, kartais
  3. Taip, dažnai
15. Ar jūsų jūsų kredito unija bendrauja su kitomis, nepanašiomis į jūsų, organizacijomis, esančiomis už jūsų teritorijos ribų?
1. Ne
  2. Taip, kartais
  3. Taip, dažnai
16. Kokių laipsnių kredito unija iš tiesų atstovauja narių interesams?
1. Atstovauja aukštu lygiu
  2. Atstovauja pagal galimybes
  3. Iš dalies atstovauja
  4. Visiškai neatstovauja
17. Ar esant rimtiems atvejams bei drausmės pažeidimams egzistuoja gairės ar taisyklės, kuriose apibrėžiamos nuobaudos, baudos ar kitos sankcijos?
1. Taip
  2. Ne.
18. Kaip vertinate kredito unijos galimybes vykdyti tolimesnę veiklą?
1. Puikiai
  2. Gerai
  3. Patenkinamai
  4. Blogai
19. Su keliomis kredito unijomis jūsų kredito unija palaiko itin glaudžius ryšius?
-
20. Ar jūsų nuomone kredito unijų vadovai/darbuotojai yra taikūs ar konfliktiški?
1. Taikūs
  2. Konfliktiški
21. Jūsų nuomone, jei kredito unijoje nariu taptų kitos rasės ar religijos (ypač netradicinės) asmuo, kaip jį sutiktų kiti nariai?
1. Palankiai
  2. Nekreiptų dėmesio
  3. Nepalankiai
22. Ar sutinkate su teiginiu: “Jei mūsų kredito unija patektų į bėdą, visuomet žinotume, kad kažkas mums iš aplinkinių padės“?
1. Visiškai sutinku
  2. Sutinku
  3. Nesutinku
  4. Visiškai nesutinku
23. Ar tarpusavio pasitikėjimas kredito unijoje per pastaruosius 5 metus (pabraukti)
1. Padidėjo; 2. Nepakito; 3. Sumažėjo

Survey/interview questionnaire

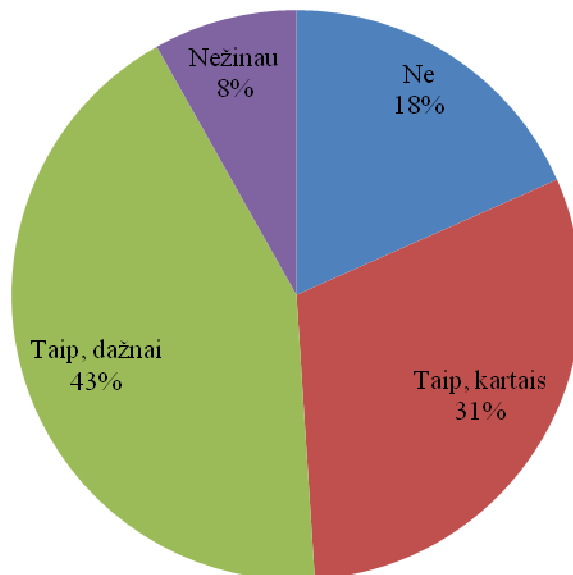
1. Credit union name or region in which it operates
2. Territory type where your credit union operates
3. Please specify the number key leaders at your credit union
4. How was your organization created?
5. Why do people join your credit union(s)?
6. What is the percentage (%) of community that are members of your credit union?
7. Why part of community members are not members of your credit union?
8. Are members of your credit union also members of other community organisations?
9. Evaluate how much do members of credit union trust in each other?
10. Evaluate how much do members of credit union trust in management of credit union?
11. How much do members of credit union trust in credit union as institution?
12. How do members of your credit union participate in credit union activities?
13. How do members of your credit union participate in management of credit union?
14. Please evaluate quality of leadership in terms of stability
15. Please evaluate quality of leadership in terms of number of leaders/availability
16. Please evaluate quality of leadership in terms of diversity/heterogeneity of leadership
17. Please evaluate quality of leadership in terms of quality and skills of leaders
18. Please evaluate quality of leadership in terms of relationship of leaders to staff
19. Please evaluate quality of leadership in terms of relationship of leaders to community
20. How do members participate in meetings of the credit union?
21. How do members participate in decision making?
22. How would you characterize the quality of participation in your credit union, in terms of informal opportunities to discuss the decision?
23. How would you characterize the quality of participation in your credit union, in terms of consultation processes with base organization(s)?
24. How would you characterize the quality of participation in your credit union, in terms of consultation processes with the community?
25. How would you evaluate participation of rich families in your credit union?
26. How would you evaluate participation of poor families in your credit union?
27. How would you characterize the organizational culture of your credit union, in terms of the existence of procedures and policies?

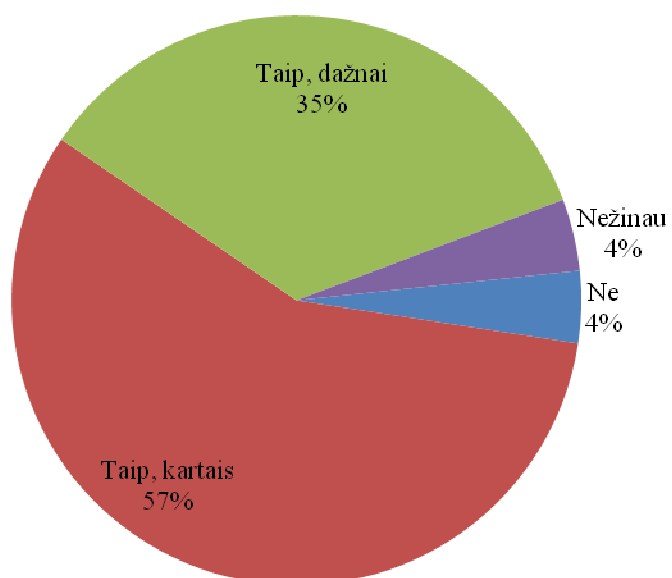
28. How would you characterize the organizational culture of your credit union, in terms of level of knowledge of procedures and policies?
29. How would you characterize the organizational culture of your credit union , in terms of whether the procedures and policies are carried out?
30. How would you characterize the organizational culture of your credit union , in terms of conflict resolution mechanisms?
31. How would you characterize the organizational culture of your credit union , in terms of unwritten rules usage?
32. How do your credit union communicate (collaborate) with similar community organizations (credit unions or cooperatives)?
33. How do your credit union communicate (collaborate) with similar organizations (credit unions or cooperatives) outside your community?
34. How do your credit union communicate (collaborate) with other community organizations?
35. How do your credit union communicate (collaborate) with other organizations outside your community?
36. To what degree your credit union represent interests of members?
37. For serious cases and/or irregularities, do guidelines or rules exist to sanction, fine, or expel the transgressor(s)?
38. How do you evaluate the opportunities of credit union for continuity of its activities?
39. How many credit unions are in very close relationship with your credit union?
40. Do you think leadership/staff members are conflictive or peaceful?
41. Do members of your credit union are open to membership diversity (race, religion, etc)?
42. Do you agree that in case of emergency your credit union will surely get help and support from other credit unions or members?
43. In the last five years, the mutual trust within credit union

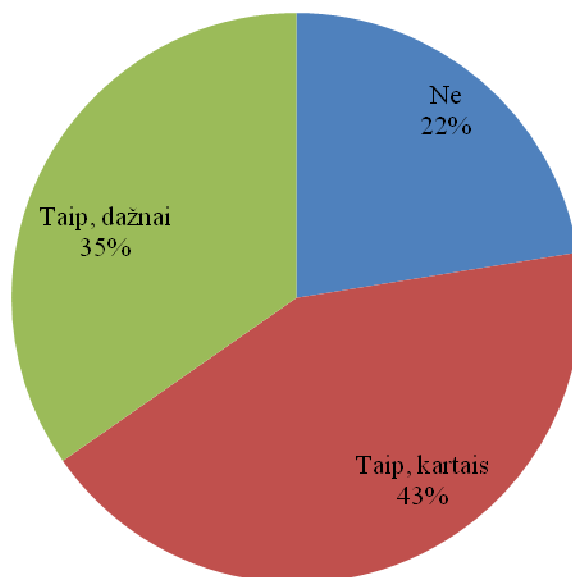
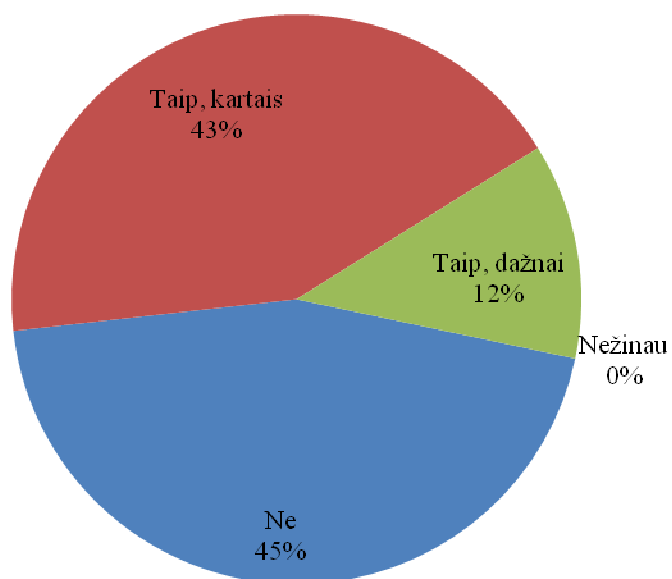
Apklauso duomenų apibendrinimas

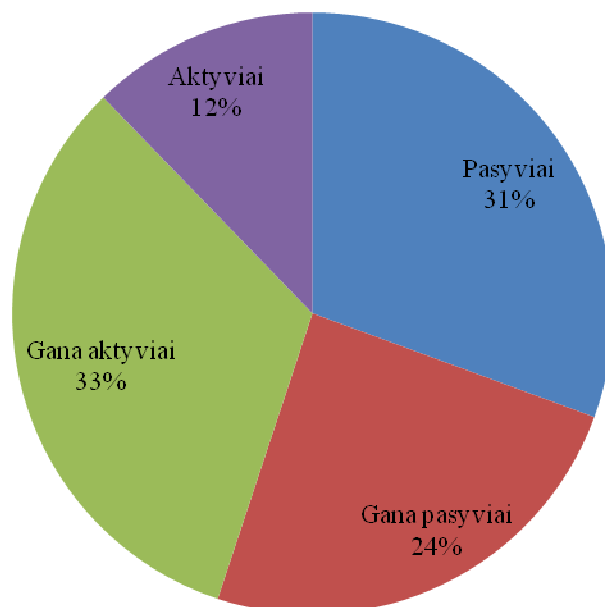
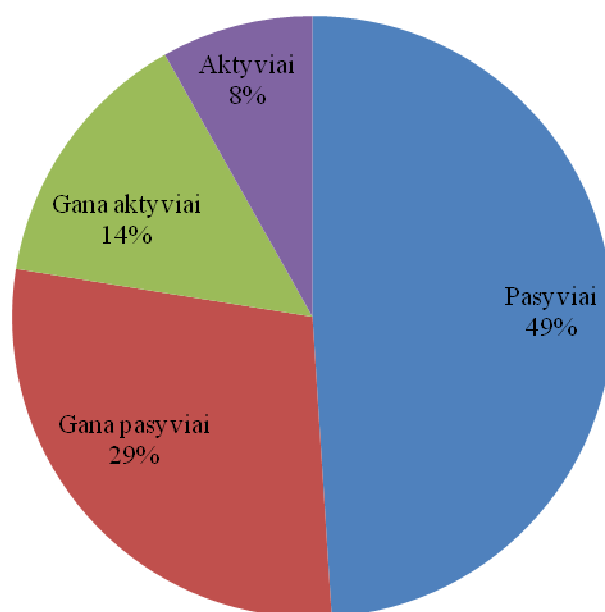
Ar kredito unija bendrauja su kitomis bendruomenėje veikiančiomis kredito unijomis?

Kredito unijų bendravimas su kitomis kredito unijomis ir/ar kooperatyvais už bendruomenės ribų

Kredito unijų bendravimas su kitomis (ne panašiomis į kredito uniją) organizacijomis bendruomenėje**Kredito unijų bendravimas su nepanašiomis į kredito unijas organizacijomis už bendruomenės ribų**

Kredito unijų narių dalyvavimas kredito unijų veikloje**Kredito unijų narių dalyvavimas valdyme**

**Lietuvos, Airijos ir Lenkijos kredito unijų socialinio kapitalo elementų vidutinių įverčių
palyginimas**

	Lietuva	Airija	Lenkija
Kredito unijos užuomazgos	Pavienių asmenų grupės iniciatyva	Bendruomenė	NVO
Kodėl tampama KU nariu?	Finansinės paslaugos	Noras dalyvauti bendruomenės gyvenime	Finansinės paslaugos Noras dalyvauti bendruomenės gyvenime
Kodėl netampama KU nariu	Aktyvi/patraukli konkurentų veikla Nėra poreikio KU paslaugoms	Nėra poreikio KU paslaugoms	Nėra poreikio KU paslaugoms
KU skaičius, su kuriomis palaikomi glaudūs ryšiai (vidurkis)	6,5	12,5	9,5
Bendravimas su centrine (vienijančia organizacija)	5,6	4	8
Tarpusavio pasitikėjimas kredito unijų narių tarpe	5,65	7	6
Pasitikėjimas KU vadovybe	6,8	7	7
Pasitikėjimas kredito unija	6,8	7	8
Požiūris į narių įvairovę	Abejotinas	Teigiamas	Teigiamas
Narių dalyvavimas veikloje	3,9	4	5
Narių dalyvavimas valdyme	2,9	3	4
Normų, tvarkų ir procedūrų žinojimas	5,9	6	6
Normų, tvarkų ir procedūrų taikymas	6,7	7	7
Nerašytų taisyklių taikymas	6	5	7

Kredito unijų narių skaičius pagal apskritis (2009 m. sausio 1 d.)

	Marijampolės apskritis	Viso Klaipėdos apskritis	Šiaulių apskritis	Kauno apskritis	Telšių apskritis
Kredito unijų skaičius	3	7	8	11	5
iš jų juridiniai asmenys	45	126.00	279.00	290.00	112.00
Nariai	5580.00	10758.00	13094.00	17931.00	7901.00
Nutolusių kasų skaičius	7.00	11.00	16.00	12.00	9.00
Pelnas/nuostolis	25056.42	-68832.59	626217.69	-699908.24	140707.68
Kapitalas	4111354.40	9793253.17	11596469.56	17665334.29	5516707.36
Indėliai	30005646.36	61221269.48	69538335.01	113004168.40	36193234.32
Aktyvių paskolų kiekis	1321.00	2182.00	3257.00	5497.00	1980.00
Aktyvių paskolų suma	23675171.80	61341955.98	64362186.36	112427781.33	33984770.00
Aktyvai	39220677.33	83342506.57	91041967.62	149716201.71	48757789.52
	Marijampolės apskritis	Klaipėdos apskritis	Šiaulių apskritis	Kauno apskritis	Telšių apskritis
Kredito unijų skaičius	3	7	8	11	5
iš jų juridiniai asmenys	37.00	119.00	239.00	249.00	97.00
Nariai	5143.00	9265.00	11475.00	15999.00	7131.00
Nutolusių kasų skaičius	6.00	10.00	15.00	11.00	9.00
Pelnas/nuostolis	120032.03	186736.28	600916.08	1201365.64	104933.89
Kapitalas	3254433.20	7573584.97	9576098.59	15604481.55	4550824.91
Indėliai	28305552.89	52078456.92	67329695.01	95857365.31	33604977.48
Aktyvių paskolų kiekis	1380.00	2077.00	3257.00	5248.00	1935.00

Aktyvių paskolų suma	18644367.66	46452508.99	55502411.44	94037736.50	28075019.51
Aktyvai	35552043.78	67222882.74	84720014.74	124420478.53	42992949.24

Šaltinis: sudaryta autoriaus

5 PRIEDO TĘSINYS

Kredito unijų narių skaičius pagal apskritis (2009 m. sausio 1 d.)

	Alytaus apskritis	Panevėžio apskritis	Vilniaus apskritis	Tauragės apskritis	Utenos apskritis	Viso 2008
Kredito unijų skaičius	4	6	8	6	3	61
iš jų juridiniai asmenys	9.00	187.00	95.00	78.00	56.00	1277
Nariai	1332.00	14846.00	9540.00	9975.00	3473.00	94430
Nutolusių kasų skaičius	1.00	28.00	10.00	7.00	3.00	104
Pelnas/nuostolis	-104929.64	301913.32	-25144.15	274848.61	124549.50	594478.6
Kapitalas	687923.21	20413848.70	14787161.70	7313183.58	3907590.95	95792826.92
Indėliai	4399689.30	108504740.26	91336823.28	35238759.85	21802251.16	571244917.4
Aktyvių paskolų kiekis	358.00	3321.00	2334.00	2376.00	937.00	23563
Aktyvių paskolų suma	4277255.44	110375258.42	84906072.03	42200782.09	22770841.30	560322074.8
Aktyvai	6230126.85	141664906.71	118186188.59	55314195.35	29959415.21	763433975.5
	Alytaus apskritis	Panevėžio apskritis	Vilniaus apskritis	Tauragės apskritis	Utenos apskritis	Viso 2007
Kredito unijų skaičius	3	6	7	6	3	59
iš jų juridiniai asmenys	4.00	170.00	71.00	63.00	46.00	1095
Nariai	515.00	12986.00	7665.00	8836.00	2873.00	81888
Nutolusių kasų skaičius	1.00	24.00	7.00	7.00	3.00	93
Pelnas/nuostolis	44790.43	384312.54	154387.43	213935.69	140788.44	3152198.45
Kapitalas	289710.47	16678068.06	8346666.68	5567013.59	3006573.63	74447455.65
Indėliai	1729394.59	107593730.43	65942765.15	30083675.43	20886506.17	503412119.4

Aktyvių paskolų kiekis	121.00	3165.00	2052.00	2326.00	885.00	22446
Aktyvių paskolų suma	1533952.64	90466428.98	60042086.53	31603733.43	17806972.37	444165218.1
Aktyvai	2712326.93	130844389.65	79738303.60	43269767.76	25947908.82	637421065.8

Šaltinis: sudaryta autoriaus

5 PRIEDO TĘSINYS

Kredito unijų narių skaičiaus pokyčiai (vnt. ir %) pagal apskritis (2009 m. sausio 1 d.)

	Marijampolės apskritis	Klaipėdos apskritis	Šiaulių apskritis	Kauno apskritis	Telšių apskritis
Kredito unijų skaičius	0	0	0	0	0
iš jų juridiniai asmenys	8	7	40	41	15
Nariai	437	1493	1619	1932	770
Nutolusių kasų skaičius	1	1	1	1	0
Pelnas/nuostolis	-94975.61	-255568.87	25301.61	-1901273.88	35773.79
Kapitalas	856921.2	2219668.2	2020370.97	2060852.74	965882.45
Indėliai	1700093.47	9142812.56	2208640	17146803.09	2588256.84
Aktyvių paskolų kiekis	-59	105	0	249	45
Aktyvių paskolų suma	5030804.14	14889446.99	8859774.92	18390044.83	5909750.49
Aktyvai	3668633.55	16119623.83	6321952.88	25295723.18	5764840.28
	Marijampolės apskritis	Klaipėdos apskritis	Šiaulių apskritis	Kauno apskritis	Telšių apskritis
Kredito unijų skaičius	0%	0%	0%	0%	0%
iš jų juridiniai asmenys	22%	6%	17%	16%	15%
Nariai	8%	16%	14%	12%	11%
Nutolusių kasų skaičius	17%	10%	7%	9%	0%
Pelnas/nuostolis	-79%	-137%	4%	-158%	34%

Kapitalas	26%	29%	21%	13%	21%
Indėliai	6%	18%	3%	18%	8%
Aktyvių paskolų kiekis	-4%	5%	0%	5%	2%
Aktyvių paskolų suma	27%	32%	16%	20%	21%
Aktyvai	10%	24%	7%	20%	13%

Šaltinis: sudaryta autoriaus

5 PRIEDO TĘSINYS

Kredito unijų narių skaičiaus pokyčiai (vnt. ir %) pagal apskritis (2009 m. sausio 1 d.)

	Alytaus apskritis	Panevėžio apskritis	Vilniaus apskritis	Tauragės apskritis	Utenos apskritis	Skirtumas
Kredito unijų skaičius	1	0	1	0	0	2
iš jų juridiniai asmenys	5	17	24	15	10	182
Nariai	817	1860	1875	1139	600	12542
Nutolusių kasų skaičius	0	4	3	0	0	11
Pelnas/nuostolis	-149720.07	-82399.22	-179531.58	60912.92	-16238.94	-2557719.85
Kapitalas	398212.74	3735780.64	6440495.02	1746169.99	901017.32	21345371.27
Indėliai	2670294.71	911009.83	25394058.13	5155084.42	915744.99	67832798.04
Aktyvių paskolų kiekis	237	156	282	50	52	1117
Aktyvių paskolų suma	2743302.8	19908829.44	24863985.5	10597048.66	4963868.93	116156856.7
Aktyvai	3517799.92	10820517.06	38447884.99	12044427.59	4011506.39	126012909.7
	Alytaus apskritis	Panevėžio apskritis	Vilniaus apskritis	Tauragės apskritis	Utenos apskritis	Skirtumas,%
Kredito unijų skaičius	33%	0%	14%	0%	0%	3%

iš jų juridiniai asmenys	125%	10%	34%	24%	22%	17%
Nariai	159%	14%	24%	13%	21%	15%
Nutolusių kasų skaičius	0%	17%	43%	0%	0%	12%
Pelnas/nuostolis	-334%	-21%	-116%	28%	-12%	-81%
Kapitalas	137%	22%	77%	31%	30%	29%
Indėliai	154%	1%	39%	17%	4%	13%
Aktyvių paskolų kiekis	196%	5%	14%	2%	6%	5%
Aktyvių paskolų suma	179%	22%	41%	34%	28%	26%
Aktyvai	130%	8%	48%	28%	15%	20%

Šaltinis: sudaryta autoriaus